

Strategisk lägesbild

Planeringsförutsättningar i det brottsförebyggande arbetet

Linköping 2025-2027

Linköpings kommun

linkoping.se/brottsforebyggande-arbete

Linköping

Innehåll

Inledning	4
Syfte, avgränsning och metod	6
Teoretisk inramning	7
Centrala begrepp och mätmetoder	9
Informationskällor	10
Saknad information	11
Organisatoriska förutsättningar	13
Ledning av det brottsförebyggande arbetet	14
Samverkansorgan och -metoder	15
Brottsförebyggande metoder	16
Linköpings kommun	18
Brottsutveckling i Linköpings kommun år 2020-2024	20
Utsatthet för brott ur ett livstidsperspektiv	22
Brottslighet ur ett livstidsperspektiv	22
Hot mot demokratin	25
Extremism och terrorism	25
Konsekvenser och analys	28
Otillåten påverkan	30
Förtroendevaldas utsatthet	35
Konsekvenser och analys	37
Medarbetare	39
Konsekvenser och analys	42
Välfärdsbrott	45
Nationell utveckling	45
Lokalt perspektiv	46
Organiserad brottslighet	48
Konsekvenser och analys	49

Barn och unga	52
Utsatthet för brott bland barn och unga	53
Unga lagöverträdare	54
Tidiga tecken på normbrytande beteende	55
Rekrytering till kriminella nätverk	56
Konsekvenser och analys	58
Narkotikabrottslighet	61
Mäns våld mot kvinnor	68
Våld i nära relation	68
Våld/brott mot barn	71
Våld mot äldre	72
Konsekvenser och analys	72
Hedersrelaterat våld och förtryck	74
Människohandel för sexuella ändamål	77
Brottslighet i offentlig miljö	80
Trender och tendenser i prioriterade stadsdelar	82
Andra stadsdelar med högt problemindex	84
Landsbygden	86
Tillgreppsbrott	87
Skadegörelsebrott	87
Våld i offentlig miljö	89
Brott mot näringslivet	92
Konsekvenser och analys	94
Analys	97
Konsekvenser av brottsligheten i Linköpings kommun	97
Slutsats	99
Utmaningar	99
Prioritering av det fortsatta arbetet	100

Så skapar vi *tillsammans* en tryggare framtid för Linköping

Brotten som präglat Linköping har successivt förändrat karaktär och format vårt arbetssätt till vad det är idag. Intensiva perioder av grova våldsdåd har haft stor påverkan på kommunen och skapade ett reaktivt arbetssätt som saknade samordning och systematik.

Som en stor och växande kommun ställs vi inför unika utmaningar. Den mångfacetterade brottsligheten, med sina komplexa orsaker, kräver ett samordnat och långsiktigt arbete. För att möta dessa utmaningar behöver vi samarbeta på flera nivåer och inom olika områden, både internt inom kommunen och externt med andra aktörer.

Vårt mål är att skapa en framtidsstad där brottsförebyggande arbete är en integrerad del av alla verksamheter. Vi arbetar aktivt med att utveckla innovativa lösningar och att dra nytta av den senaste forskningen. Genom att bygga upp en kunskapsbaserad struktur kan vi säkerställa att våra insatser är evidensbaserade och effektiva. Samtidigt är det viktigt att integrera det brottsförebyggande arbetet med andra delar av samhällsutvecklingen, såsom socialt arbete, utbildning och stadsplanering.

Att vara en stor kommun innebär att vi måste hantera en mängd olika perspektiv och intressen. Genom att föra en öppen dialog med medborgare, organisationer och andra aktörer kan vi tillsammans skapa en tryggare och mer hållbar stad. Det är ett arbete som kräver både kunskap, engagemang och en långsiktig vision.

Anders Fernemark
Säkerhetschef i Linköpings kommun

“

Vårt mål är att skapa en framtidsstad där brottsförebyggande arbete är en integrerad del av alla verksamheter.

/ Anders Fernemark

”

Syfte

Syftet med den strategiska lägesbilden är att ge Linköpings kommun och dess samverkanspartner förutsättningar att prioritera åtgärder mot olika typer av brottslighet, dess målgrupper, konsekvenser och orsaker i ett kort och långt perspektiv. Lägesbilden ska även ligga till grund för att uppdatera den kommunövergripande åtgärdsplan som inkluderar förebyggande åtgärder som genomförs med externa aktörer.

Avgränsning

Lägesbilden är avgränsad till att beskriva utvecklingen av brott och otrygghet företrädesvis under perioden 2020-2024, trender/tendenser och fenomen med påverkan på kommunen, dess invånare och verksamheter. Det finns sedan tidigare framtagna lägesbilder för ett flertal områden och platser i kommunen. Dessa ger en mer detaljerad bild av brott och otrygghet i förhållande till exempelvis specifika platser, flöden, mönster, socioekonomiska faktorer, med mera.

Metod

Kartläggningen har skett genom inhämtning från en mängd olika källor i syfte att få en så nyanserad lägesbild som möjligt. Datan är bearbetad och analyserad i Excel eller i Qlik. Utöver listade informationskällor på kommande sida, förekommer källhänvisningar till externa rapporter.

Teoretisk inramning

Vad är brottsförebyggande arbete – och vad är det inte?

Det finns över 100 teorier om orsakerna till brottslighet. Dagens mest effektiva insatser är sällan tillräckligt effektiva och det krävs allt som ofta en bred kombination av flera åtgärder för att se en positiv förändring. Sociala insatser är ofta för breda och träffar därför inte grundorsakerna till brottsligheten. Forskare har över tid levererat listor på risk- och skyddsfaktorer men praktiker får sällan en tydlig bild av vilka faktorer som samvarierar och vilka som behöver prioriteras.

Breda insatser mot exempelvis segregation är bidragande/indirekta och drivande i socialiseringen av individer, men utgör inte direkta orsaker till brott. Det är viktigt att denna gränsdragning tydliggörs för att undvika att vi genomför för breda, ospecifika sociala insatser istället för att fokusera på de faktorer som driver brottslighet i det brottsförebyggande arbetet.

Brottslighet är att likna vid ett ekosystem och påverkas av både sociala och situationella faktorer där de direkta risk- och skyddsfaktorerna varierar beroende på omständigheter (inom område/plats, grupp, familj, individ) och risk för typ av brottslighet.

Kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

Linköpings kommuns utgångspunkt är att det brottsförebyggande arbetet ska bedrivas utifrån ett kunskapsbaserat angreppssätt. Grunden är att det arbete som bedrivs ska baseras på en lägesbild som identifierar utvecklingen av olika brottstyper, hur de samvarierar, målgrupper (offer, gärningsperson, plats), konsekvenser och viktiga förutsättningar i såväl kommunen som i samverkan.

Utan en lokal lägesbild över brottsligheten och dess konsekvenser är det inte möjligt att identifiera de orsaker som behöver förändras för ett effektivt brottsförebyggande arbete. Detsamma avser arbetet som bedrivs på individnivå där arbetet ska bedrivas systematiskt, kunskapsbaserat och utifrån standardiserade bedömningsmetoder avseende risk- och skyddsfaktorer.

Det är viktigt att poängtera att en metod kan ha evidens, i en kontext eller mot en målgrupp. Men man behöver veta vilken målgrupp/individ och vilken typ av problem man vill förebygga, och applicera rätt metod, för att kunna påstå att arbetet är kunskapsbaserat.

Brottsförebyggande rådets definition av Kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

Ett kunskapsbaserat arbete är ett arbete som utgår från en lokal lägesbild och utformas utifrån evidens- och erfarenhetsbaserade metoder. Det innebär att arbeta systematiskt och strukturerat mot brottsproblem.

- Grundar sig på kunskap om brottsproblemets omfattning, struktur och utveckling
- Utgår från analys av möjliga bakomliggande orsaker till brottsproblemet
- Är riktat mot orsakerna till brottsproblemet
- Består av insatser som är, så långt det går, beprövade eller utvärderade
- Är återkommande reviderat utifrån uppföljning eller utvärdering

Centrala begrepp och mätmetoder

Definitioner

Barn – Personer under 18 år.

Unga – Personer som har fyllt 18 men inte 21 år.

Unga lagöverträdare – Personer under 21 år som är misstänkta för brott eller har dömts till en påföljd.

BFT – Brottsförebyggande och trygghetsskapande

Mätning av trygghet

Tryggheten i Linköpings kommun mäts årligen genom Polisens trygghetsundersökning (PTU). Undersökningen använder ett indexvärde för att följa utvecklingen av tryggheten i olika områden över tid. Linköpings kommun kompletterar denna mätning genom att färgsätta områden baserat på följande nivåer i förhållande till stadens totala index:

- lägre än indexvärdet
- samma som indexvärdet eller upp till 25 % högre
- mer än 25 % över indexvärdet.

Statistik från stödverksamheter

Statistik från aktörer som erbjuder stöd och hjälp till utsatta personer inkluderar i vissa fall ärenden från individer utanför Linköpings kommun. Majoriteten av fallen rör dock kommunens invånare och bedöms ge en representativ bild av behovet av stöd.

Statistik över anmälda brott

Statistik över anmälda brott från Polismyndigheten speglar inte den faktiska omfattningen av brottsligheten, utan illustrerar främst:

- anmälningsbenägenhet
- upptäcktsrisk
- myndigheters resurser och örmåga att identifiera olika typer av brott.

Särskilt gäller detta exempelvis välfärdsbrott, narkotikabrott och människohandel, där antalet anmälningar påverkas av hur prioriteringar, resurser och kunskap fördelas mellan olika myndigheter.

Statistik över misstänkta och målsägande

Statistik över misstänkta personer och målsägande från Polismyndigheten presenteras inte som exakta antal, då antalet misstänkta ackumuleras över tid. Däremot kan statistiken användas för att jämföra utvecklingen mellan olika åldersgrupper, kön och tidsperioder.

Polisens stadiemodell och identifiering av utsatta områden

Polismyndighetens stadiemodell¹ ligger till grund för bedömningen av utsatta områden enligt cylindermodellen². Bedömningen baseras på fem komponenter, varav en innebär att identifiera individer med kriminell påverkan i området.

De fyra utvecklingsstadierna enligt stadiemodellen:

- **Stadie 1 – Påverkat**
Enstaka brott påverkar den upplevda tryggheten, men effekten är temporär.
- **Stadie 2 – Instabilt**
Systematisk brottslighet leder till minskad tillit till samhällets institutioner och en instabil situation i området.
- **Stadie 3 – Fragmenterat**
Brottsligheten orsakar beteendeförändringar hos de boende, exempelvis genom att vissa platser undviks eller att människor väljer att flytta. Den sociala kontrollen minskar och risken för oönskade beteenden ökar.
- **Stadie 4 – Upplöst**
Om brottsligheten fortsätter att eskalera beskrivs tillståndet som upplöst.

Om ett område bedöms befinna sig i stadie 3 eller 4 identifierar Polismyndigheten undermålsmisstänkta individer med kopplingar till organiserad brottslighet.

¹ polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/utsatta-omraden/lagesbild-over-utsatta-omraden-2023.pdf

² <https://polisen.se/siteassets/dokument/informationsmaterial/cylindermodellen-offentlig-19-24.pdf>

Informationskällor

Informationskälla	Typ av information
Arbetsmiljöverket	Kvantitativ information om anmälningar
Barnahus	Verksamhetsberättelser
Brottsförebyggande rådet (Brå)	Brottsstatistik
Brottsofferjouren i Linköping (BROVI)	Kvantitativ information om utsatthet
Effektiv samordning för trygghet (EST)	Händelserapporter
Fastighetsägare	Trygghetsundersökningar
Information från nyckelaktörer	Kvalitativ information från flertal aktörer verksamma inom studerade områden
Kommunens trygghetsdialog	Kvantitativ information om trygghet
Kvinnojouren Ellinor och tjejjouren Beata	Kvalitativ information och kvantitativ information om kontakter
Lokala lägesbilder, Linköpings kommun	Kvalitativ och kvantitativ sammanställd information från flera områden
Länsstyrelsen Östergötland	Narkotikamätningar i avloppsvatten
Medarbetarundersökningen	Kvantitativ information om utsatthet hos personal
Nationella skolundersökningar	Kvantitativ information om utsatthet och brottslighet
Nationella trygghetsundersökningen (NTU)	Självrapportering brott och otrygghet
Novahuset	Kvalitativ information om sexuellt våld och kvantitativ information om stödkontakter
Nulägesbild segregation	Kommunal lägesbild
Näringslivet	Näringslivsundersökningar
Offentliga publikationer från ett flertal forskningsinstitut, myndigheter och organisationer	Kvalitativ och kvantitativ information om olika fenomen
Polisen	Brottsstatistik (2020 - sep 2024) + kvalitativ information + cylinderaktörer födda 2006 eller senare
Polisens trygghetsundersökning	Kvantitativ information om trygghet
Politikernas trygghetsundersökning	Kvantitativ information om utsatthet
Region Östergötland	Statistik avseende personskador
SKADA	Interna skaderapporter
Socialförvaltningen	Aktualiseringar + statistik från BF-insatser
Statistikmyndigheten (SCB)	Medborgarundersökningar
Svensk handels trygghetsbarometer	Kvantitativ information om trygghet
Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)	Jämförelser trygghet och säkerhet
Ungdomsenkäten “Om mig”	Statistik åk 8 grundskola och åk 2 på gymnasiet
Upphandlat vaktbolag	Händelsestatistik, bevakningsrapporter, fakturering
Öppna föreläsningar sakkunniga	Kvalitativ information om olika fenomen

Saknad information

Under kartläggningen och efterföljande steg i orsaksanalys och slutsatser konstaterades att det saknas information som är viktig för lägesbilden. Den tydliggörs i tabellen nedanför.

Vilken information saknas?	Vad kan den bidra till?
Aktualiseringar och anmälningar per individ	Bedöma andel/antal individer som kräver insatser samt för att utröna återfallsfrekvens, mönster med mera.
Brott och otrygghet i skolmiljö	Möjliggöra prioritet av insatser riktade mot skolor, målgrupper, utsatthet
Domstolsverket	Information för att komplettera lägesbilden
Ekonomiska brott Ekobrottsmyndigheten (EBM) / Skatteverket	Möjliggöra en minskning av brottvinster som kommer från kommunen eller andra myndigheter. Underlätta prioriteringar och rikta insatser efter problematik.
Kostnadsberäkningar	Bedöma kostnad för insats i förhållande till kostnad för utsatthet/brott. Underlätta prioritering.
Lokal information om våldsbevakande extremism. Till exempel aktualiseringar gällande oro för skolskjutningar	Bedöma utbredning, utveckling, insatser och identifiera målgrupper
Riskbedömningar genomförda inom exempelvis socialtjänsten	Möjliggöra uppföljning av åtgärder
Stölder av narkotikaklassade läkemedel från kommunal verksamhet	Underlätta prioritering och rikta insatser efter problematik
Utsatthet för våld bland brukare inom vård och omsorg	Underlätta prioritering och rikta insatser efter problematik
Utsatthet för våld inom LSS – stöd och service	Underlätta prioritering och rikta insatser efter problematik

Organisatoriska förutsättningar

Organisatoriska förutsättningar

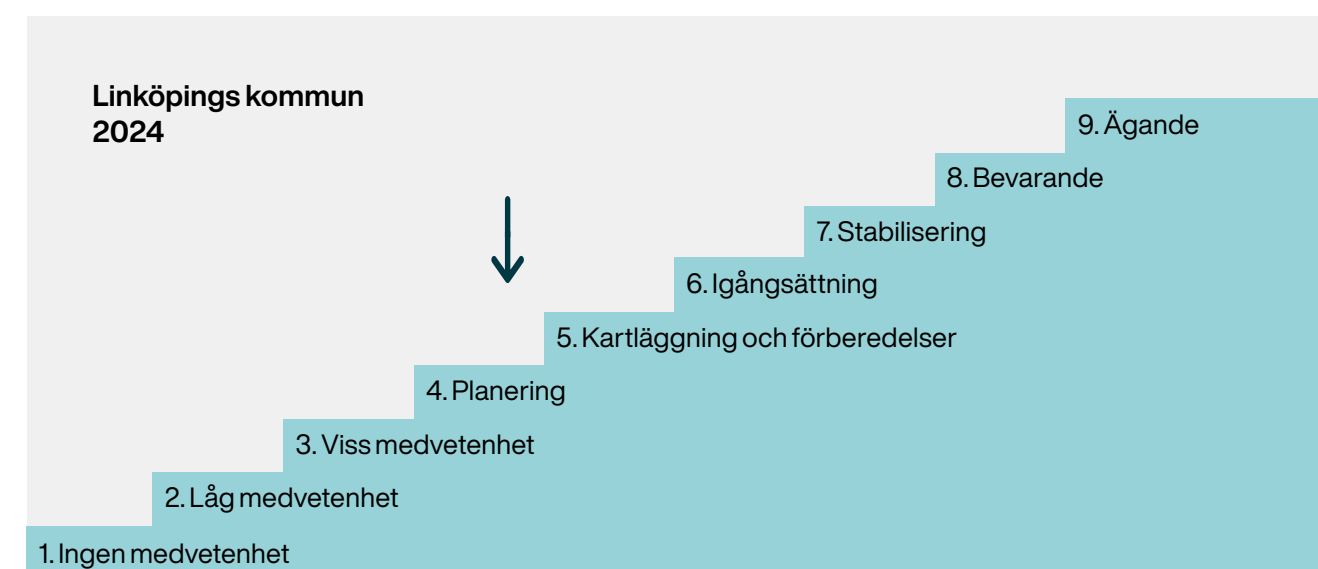
Linköpings kommun arbetar aktivt med brottsförebyggande arbete och använder CRM-mätningar för att utvärdera och förbättra sina organisatoriska förutsättningar. Resultatet visar att det finns utmaningar med att skapa samsyn och nå ut i organisationen. Kommunen reviderar därför sin ledningsmodell för brottsprevention för att tydliggöra ansvar och öka effektiviteten.

År 2023 och 2024 genomfördes CRM-mätningar (Community Readiness Model) för att bedöma kommunens förutsättningar att bedriva förändringsarbete inom det brottsförebyggande arbetet. Kommunen ökade från 4 till 4,5 under 1 år, parallellt med att ett omfattande arbete genomfördes.

Resultatet påvisar svårigheterna med att nå ut med arbetet och få ett helhetsperspektiv kring frågorna samt att det tar lång tid att skapa samsyn i en stor organisation. Linköpings kommun ökade under 2023/2024 gällande parametrarna organisationens kännedom om insatserna samt ledarskap.

Kommunen bibehöll liknande nivåer gällande organisationens insatser, organisationens kunskap om ämnesområdet och resurser för det förebyggande arbetet. Kommunen minskade gällande parametern arbetsklimat.

Eftersom mätningen är kvalitativ är det svårt att dra generella slutsatser av resultatet men det visar på att det fortsatt behöver prioriteras gällande kartläggning och förberedelser för att kunna avgöra vilka metoder som bör implementeras i kommunen.

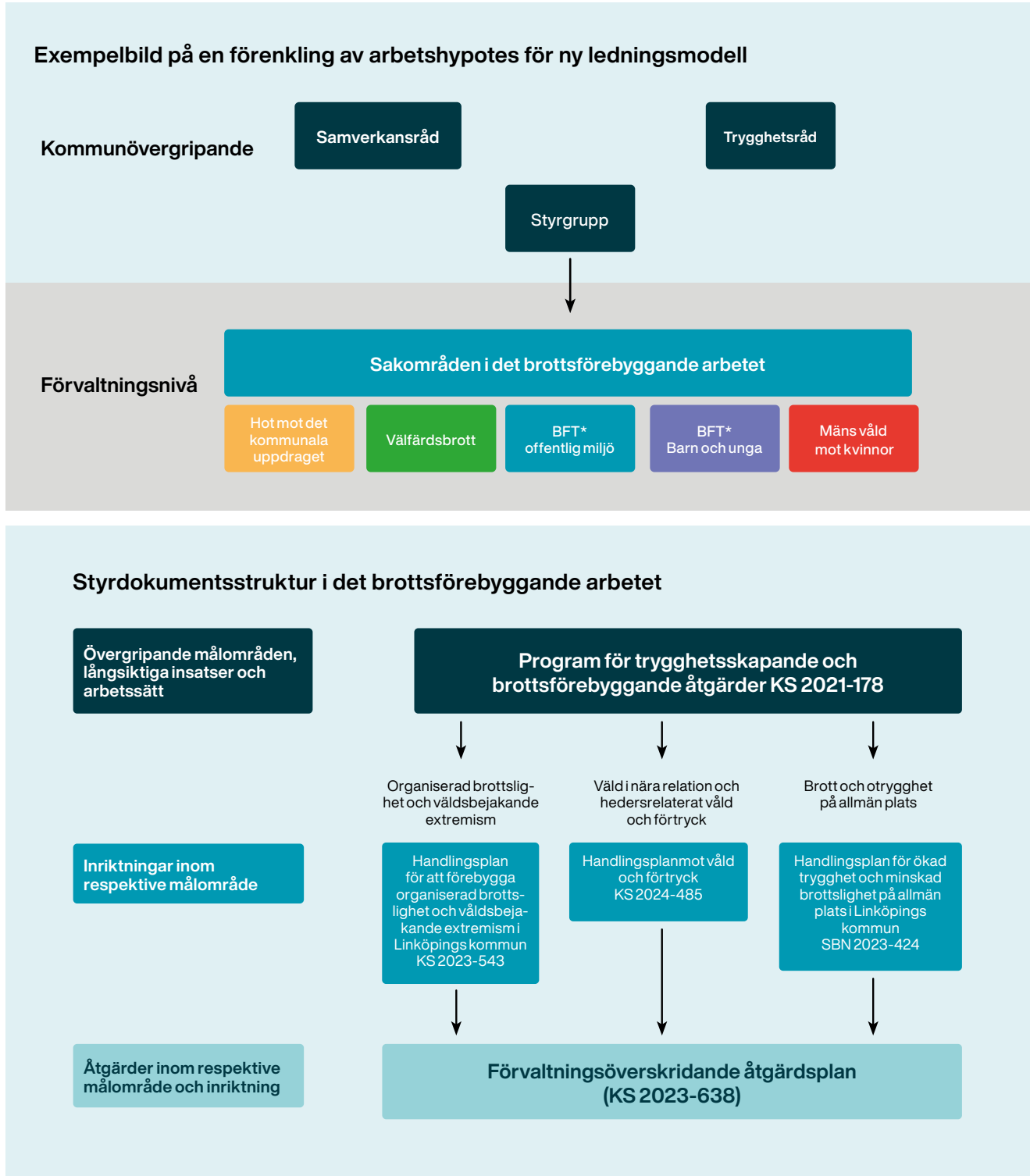

CRM-mätning över kommunens organisatoriska förutsättningar 2024 genomförd av readiness 2023 och 2024.

Ledning av det brottsförebyggande arbetet

Linköpings kommuns brottsförebyggande arbete är organiserat i en ledningsmodell. Ledningsmodellen är under revidering och ett förslag är framtaget för att skapa en tydligare ansvarsfördelning, systematik och överbrygga gapet mellan den situationella och sociala preventionen samt inkludera ett tydligare arbetsmiljöperspektiv.

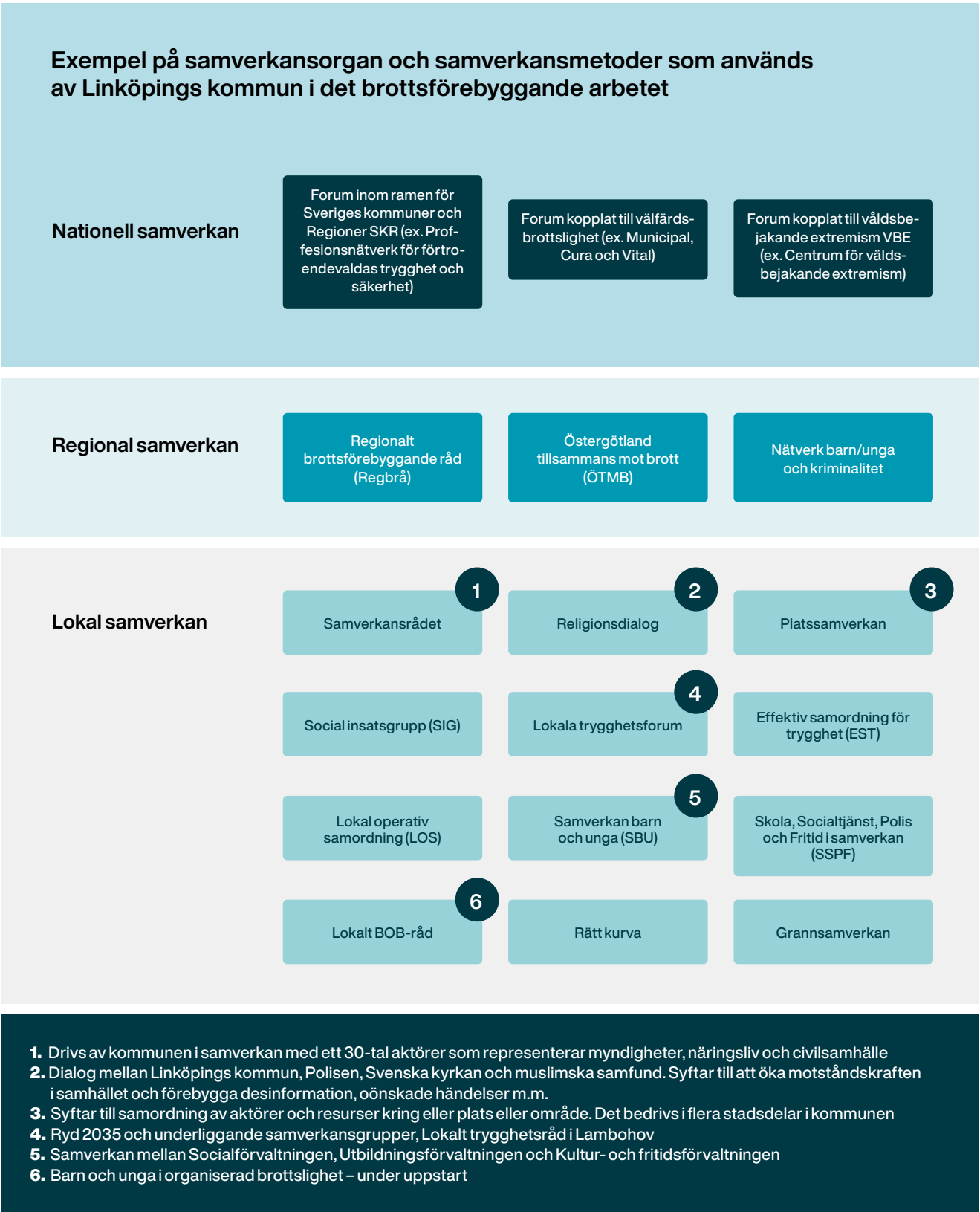
Genom en uppdaterad ledningsmodell är ambitionen att uppnå detta men också att enklare möjliggöra att det arbete som i många fall redan utförs i förvaltningarna fångas upp på en strategisk nivå samt att beslut fattade på en strategisk nivå får en bättre genomslagskraft i förvaltningarna.

* brottsförebyggande och trygghetsskapande

Samverkansorgan och -metoder

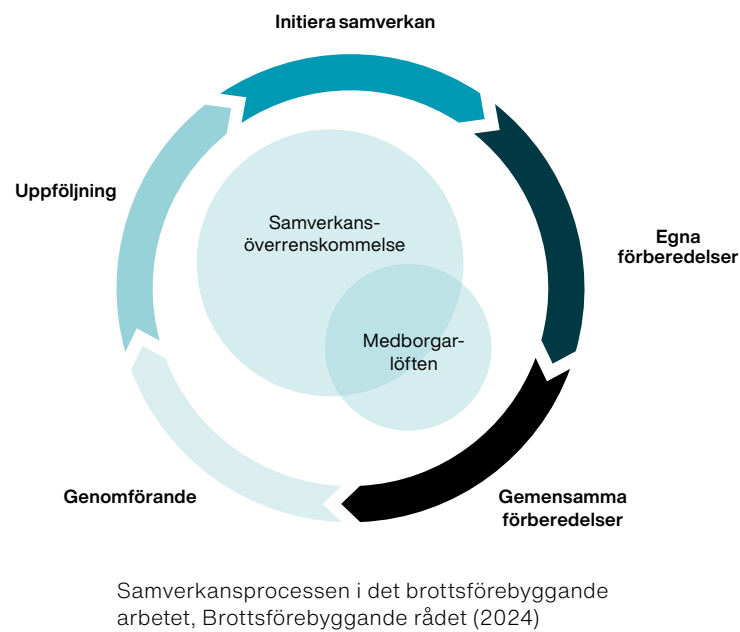
Förutsättningen för ett effektivt brottsförebyggande arbete bygger på samverkan. Men samverkan i sig är inget mål. Samverkan, om den bedrivs systematiskt, bidrar till en mer övergripande lägesbild, att aktörerna frisätter resurser, såväl personella som ekonomiska, och bidrar med sin specifika kompetens och kunskap i processen.

Strategi i samverkan

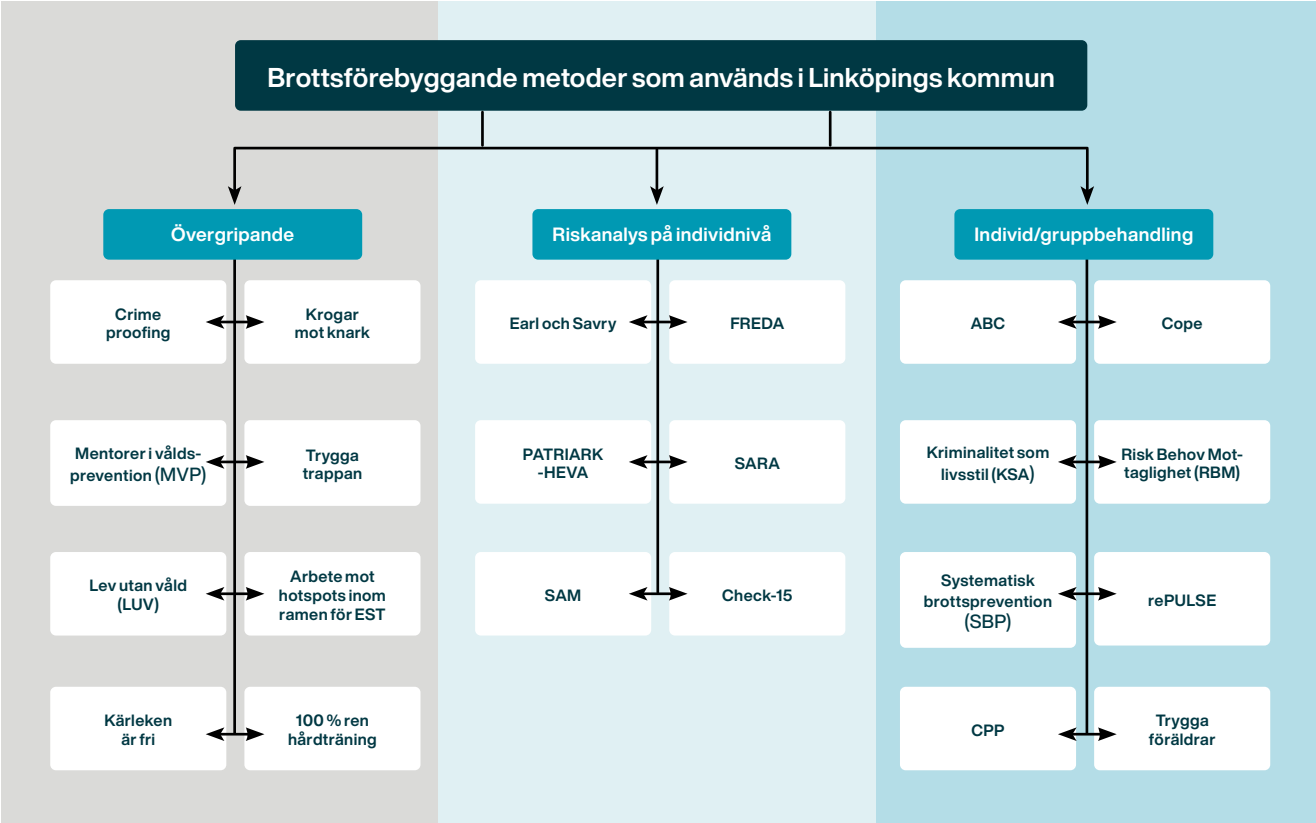
Samverkansöverenskommelser i det brottsförebyggande arbetet är en meningsfull strategi när samverkan sker mellan många aktörer eller aktörer som behöver samverka kring frågor på ett nytt sätt. Detta för att tydliggöra respektive verksamhets ansvar att bidra till lägesbilden, bidra med resurser samt bidra i åtgärderna.

Medborgarlöften utgör den kommunikativa delen av samverkan. Löftet har flera syften, bland annat bidrar det till transparens och det ställer krav på systematik och tydliga mål med samverkan.

Brottsförebyggande metoder som används i Linköpings kommun

Ett flertal olika brottsförebyggande metoder tillämpas inom organisationen Linköpings kommun.

Exempel på olika brottsförebyggande metoder som används i Linköpings kommun, i olika omfattning.

Linköpings kommun

Linköpings kommun

Med 168 075 invånare (november 2024) är är Linköping till befolkningen Sveriges femte största kommun. Befolkningen består av 85 581 män och 82 534 kvinnor, vilket ger en manlig övervikt på 51 %. Universitetet bidrar till en ung befolkningsprofil, 17 % av invånarna är i åldern 20-29 år.

Kommunens folkmängd ökar kontinuerligt och de senaste fem åren har kommunens folkmängd ökat med 6 370 personer och under det senaste decenniet med 17 202 personer. Kommunen har både ett positivt flyttningsnetto och ett tydligt födelseöverskott. Under de senaste fem åren har 3 759 fler flyttat in till kommunen än ut från kommunen, vilket ger ett genomsnitt på 752 personer per år. Flyttningsnettot inom Östergötlands län uppgår under femårsperioden dock till minus 486 personer, men i relation till andra län plus 1 461 personer.

Det positiva flyttningsöverskottet i förhållande till andra länder uppgår till 2 784 personer under de senaste fem åren. I genomsnitt har det under de senaste fem åren fötts 1 731 barn per år och det har i genomsnitt avlidit 1 259 personer per år³.

I Linköping finns stora utmaningar avseende segregation mellan olika stadsdelar. Som nämns

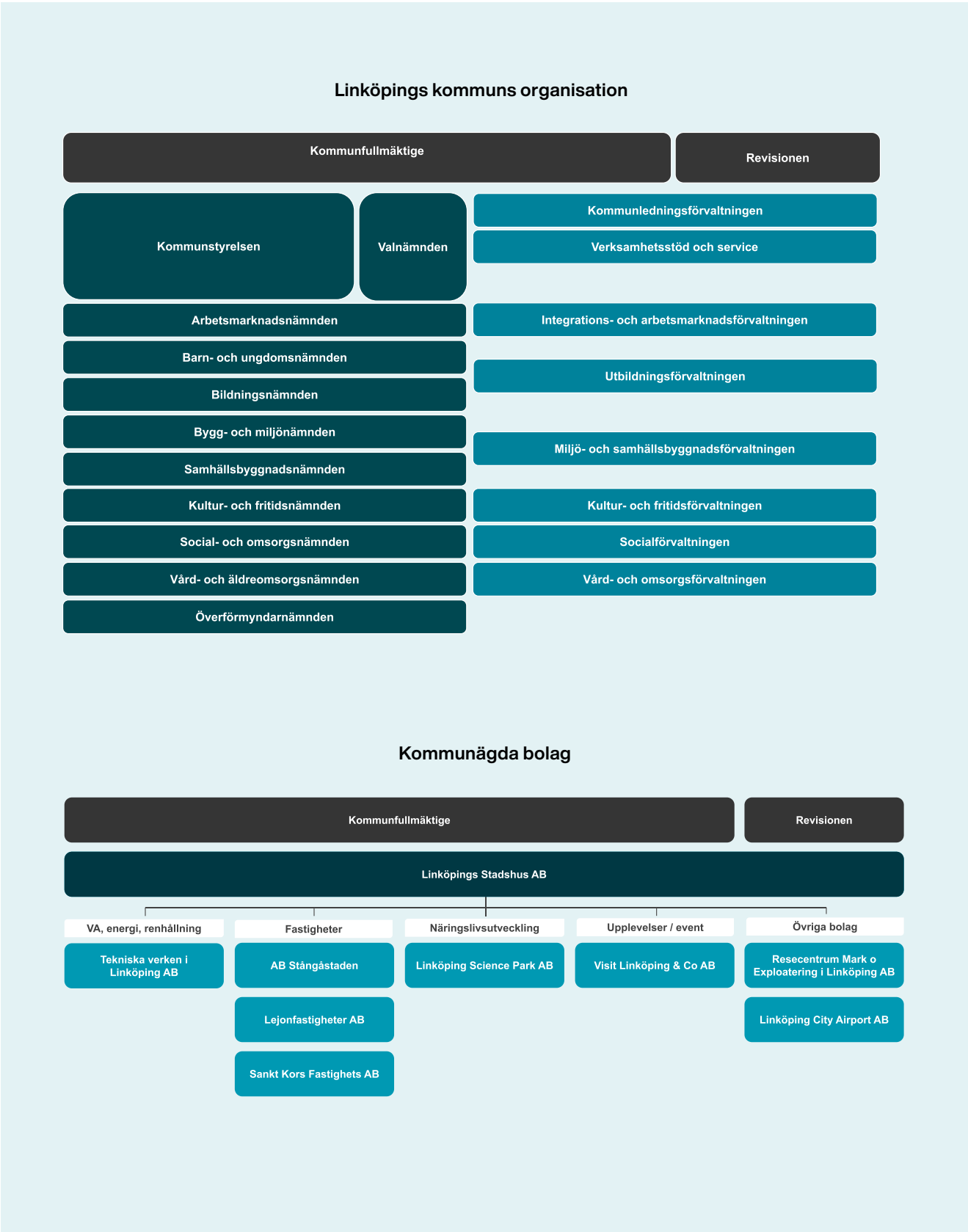
i kommunens åtgärdsplan mot segregation 2024 finns tre stadsdelar som klassas som områdestyp 1 eller 2 enligt Delmos (Delegationen mot segregation) klassificering avseende “Områden med socioekonomiska utmaningar”.

I områdena Berga, Ryd och Skäggetorp bor en hög andel invånare med svagare socioekonomi och liknande utmaningar, till stor del åtskilda från andra socioekonomiska grupper i Linköping. Många av utmaningarna är liknande även om de tre stadsdelarna samtidigt är olika sinsemellan. Segregationen omfattar dock inte bara dessa tre områden utan gäller hela Linköping⁴.

Linköpings kommun som organisation har drygt 10 000 anställda. Den kommunala verksamheten är fördelad i kommunens egen organisation som är indelad i åtta förvaltningar. Därtill finns de kommunägda bolagen. I dessa arbetar omkring 1 400 personer⁵.

³ www.linkoping.se/kommun-och-politik/fakta-om-linkoping/statistik/linkoping-i-siffror/
⁴ Linköpings kommuns åtgärdsplan mot segregation 2024 (KS 2023-906)
⁵ www.linkoping.se/contentassets/fc7a49eac3344611863e3dcfbb8d49b6/kommunens-bolag20250214.pdf

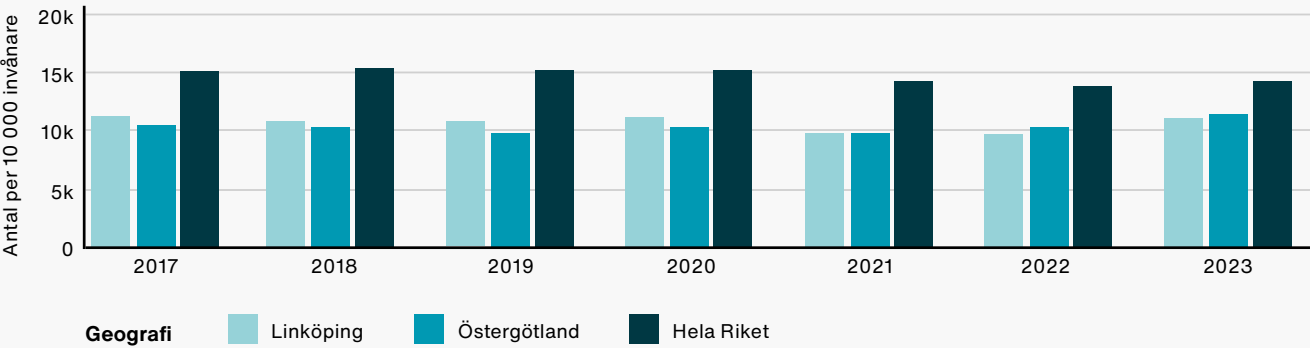
Brottsutveckling i Linköpings kommun 2020-2024

Totalt anmäldes 18 452 brott i Linköpings kommun till polisen år 2023 vilket innebär 11 047 brott per 100 000 invånare. I grannkommunen Norrköping är motsvarande siffror 20 213 respektive 13 926 brott per 100 000 invånare⁶.

Totalt har brottsligheten i Linköpings kommun, sett till antalet polisanmälningar och samtliga brottskategorier, ökat med 11 % under perioden

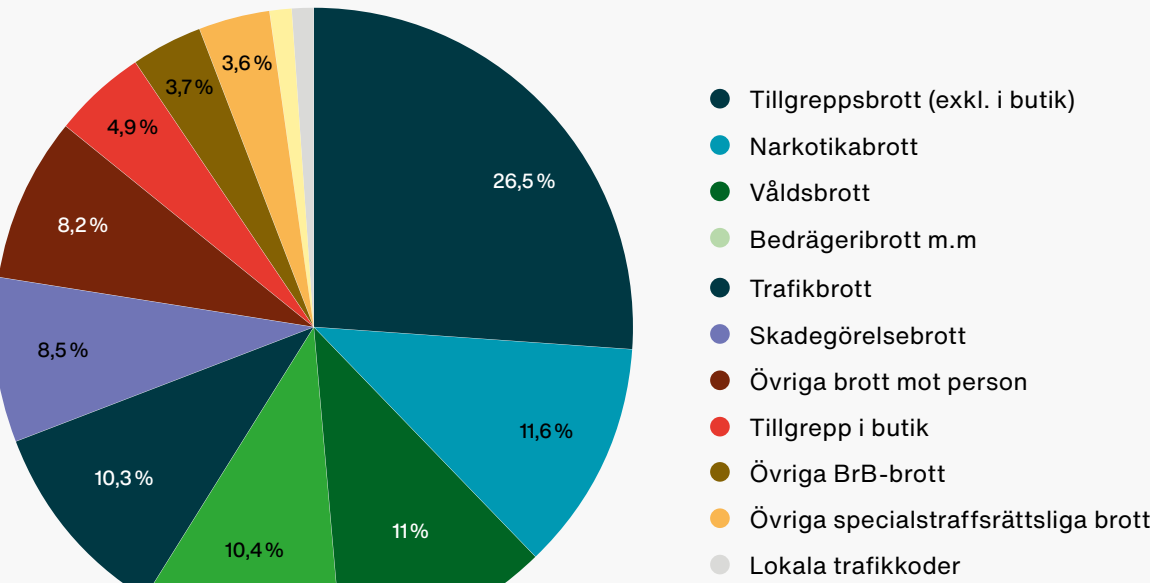
2019-2023. Störst procentuell ökning syns bland bedrägeribrott samt inom övriga brott mot person, där ökningen är 54 % inom båda kategorierna. Inom övriga brott mot person ingår bland annat ofredande, sexualbrott som inte uppnår grad för våldtäkt, dataintrång och hemfridsbrott. Störst procentuell minskning syns inom skadegörelsebrott.

Hur brottsligheten och utvecklingen i Linköping sett ut över tid jämfört med Östergötlands län och hela riket.

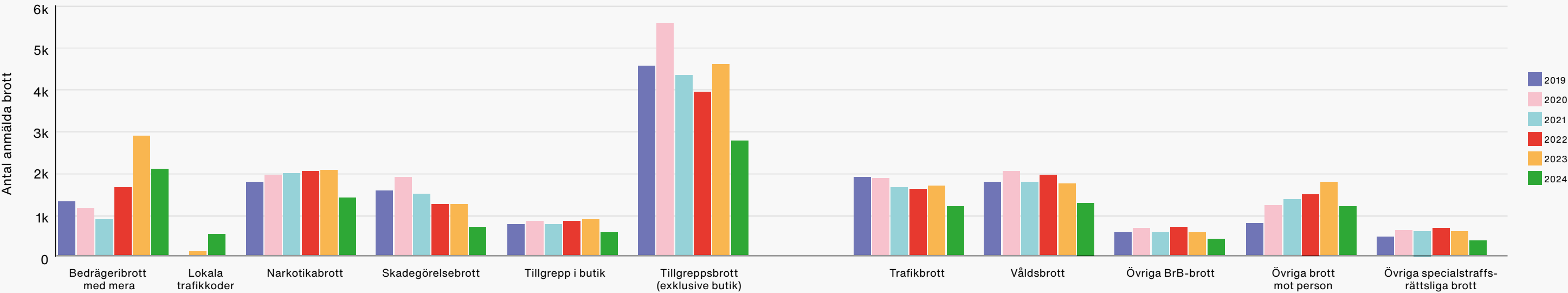

Procentuell fördelning av brottskategorier

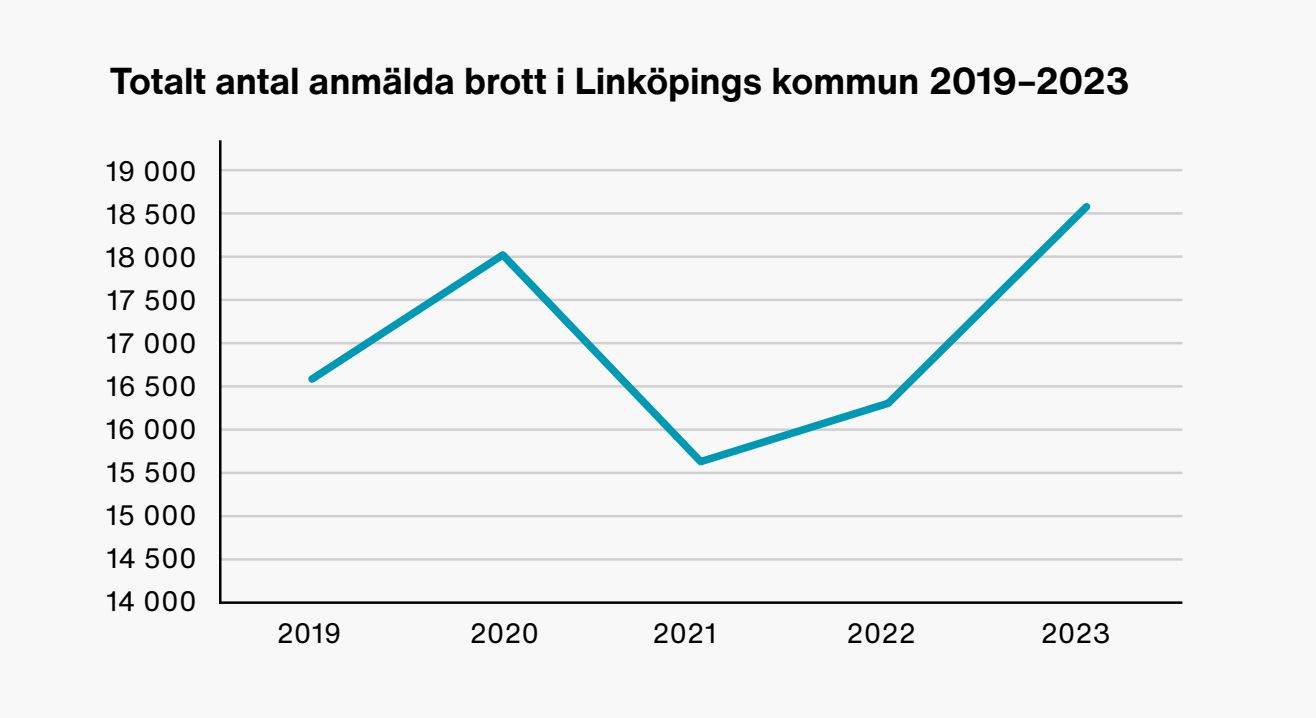
Baserat på samtliga anmälda brott 2019-2024

Anmälda brott fördelat på år och brottskategori

⁶ www.bra.se

Utsatthet för brott ur ett livstidsperspektiv

Utsatthet för brott* tenderar att vara som högst i ålderskategorierna 26-40 och 41-60 oavsett kön. Utsatthet för brott* tenderar inte att skilja sig i lika hög utsträckning mellan könen i åldrarna 0-8 år, därefter tenderar pojkar/män totalt sett utgöra målsägande i fler ärenden än flickor/kvinnor och skillnaden i utsatthet är särskilt stor inom åldersgruppen 41-60 år. Kvinnor är dock överrepresenterade som stödsökande till brotts-offerjouren och andra verksamheter som arbetar med stöd och hjälp till brottsutsatta. Yngre barn 0-8 år, oavsett kön, utsätts framförallt för barn-fridsbrott, misshandel eller grov fridskränkning av en familjemedlem eller närstående. Totalt uppger 25 % i Linköpings kommun att hot och trakasserier på nätet är ett mycket eller ganska stort problem i jämförelse med 21,9 % på nationell nivå. Åldersgruppen 30-49 följt av 18-29 är de som uppger störst problem, sedan minskar det med åldern. Notera dock att respondenterna var 18 år eller äldre. Kvinnor (28,5 %) uppger att det är ett större problem än män (23,3 %).

Pojkar och mäns utsatthet

Pojkar och män är framför allt målsägande i ärenden rörande tillgreppsbrott, våldsbrott

och bedrägerier. Män i äldre åldersgrupper utsätts i högre utsträckning för trafikbrott och utsattheten för bedrägerier är som högst i åldersgruppen 61+.

Flickor och kvinnors utsatthet

Liksom män är kvinnor framförallt målsägande i ärenden rörande tillgreppsbrott, följt av våldsbrott och övriga brott mot person. Inom övriga brott mot person är det ofredanden följt av sexualbrott som dominerar utsattheten bland kvinnor. Kvinnor i äldre åldersgrupper utsätts i högre utsträckning för trafikbrott och bedrägerier.

Brottslighet ur ett livstidsperspektiv

Män är i snitt misstänkta i 77 % av den anmälda brottsligheten mellan 2020-2024. Misstänkta kvinnor ökade dock både i faktiskt antal samt från 17 % till 23 % av det totala antalet misstänkta under perioden medan andelen misstänkta män minskade både i faktiskt antal och i andel. Skillnaden mellan män och kvinnor tenderar att vara högst inom åldersgruppen 26-40 följt av 18-25.

Pojkar och mäns brottslighet

Pojkar och män är, mellan år 2020-2024, framförallt misstänkta för narkotikabrott följt av våldsbrott. Det går att tyda mindre förändringar, bland annat gällande bedrägeribrott och övriga brott mot person, där har en ökning av misstänkta män skett fram till 2023.

Våldsbrott tenderar att dominera brottsligheten för pojkar fram till 18 år. Från 18 års ålder är män främst misstänkta för narkotikabrottslighet följt av våldsbrott och trafikbrott.

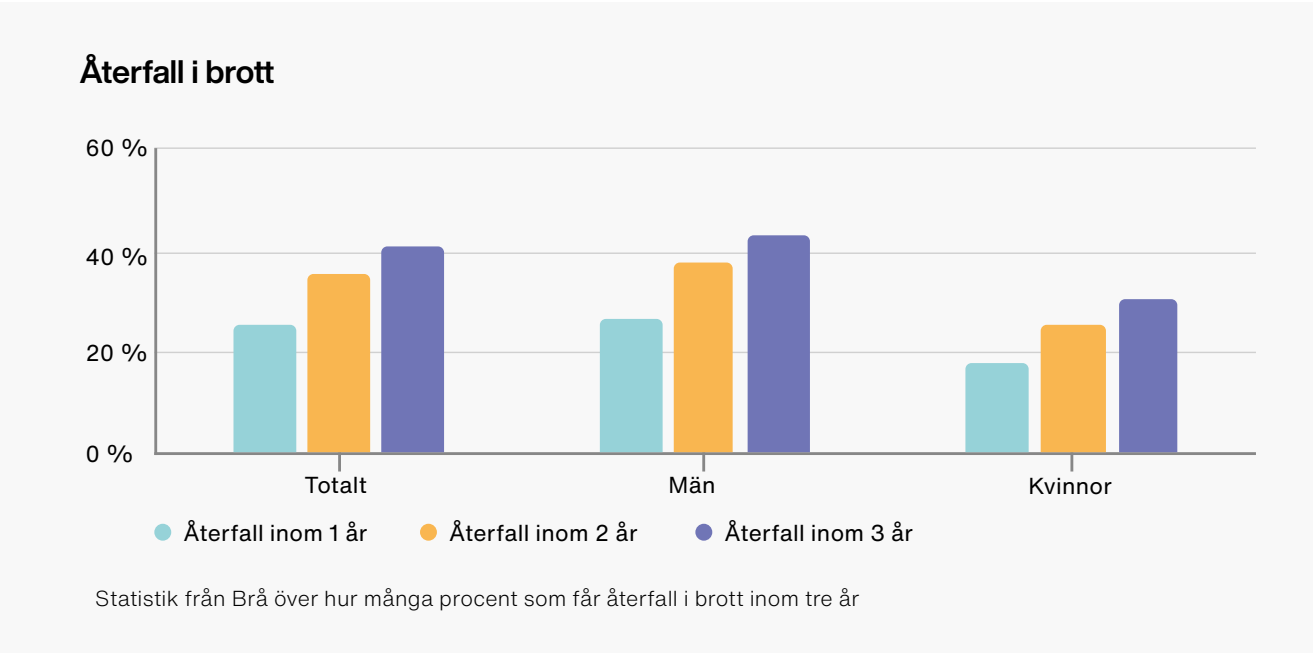
Flickors och kvinnors brottslighet

Inom hela gruppen misstänkta flickor och kvinnor dominerar våldsbrotten, men 2023 skedde en betydande ökning av kvinnor misstänkta för bedrägeribrott.

Inom gruppen flickor är tillgrepp i butik följt av våldsbrott dominerande. Från 18 års ålder ökar kvinnor misstänkta för narkotikabrottslighet (innehav/bruk). Kvinnor i åldersspannet 26-40 år misstänks framförallt för våldsbrott, särskilt misshandel (dock inte grov). Därefter narkotika-brott och bedrägerier.

Återfall i brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) har studerat återfall i brott nationellt där det framgår att 41 % återföll i brott inom 3 år, 30 % återföll bland kvinnor och 44 % återföll bland män.

Återfall i brott i Linköpings kommun

Det har inte varit möjligt att studera återfall i brott kopplat till invånare i Linköpings kommun. I Linköpings kommun arbetar Sociala insats-gruppen (SIG) riktat mot individer 13-25 år. 59 % av utskrivna från SIG mellan åren 2011-2023 har återfallit⁷ och 58 % av utskrivna 2011-2020 hade 2024 återfallit i brott vilket är att jämföra med 75-85 % som anges i rapport genomförd av Linköpings universitet mellan åren 2011-2018. Notera dock att det finns vissa metodologiska skillnader, tolka därför jämförelsen med försiktighet.

61 % av männen som skrivits ut från SIG har återfallit. Männen har återfallit i en bred variation av brott men framförallt narkotikabrottslighet, skattebrott och penningtvättsbrott. Kvinnor, som utgör 6 % av det totala antalet deltagare, har 23 % återfall i brott efter utskrivning. Kvinnorna har återfallit i narkotikabrott, bedrägerier och hot mot tjänsteman. Individerna inom denna grupp befinner sig ofta i en kriminell livsstil och är ofta brottsaktiva. I likhet med andra sociala förändringsprocesser, såsom behandling av beroendeproblematik, är det viktigt att inte betrakta enstaka återfall som ett misslyckande för vare sig individen eller insatsen. Istället kan återfall utgöra ett led i en förändring som leder till ett liv utan kriminalitet.

* Utifrån polisanmälda brott i Linköpings kommun 2020-2024 där det finns en misstänkt eller målsägande registrerad. OBS! Samma individ kan förekomma i flera ärenden. Det totala antalet går inte att utgå från då misstänkta som fyllt år under tiden registreras för samma brott igen.

⁷ dom, dom och misstanke, misstanke (2011-2023)

Hot mot demokratin

Hot mot demokratin

Hoten mot Sverige, vårt demokratiska system och medborgarnas fri- och rättigheter kommer från såväl främmande makt som från extremism. Hoten mot demokratin i det kommunala uppdraget innefattar även förtroendevaldas utsatthet, otillåten påverkan och medarbetares utsatthet, vilket försvårar deras möjligheter att fullgöra sina uppdrag.

Extremism och terrorism

Internationell, nationell och lokal kontext samspelar i hög grad och gränserna mellan politik, religion och ideologi är inte alltid tydliga. Det som sker i internationell kontext avspeglas på många sätt i den lokala lägesbilden. Rysslands invasion av Ukraina, Sveriges Nato-medlemskap, konflikter i mellanöstern, LVU-kampanjer och propaganda har alla fått konsekvenser, både nationellt och lokalt. Dessa händelser har tagit sig uttryck på olika sätt, till exempel genom terrordåd mot svenskar i Bryssel, ett förhöjt säkerhetsläge i Sverige, koranbränningar och upplöpp. Kriminaliteten har hybridiserats och förtroendet för rättsväsendet har minskat.

Nationell utveckling

Gränsen mellan statliga aktörer, organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism⁸ har på senare tid suddats ut mer och mer. Till exempel har attentat mot de israeliska ambassaderna i Stockholm och Köpenhamn knutits till svenska gängkriminella, samtidigt som det enligt Säkerhetspolisen finns indikationer på att Iran är uppdragsgivaren.

Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT)⁹ beskriver ett ideologiskt smörgåsbord där den tidigare definitionen av de våldsbejakande extremistmiljöerna; den vänsterautonoma, den högerautonoma och den islamistiskt motiverade miljön, snarare stjälpes än hjälper oss när vi försöker förstå motiven bakom extremism och terrorism. I den här rapporten definieras extremism och terrorism som samlingsbegrepp med någon form av gemensam nämnare att det utgörs av individer eller grupper som vill förändra samhället med hjälp av våld och som i olika hög utsträckning influeras av ideologier.

Ensamagerande våldsverkare

Ensamagerande våldsverkare lyfts fortsatt fram som ett betydande hot på både nationell och lokal nivå. Redex¹⁰ beskriver att antalet ärenden om unika individer uppgår till omkring 200 st per år i respektive av de sju polisregionerna. Majoriteten av ärendena utgörs av oro för individer i skolmiljö.

- Pojkar är i majoritet
- Högstadietiden vanligast (åldersspann 9-20+ år)
- Mål: andra elever och lärare ofta till följd av upprepade kränkningar/"mobbing"
- Metod: stickvapen utgör det främsta vapnet. Skjutvapen är mer svårt att få tag på, men det kan förändras och det går inte att utesluta att vapen såsom drönare, 3D-utskrivna vapen kan bli aktuella i framtiden, även om den utvecklingen inte går att se idag.
- Ensam: Termen ensamagerande kan bli missvisande. Det kan finnas ett personligt, individuellt anpassat hämndmotiv hos individerna men kommunikation sker ofta med andra personer, tidigare dömda eller liknande genom framförallt sociala medier.

⁸ Säkerhetspolisen 2024

⁹ Nationellt centrum för terrorhotbedömning. Öppen information inhämtad från föreläsning

¹⁰ Redex: Reducera extremism; samarbete mellan polismyndigheten och säkerhetspolisen. Öppen information hämtad från föreläsning

Rekrytering/radikalisering

Ideologi har tidigare beskrivits vara ett betydande motiv för extremism och terrorism men idag spelar det mindre roll. Ideologi utgör fortsatt en riskfaktor för våld men ideologin är alltmer individuellt anpassad. Våldet i sig utgör ofta en utlösande drivkraft och ett insteg till extremismen. Motivet kan sedan bli influerat av extrema ideologier. Sociala medier är den mest betydande plattformen, även om särskilt utsatta områden med parallella samhällsstrukturer har betydelse och kan påverka. Desinformation, konspiration, gamification* och propaganda används som medel för att påverka människor.

Lokal utveckling

NCT beskriver att den lokala utvecklingen påverkas av globala intressen och aktörer. Detta gör att den internationella och nationella lägesbilden är väsentlig för att förstå detta område.

Linköping har under 2024 haft ett flertal pro-palestinska demonstrationer. Demonstrationerna har dock inte haft större påverkan på kommunen. Trots att både Linköpings universitet och Saab kan påverkas av olika händelser, saknas det för närvarande information om några specifika incidenter som direkt berör dessa verksamheter. Nationellt sett har sympatisörer till Nordiska motståndsrörelsen (NMR) observerats i samband med pro-palestinska demonstrationer, men detta har inte uppmärksammats i Linköping.

I Linköping har två demonstrationer kopplat till högermiljön medfört förstärkt resurs – en där ett högerpopulistiskt parti bränt en svenska flagga inför EU-valet och en där högerpopulister demonstrerat mot islam samt bränt en koran. Vid den senaste demonstrationen närvarade cirka tio personer i demonstrationen, vilket tyder på en förhållandevis låg kapacitet hos högerpopulister att formera sig kring dessa frågor i kommunen.

NMR visar dock sin närvaro i perioder genom att de intensifierar sin affischering, bland annat inför nationaldagsfirandet i Gamla Linköping. I samband med förintelsens minnesdag och kristallnatten har mindre incidenter skett i form av att enskilda individer yttrat nazistiska budskap. I Linköping förekommer det periodvis hat i sociala medier och skadegörelse mot våra muslimska intressen. Bygget av en moské i Linköping är ett

ämne som både bidragit till hat mot trossamfund och mot lokala politiker.

Ökad högerextremism

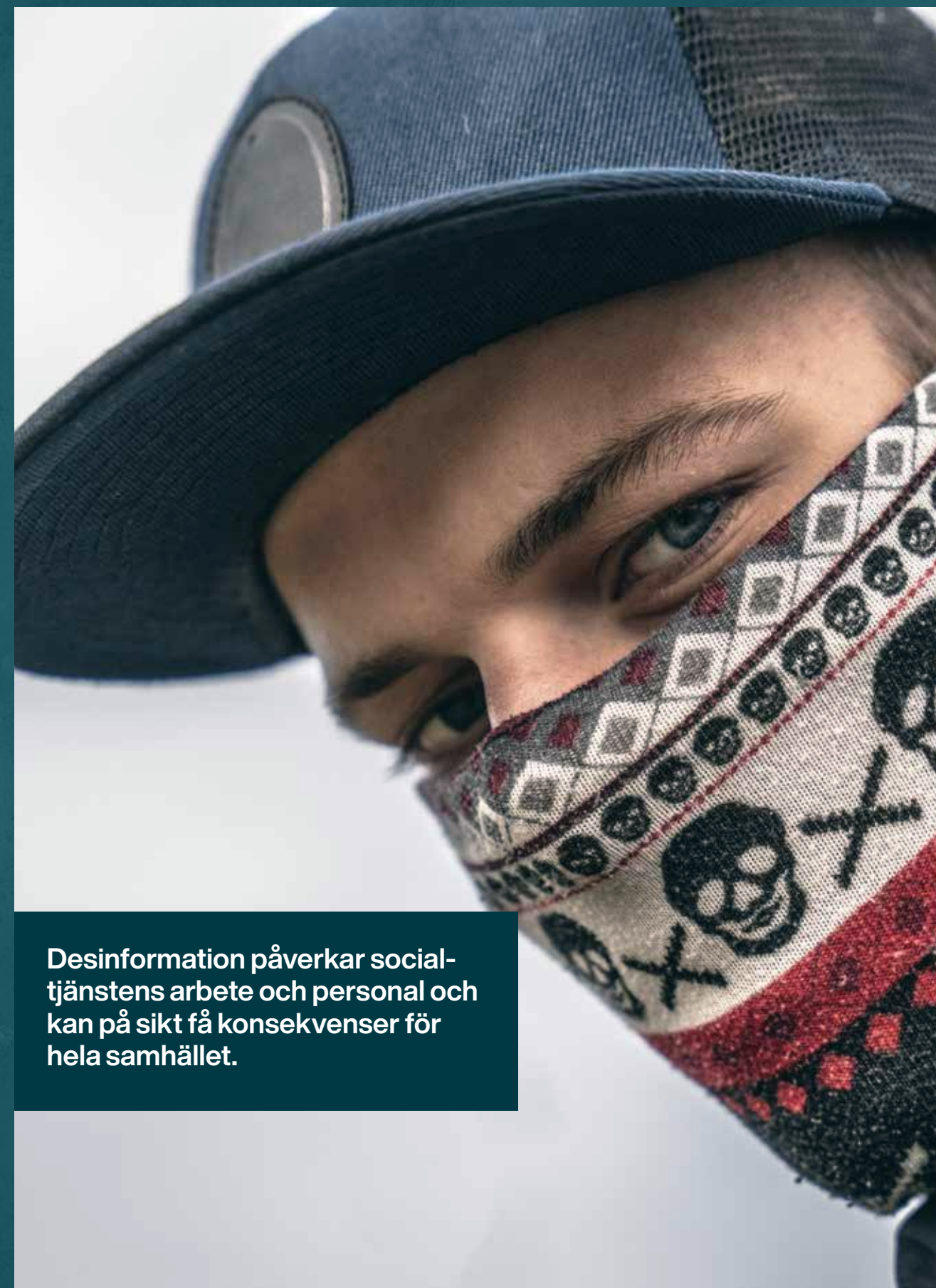
Det går att se en ökning av högerextremism kopplat till ungdomsgrupperingar i Linköping. Grupperingarna präglas av antisemitism och homofobi. Framförallt har det rört sig om klotter, uthängningar och ryktesspridning, men även våld har förekommit. Det har bland annat fått konsekvenser för tryggheten hos HBTQI-personer.

I maj 2022 höll partiledaren för det högerextrema partiet Stram Kurs, Rasmus Paludan, ett islamkritiskt valmöte på Lilla torget i Linköping, där han också brände en koran. En stor polisinsats förhindrade ett upplopp då, men tidigare i samband med påskhelgen hade Paludan tillstånd att besöka Skäggetorp. Då uppstod två våldsamma upplopp där motdemonstranter kastade sten och attackerade poliser på platsen. En upptrappad stämning och att framförallt ungdomar i området formerade sig gick att skönja i sociala medier när beslutet om markupplåtelse blivit officiellt. Detta är viktigt att poängtera för det förebyggande arbetet inför liknande yttringar. Vidare visade upploppen på en kapacitet på att snabbt kunna formera sig och bruka våld.

Desinformation

Desinformation har förekommit i omgångar i Linköping under 2022-2024. Framförallt är det LVU-kampanjen* som bidragit till stora konsekvenser för socialtjänstens arbete, för enskilda handläggare samt förtroendet för kommunen. LVU-kampanjen bedöms ha sitt ursprung från radikalislamistiska miljöer och fick spridning i utländsk media och sociala medier, främst TikTok. Enskilda individer har också bidragit till att sprida felaktiga eller missvisande budskap om kommunen i denna kontext, vilket ytterligare befäst den rädslan och misstron som finns.

Kommunen och andra samhällsaktörer har haft svårt att agera som en motkraft till detta, särskilt i geografiska områden som redan präglas av en tystnadskultur och misstro. Desinformation får långtgående konsekvenser för socialtjänstens uppdrag och dess personal men det kan i förlängningen även få påverkan på andra samhällsinstanser.

Desinformation påverkar socialtjänstens arbete och personal och kan på sikt få konsekvenser för hela samhället.

* Desinformation om att socialtjänsten kidnappar muslimska barn i olika syften

Konsekvenser och analys

Den internationella och nationella lägesbilden i kombination med NTC:s höjning av terrorhotnivån har fått konsekvenser för tryggheten i Linköpings kommun. Enligt SCB:s medborgarundersökning 2023 har invånarna statistiskt säkerställt högre rädsla för terrorism än genomsnittet i landet. 35,8 % i kommunen jämförelse med 27,5 % i riket uppger att de är rädda eller mycket rädda för att utsättas för terror. 2022 var denna siffra 25,2 % i Linköping, vilket innebär en ökning med över 10 % på ett år.

Terrorism, den yttersta konsekvensen av extremism, beskrivs som en sällanhändelse, men konsekvensen av ett realiserat hot kommer få enorma avspeglings på hela landet. Det är av högsta prioritet att förebygga detta. En ökad psykisk ohälsa bland barn i kombination med en hybridisering av rekryteringsprocessen och miljöerna gör att man behöver arbeta intensivt med att förebygga denna typ av brott. Två viktiga risker som kommunen måste ta itu med är att ungdomar kan dras till högerextremism och att det saknas motståndskraft mot desinformation. Sociala medier är en viktig arena idag, men kommunen och andra aktörer är inte tillräckligt aktiva där.

Framtida utmaningar

Sociala medier är en viktig arena där kommunen och andra aktörer behöver öka sin närvaro. Våldet beskrivs allt mer som drivkraften in i dessa miljöer. Barn och unga som influeras av extremistmiljöer behöver fångas upp i samma strukturer som barn/unga vilka riskerar att rekryteras in i gängkriminella miljöer – det ska inte ses som två separata fenomen. Samma risk- och skyddsfaktorer är i många fall relevanta.

Tendenser till en ökning av ungdomar influerade av högerextremism behöver tas på allvar och det krävs en nära samverkan mellan framförallt skola och polis kring dessa individer.

Organisation

- Arbetet som bedrivs inom ramen för Utbildningsförvaltningen med att främja närvaron i skolan, arbete med källkritik och demokratiska värden, är viktigt i det brottsförebyggande arbetet.

- Bygga lokal förmåga och integrera arbetet i befintliga strukturer och samverkan avseende barn och unga. Exempelvis BOB (barn och unga i organiserad brottslighet), SSPF (Skola, Socialtjänst, Polis och Fritid) och EST (Effektiv samordning för trygghet).
- Utred sekretesshinder mellan parterna. Lagstiftningen möjliggör att långtgående dela information mellan varandra. Om exempelvis socialtjänsten inte ser en möjlighet utifrån lagrum går det ofta att avidentifiera informationen och dela med andra aktörer.
- Verksamheterna behöver etablera tröskelvärden. Vad är tröskeln för kontakt med säkerhetsenheten eller polis?
- Prioritera rutin och struktur framför breda kunskapshöjande åtgärder. Det grundläggande är att alla ska veta var man gör av informationen och kunskapshöj endast väsentliga delar.
- Det våldspreventiva arbetet behöver systematiseras och integreras som en långsiktig insats i högre utsträckning inom samtliga förvaltningar som arbetar med barn och unga.
- Kommunens brottsförebyggande brobyggare* utgör en betydande funktion i detta arbete. Deras roll behöver utvecklas med tydliga uppdragsbeskrivningar och risker, såsom exempelvis otillåten påverkan, behöver utredas kopplat till tjänsten.

Samverkan

- Religionsdialogen utgör ett viktigt verktyg för att förebygga oro och bygga lokal motståndskraft mot desinformation, våldsamma upplopp med mera. Detta arbete behöver systematiseras och utvecklas vidare för att nå fler grupper i samhället som inte nås av kommunens ordinarie kommunikation.
- Psykiatri och sjukvården behöver knytas mer till arbetet och strukturer för samverkan i det operativa arbetet behöver tydliggöras.
- Socialtjänsten behöver ta fram en kommunikationsplan och arbeta aktivt med lokalsamhället kring desinformation. Strukturerna för detta utgörs bland annat av platssamverkan och religionsdialogerna.

- Samverkan med Polismyndigheten och Redex (Reduktion av extremistmiljöer) behöver fördjupas och lokal lägesbild och åtgärder behöver konkretiseras tillsammans.

Prioriteringar

- Strukturerad närvaro av kommunen i sociala medier, likt vår närvaro i lokalsamhället
- Öva och utvärdera (ej PDV), utan arbeta med fallbeskrivningar om exempelvis oro kring en elev, vilka aktörer som samlas, hur man delar information, hur man jobbar med sensorer* för att följa individen och åtgärder för att reducera risken
- Bygga motståndskraft i samhället genom bland annat alternativa kanaler för kommunikation, dialog och informationsinhämtning
- Kris- och kommunikationsplaner
- Våldspreventivt arbete
- Tydlig inplacering av desinformation, som fenomen, inom ramen för kommunens nya brottsförebyggande och trygghetsskapande ledningsmodell. Socialförvaltningens säkerhetssamordnare och andra relevanta funktioner bör ingå.
- Insatser mot funktionen Brobyggare genom utbildning, tydlig uppdragsbeskrivning och grupptillhörighet, handledare i regi av bildningsnämnden i samverkan med berörda nämnder, organiserade under Barn- och ungdomsförvaltningen och Sektionen för resurs- och stödverksamhet. Styrgrupp bestående av chefer från respektive verksamhet med anställd brobyggare.

* Kommunens brottsförebyggande brobyggare arbetar för att förebygga att ungdomar mellan 10 och 20 år hamnar i kriminella kretsar eller begår brott

* Mänskliga sensorer som kan fånga upp förändringar hos en individ, till exempel lärare eller tränare

Otillåten påverkan

Otillåten påverkan innebär att påverka tjänste-
personer eller förtroendevalda i deras beslut
eller handlingar. Det behöver inte vara brottsliga
handlingar men oftast utgörs påverkansformerna
av trakasserier, hot, våld och korruption. Det är
alltid den utsatte som avgör om syftet har varit
att påverka det uppdrag man utför.

I kommunens strategiska insiktsrapport från
april 2024, baserad på genomförd kommunöver-
gripande medarbetarundersökning, framkommer
följande lägesbild gällande otillåten påverkan.
Se tabell nedan.

Utfallet av frågeställningen “Har du i din
tjänsteutövning på grund av någon form av
hot ändrat eller avstått från att ta ett beslut
kopplat till tjänsten?” redan har filtrerat bort
det vanligaste agerandet på fall av otillåten
påverkan – det vill säga att den utsatte trots
allt genomfört sitt uppdrag. Därför redovisar
grafan inte själva utsattheten, utan effekten av
utsattheten. Av grafen framgår att Vård- och
omsorgsförvaltningen (VOF) ligger högst, tätt
följd av Utbildningsförvaltningen (UTB) och
Socialförvaltningen (SF). Lägst ligger
Kommunledningsförvaltningen (KLF).

Det finns såväl mänskliga som systematiska
hinder för en korrekt uppskattning av utsattheten

inom kommunen. Det blir alltid någon form av
subjektiv värdering av en upplevelse. Det kan
finnas uppfattningar om att påtryckningar är en
förväntad del av verksamheten, att det inte är
avvikelser som bör rapporteras. Det kan också
rapporteras som en typhändelse av hot eller våld,
utan någon värdering av om det fanns ett syfte
med handlingen. Systemet för att mäta utsatthet
är dessutom relativt trubbigt. I kommunens
system SKADA finns det nu möjlighet att välja
otillåten påverkan som kategori. Med hänvisning
till den korta tid som möjligheten har funnits
finns det i dagsläget inga förutsättningar till att
undersöka utvecklingen över tid.

Om den tidigare tabellen kan sägas förevisa en
kvantitativ bild av effekterna av otillåten påver-
kan, bör bilden nyanseras av en mer kvalitativ
återgivning av effekterna av utsattheten. Grafen
på sidan 31 kommer från en workshop med 21
deltagare från olika delar av den kommunala
verksamheten. Frågan har föregåtts av en
utbildning i otillåten påverkan.

Svaren visar att en tredjedel av de tillfrågade
faktiskt har ändrat eller avstått från att ta beslut
kopplat till tjänsten till följd av otillåten påverkan.
Däremot säger den ingenting om utsattheten
som någon har upplevt, men ändå upprätthållit
sitt beslut. Därför är det viktigt att påpeka att
sådan påverkan är otillåten, även om påverkaren
inte når den effekt som har varit avsikten.

Otillåten påverkan kan även resultera i en ute-
bliven handling från den utsattes sida, så kallad
själv censur. En utebliven handling kommer inte
att rapporteras som en oönskad händelse. Därtill
kan försök till korruption rapporteras av den
utsatte, men knappast om försök till korruption
har lyckats.

Vad gäller mänskliga hinder för uppskattning,
motverkas det av en förhöjd grad av kunskap.
Det synliggörs inte minst i grafen nedan, där
medarbetare först fått kompetensutveckling
och sedan svarat på frågan. Med förbehåll för
skillnaden i antalet tillfrågade blir siffrorna trots
allt betydligt högre än i medarbetarundersökningen
(drygt 33 % i jämförelse med knappt 8 %).

Kunskapsnivån är helt avgörande för att såväl
motverka som följa upp förekomsten av otillåten
påverkan. I Linköpings kommun har man därför
skapat en e-utbildning om otillåten påverkan. Utbild-
ning är 45 minuter lång och finns på kommunens
lärplattform. Sedan starten våren 2022 har 830
medarbetare genomfört kursen i sin helhet, medan
190 medarbetare delvis har genomfört den. När det
gäller systematiska hinder i nuvarande systemet
SKADA, som ska ersättas till hösten 2025, har
förvaltningen Verksamhetsstöd och service under
2024 drivit ett kommunövergripande projekt kring
införandet av ett nytt avvikelserapporteringssystem.
Såväl säkerhet som HR medverkar i detta projekt.

Konsekvenser och analys

Framtida utmaningar

När kommunen nu gör en kulturförändring av sin
tillsynsverksamhet och går från en tillitsbaserad mot
en mer kontrollerande form av tillsyn, kommer risken
för påverkanskampanjer att öka. Denna ökning blir
ett resultat av samhällets ökade press på personer,
företag och organisationer som ägnar sig åt oegent-
ligheter. En vanlig form av otillåten påverkan är att
påverkare riktar sig mot individen bakom funktionen.
Det gör att tjänstepersoner måste ha en förhöjd
mental beredskap för att detta ska kunna ske, vilket
ställer högre krav på att strukturen kring funktionen
måste ha rutiner för skyddsåtgärder på individnivå.

Kommunen har identifierat en tydlig koppling mellan
desinformation och förekomst av otillåten påverkan.
Mer specifikt är det på Socialförvaltningen man
har gjort iakttagelsen. Det resulterade i förstärkta
kunskapshöjande åtgärder i samarbete med
HR-funktionen där man tryckte på vikten av att
genomgå såväl relevanta e-utbildningar som
upphandlade fysiska utbildningar. Otillåten påverkan
har även flaggats upp som en parameter som ska
avhandlas inom ramen för arbetsplatsträffar och så
vidare. Säkerhetssamordnare och kommunikatör
har även varit på chefsforum och pratat om ämnet
samt följt upp statistik kopplat till utbildningar och
tillbudsrapporter.

Organisation

Strukturellt sett är kommunens säkerhetsor-
ganisation uppdelad i olika sakområden. Intern
säkerhet handlar om kommunens interna hantering
av kommunens tre skyddsvärden; människor,
verksamhetsuppdrag och ekonomiska värden.

Samtidigt ligger kommunens trygghetsskapande
och brottsförebyggande arbete som ett annat
strukturellt arbetsområde inom ramen för säker-
hetsorganisationen. Då detta arbete bedrivs med
en bredare samhällskontext, bygger stora delar på
ett aktivt samarbete – både externt och internt i
kommunen. I detta viktiga arbete sker väldigt många
aktiviteter i samverkan med andra aktörer utanför
kommunkoncernen.

Som verktyg för att möta såväl legala krav som
interna ambitioner har kommunen sedan 2022
tillgång till sin säkerhetsorganisation med tre
nivåer; strategisk nivå – säkerhetsstrategier, taktisk
nivå – säkerhetssamordnare samt operativ nivå
– säkerhetsombud.

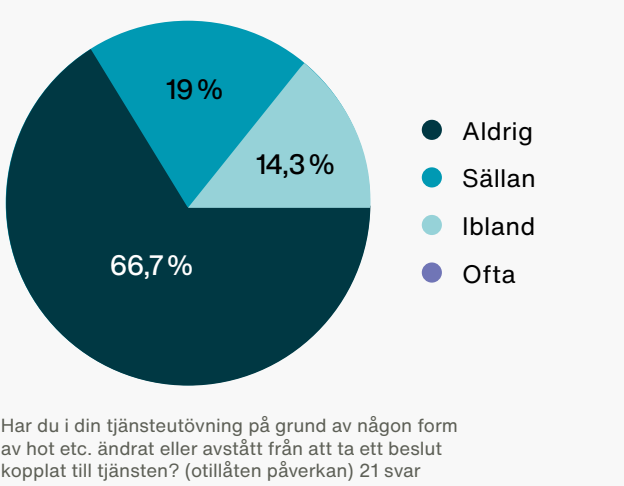
Hot och våld – otillåten påverkan

% Ofta – Sällan (1-3)

		Ofta – Sällan (1-3)		KLF	UTB	MOS	VOF	KOF	SF	VSS	IAF
Har du i din tjänsteutövning pga någon form av hot ändrat eller avstått från att ta ett beslut kopplat till tjänsten?		6%	7%	2%	7%	2%	8%	4%	6%	3%	6%
Uppföljningsfrågor om man svarat Ofta, Ibland eller Sällan:		2024	2023								
Har du meddelat det som du har upplevt till närmaste chef?	Ja	72%	72%		73%		72%		69%	86%	64%
	Nej	28%	28%		27%		28%		31%	14%	36%
Har händelsen polisanmälts?	Ja	4%	6%		4%		3%		5%	0%	0%
	Nej	88%	81%		89%		83%		86%	86%	100%
	Vet inte	8%	13%		7%		15%		9%	14%	0%
Har någon konkret åtgärd genomförts för att minska risken att detta händer igen?	Ja	26%	23%		25%		26%		22%	43%	36%
	Nej	47%	47%		47%		43%		50%	36%	36%
	Vet inte	27%	30%		28%		31%		28%	21%	29%

Resultat visas endast om minst 10 personer har svarat Ofta – Sällan.

Otillåten påverkan

9 intressanta siffror ur rapporten

54 %

ökning av bedrägeri-
brott samt övriga brott
mot person.

26 %

av individerna i
polisens cylinder-
modell är under 18 år.

18 904

brott anmäldes totalt
i Linköpings kommun
2024.

18 %

Av de anställda inom
vård- och omsorgs-
förvaltningen uppger
att de blivit utsatta för
hot om våld i arbetet
under de senaste 12
månaderna.

33 %

av Linköpings
kommuns hel- eller
deltidsarvoderade
förtroendevalda
utsattes för hot,
hat, trakasserier eller
våld under 2023.

87 %

ökning av hot, våld
eller otillåten påver-
kan mot personal
enligt kommunens
avvikelse-
rapporterings-
system SKADA
de senaste tre åren.

2 282

händelser av hot
och våld eller otillåten
påverkan rapporte-
rades av kommunens
medarbetare 2024.

25 %

av invånarna i
Linköping uppger att
hot och trakasserier
på nätet är ett mycket
eller ganska stort
problem.

11 247

anmälda brott per
100 000 invånare i
Linköpings kommun
2024.

Det har skett en betydande
ökning av oro för att det kommer
att inträffa en terrorhandling i
kommunen.

Utmaningen är att otillåten påverkan slår över flera sakområden. Det handlar väldigt mycket om intern säkerhet (i fall av hot, våld och trakasserier med mera). Men det finns också ett starkt inslag av brottsförebyggande arbete och – inte minst – välfärdsbrottslighet.

Det är viktigt att inte hantera fenomenet otillåten påverkan som ett isolerat problem från fall till fall, genom att låta en enskild del av organisationen hantera det. Istället bör man ge organisationen förutsättningar att möta förekommande behov på bästa sätt för att få maximal effekt av såväl inrapporterade händelser som vidtagna åtgärder.

Samverkan

Utmaningar inom samverkan förekommer både internt och externt. Ett exempel med en utsatt del av den kommunala verksamheten, som man arbetat med under slutet av 2024 rör tillsyns- och kontrollverksamheten på miljöavdelningen och byggavdelningen. I dagsläget har de inte optimala förutsättningar. Situationen pekar på hög utsatthet i förhållande till begränsade effekter. Här bör det ske en planerad anpassning till den nationella rådande lägesbilden, där kontrollverksamheten taktar med samtidens utmaningar.

Internt

Förhöjd och breddad medvetenhet, gemensam lägesbild, bättre förutsättningar, stärkt förmåga och en kombination av långsiktig inriktning, punktvís riktade insatser och grundläggande året runt-verksamhet. En kulturell förflyttning i takt med samtiden – från tillsitsbaserad tillsyn/kontroll mot skärpt tillsyn/kontroll. Säkerhetsorganisationen har hot, våld och otillåten påverkan som ett av sina tre prioriterade arbetsområden under 2025.

Externt

Strategisk inriktning och en årlig stor insats tillsammans med AKC*, tio samplanerade LoS-insatser** per år som taktar med ovan inriktning och goda förutsättningar för löpande kontrollverksamhet. Detta ska kompletteras med en kontinuerlig tvåvägs informationskanal via representanter i Effektiv samordning för trygghet (EST) och platssamverkan, med mera.

Ovanstående exempel får stå som modell i att skapa en tydligare kontext för berörda sakområden. Långsiktig planering i samverkan med

andra aktörer, vilket formar en tydlig inriktning för arbetet som ska utföras under året. Samplanera det med tidsatta gemensamma insatser för att sedan, med planeringen som utgångspunkt, anpassa den löpande verksamheten till denna planering. Syftet är att öka planerad verksamhet på bekostnad av oplanerad sådan – samt att främja löpande samverkan genom en upprättad gemensam utgångspunkt till grund för den löpande verksamheten.

Prioriteringar

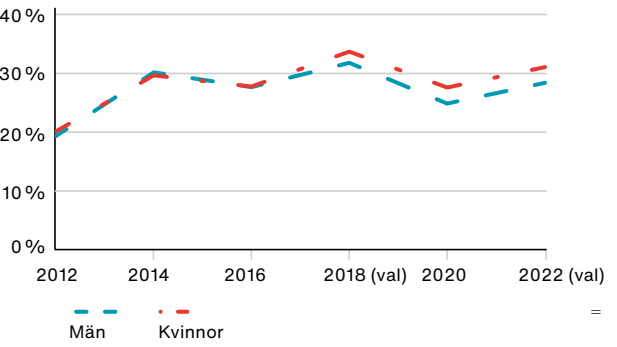
- Helhetsbegreppet otillåten påverkan ska löpande avhandlas inom ramen för den brottsförebyggande och trygghetsskapande (BFT) ledningsmodellen. Tyngden bör vila på beredskapsforum för Hot mot det kommunala uppdraget, men i vissa delar ska det – på självklara grunder – hanteras inom beredningsforum för välfärdsbrott.
- Vid framtagande av nytt inrapporteringssystem ska kommunen fokusera på användarvänlighet, helhetssyn (internt och BFT) och möjlighet till kvalitativ uppföljning som gynnar alla tre nivåer.
- Inrapporteringssystemet ska kunna assistera rapportören att kunna svara på frågan om en inträffad oönskad händelse har handlat om ett fall av otillåten påverkan. Likaså ska systemet vara väl lämpat att såväl rapportera som analysera förekomst av och risk för otillåten påverkan.
- Med ovanstående på plats upprätta trovärdiga lägesbilder på verksamhets-, förvaltnings- och kommunövergripande nivå. Dessa ska sedan kunna användas som åtgärds- och beslutsunderlag för prioriterade kommunala insatser mot otillåten påverkan av alla de slag.
- Upprätta tydligare styrning av personsäkerhet, som ett sätt att möta den ökade fokuseringen på enskilda individer som uppbär vissa utsatta funktioner. Skyddet ska vara känt och skapa en trygghet för att tjänstepersoner i sådana funktioner ska känna tillit och orka med att utföra sina uppdrag, trots risken för påverkan.
- Förhöjd kunskap om vilka funktioner som är särskilt utsatta, skapa mental beredskap för dessa funktioner och göra hanteringen mer förutsägbär.

Förtroendevaldas utsatthet

Nationell utveckling

Vid valår har förtroendevaldas utsatthet för hot, trakasserier, våld, skadegörelse eller stöld en tendens att öka, men även under mellanvalsår syns en ökning på nationell nivå.

Kvinnors utsatthet är högre än männens, 31 % mot 28,3 % under 2022. Även om utvecklingen är likartad har skillnaden successivt blivit större sedan 2018. Av Sveriges förtroendevalda är 43 % kvinnor. Jämställdhetsmyndigheten fastslår¹¹ att man i arbetet mot hot, hat och trakasserier bör beakta skillnader i utsatthet bland olika grupper av kvinnor och män.

Andel (%) förtroendevalda som uppger att de utsattes under 2012-2022. Förtroendevaldas kön redovisas separat.

Yngre förtroendevalda verkar i större utsträckning ha blivit utsatta för något av ovanstående.

Totalt uppgav 25 % av samtliga förtroendevalda att de under 2022 påverkats i sitt förtroendeuppdrag, antingen i sina övervägande eller i faktiska handlingar, på grund av utsatthet eller oro för att utsättas¹². Enligt studier¹³ på Europainivå uppger 43 % av förtroendevalda kvinnor att de har utsatts för våld under sin förtroendekarriär. 29 % av det våld man utsätts för är cybervåld.

Bara en tredjedel av brotten anmäls och orsaken till det är att man inte tror att det gör någon nytta eller att det ska ses som ett svaghetstecken. Skälen bekräftas också på nationell nivå enligt Brottsförebyggande rådets trygghetsundersökning.

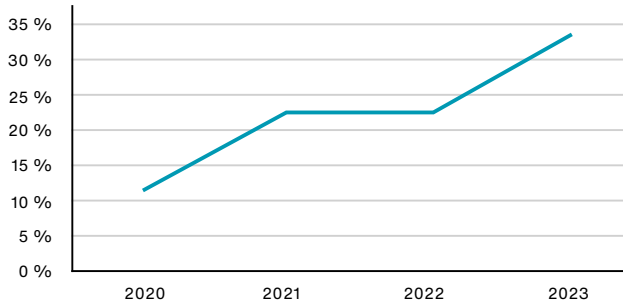
Något som också lyfts i studien är att den lokala nivån ofta saknas i rapporteringen från nationell till internationell nivå, vilket kan indikera att lokala data till viss del saknas. Trenden för att polisanmäla är negativ och generell över båda könen. Främst är det hat, hot och trakasserier som inte polisanmäls.

Lokal utveckling

Förtroendevaldas utsatthet i Linköpings kommun särskiljer sig från nationella siffror i positiv bemärkelse sett till hela gruppen, för heltidsarvoderade syns dock en negativ utveckling. På nationell nivå angav 29,5 % av de förtroendevalda att de under 2022 blev utsatt för någon form av hot och trakasserier, eller våld, skadegörelse och stöld. Motsvarande siffra baserad på registrerade ärenden hos Linköpings kommun är för år 2022 1,6 % av det totala antalet förtroendevalda samt 22 % för heltidsarvoderade förtroendevalda.

Motsvarande lokala siffror för 2023 visar på en ökning kring heltidsarvoderade förtroendevalda till 33 % medan den sjunker till 0,6 % för samtliga förtroendevalda. För 2020 och 2021 kan endast heltidsarvoderades utsatthet anges vilket var 11 % för 2020 och 22 % för 2021.

För heltidsarvoderade förtroendevalda i Linköpings kommun syns en negativ trend där utsattheten har gått från 11 % 2020 till 33 % 2023. Den lokala statistik som Linköpings kommun har tillgång till inom ämnet är helt baserad på att de förtroendevalda själva har rapporterat in incidenter och händelser, det kan därför antas finnas ett mörkertal i rapporteringen.

Heltidsarvoderade förtroendevaldas utsatthet över tid.

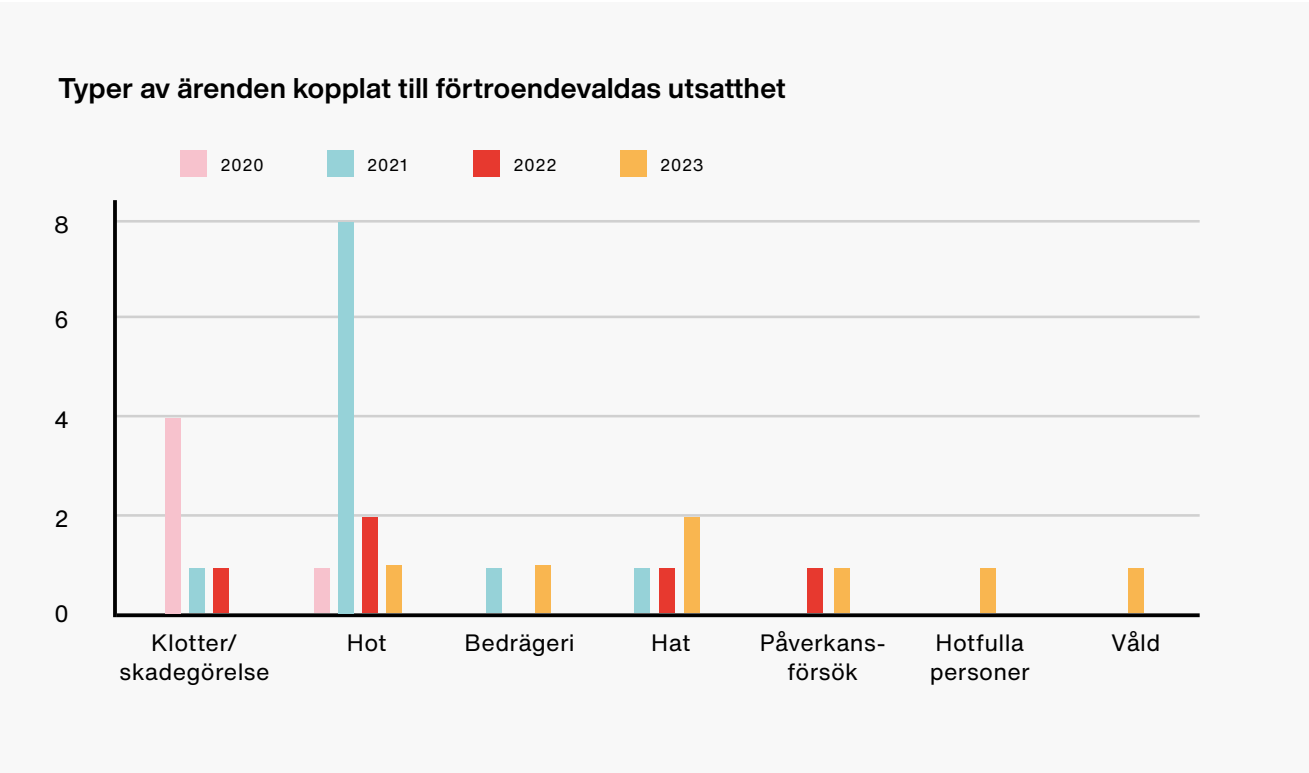
* De regionala centren mot arbetslivskriminalitet (Arbetsmiljöverket + åtta andra myndigheter)
** Lokal samverkan mot organiserad brottslighet (Linköpings kommun, Polisen, Arbetsmiljöverket, Skatteverket, Räddningstjänsten och Arbetsförmedlingen)

¹¹ Jämställdhetsmyndigheten Rapport 2024:14
¹² Politikernas trygghetsundersökning 2023 Förtroendevaldas utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld under valåret 2022 Rapport 2023:14
¹³ Women in politics Local and European trends

Typen av ärenden kopplat till förtroendevaldas utsatthet

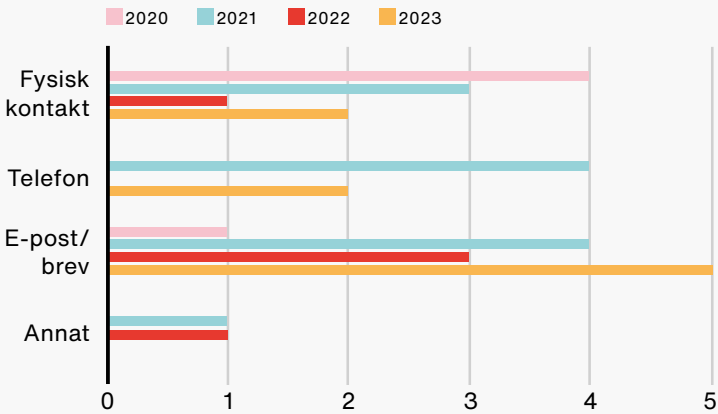
Det är tydligt att den typen av ärenden som förtroendevalda utsätts för är av skild karaktär och även skiftar karaktär över tid. Under 2020 var klotter och skadegörelse i olika former den vanligaste orsaken till att en incident rapporterades till Linköpings kommun.

Under 2021 och 2022 bestod en majoritet av dessa ärenden av olika hotrelaterade händelser. För 2023 syns en ökning av hat mot förtroendevalda men samtidigt också en minskning gällande främst hot mot föregående år.

Hur angrips förtroendevalda?

Sättet en förövare angriper en förtroendevald på skiljer sig enligt den kartläggning som gjorts. 2020 var det vanligast med någon typ av fysiskt angrepp mot egendom eller en fysisk kontakt. Under 2021 var fysisk kontakt eller fysiskt angrepp vanligt, men kontakt via e-post, brev eller telefon var ännu vanligare. För 2022 och 2023 sjunker siffrorna gällande fysisk kontakt eller fysiskt angrepp, ärenden kopplat till telefonkontakt saknas helt medan angrepp via framförallt e-post ökar.

Förändring över tid

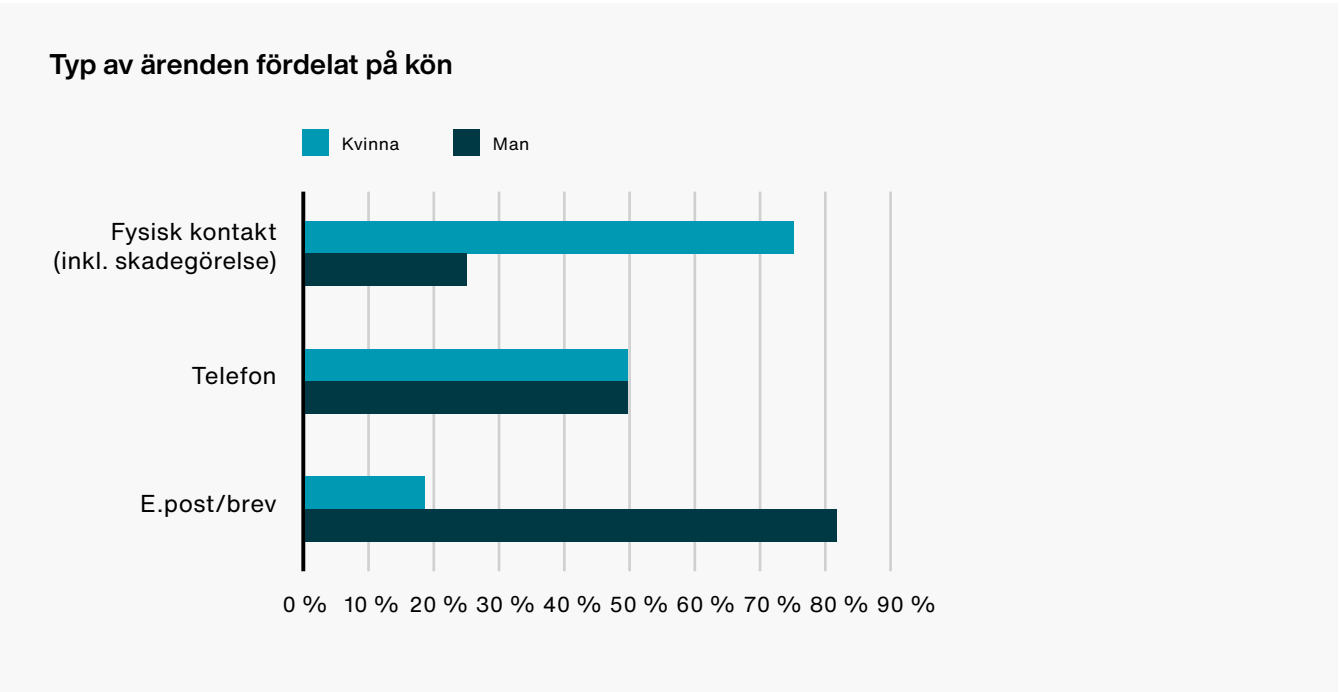
En viss variation syns över tid. Vad bakgrunden är saknas statistik kring men det kan handla om enskilda ärenden, eller enskilda individer, den generella ökningen kring valår samt insatser kopplat till att öka rapporteringsbenägenheten.

Skillnader mellan kön

Lokalt är männen överrepresenterade vad gäller

utsatthet i tillgänglig statistik. Mätt över perioden 2020-2023 så är fördelningen mellan männen 57,14 % och kvinnor 42,86 %.

Man kan också se att ärendetyper fördelat över kön skiljer sig, där män är överrepresenterade vad gäller hot, hat eller trakasserier via e-post och brev medan kvinnor främst blir utsatta genom någon typ av fysisk kontakt.

Konsekvenser och analys

Den yttersta konsekvensen för förtroendevaldas utsatthet är hotet mot demokratin. Om hot, hat eller påverkan på något sätt leder till självzensur eller att beslutsfattare fattar andra beslut än tänkt är det direkt skadligt mot den demokratiska processen. En utsatthet skapar oro hos förtroendevalda och leder framför allt till att de undviker att engagera sig i vissa frågor och tvekar inför åtgärder och beslut. Även förtroendevalda som inte utsatts påverkas på ungefär samma sätt men i mindre omfattning¹⁴.

Det finns rutiner för att fånga upp utsattheten hos förtroendevalda men upplevelsen är att rutinerna inte är heltäckande, det kan generellt upplevas som svårt att nå förtroendevalda. Positivt är att förtroendet för Linköpings förtroendevalda är högre än riket baserat på SCB:s medborgarundersökning genomförd 2023. Andelen lågt betyg i kommunen är lägre än andelen låga betyg i riket samt att andelen höga betyg i kommunen är större än andelen höga betyg i riket.

Andel:	Låga betyg kommun	Höga betyg kommun	Låga betyg riket	Höga betyg riket
Allmänt sett, hur stort förtroende har du för kommunens politiker?	55,1	44,9	61,5	38,5

¹⁴ Sveriges Kommuner och Regioner – Hot mot det demokratiska samtalet 2023, forskarantologi

Framtida utmaningar

Med anledning av det upplevda mörkertalet i rapporteringen för förtroendevalda samt den mot nationella mått sett förhöjda utsattheten bland heltidsarvoderade förtroendevalda blir det också tydligt att arbetssätt behöver förändras. För att effektivisera insatser mot denna grupp kan en väg att gå vara att genomföra egna, lokala och återkommande enkäter riktade specifikt mot förtroendevalda och deras utsatthet.

Organisation

Det finns organisatoriska utmaningar i att både fånga upp men också kring att möta upp förtroendevalda som är utsatta. I dagsläget hanteras frågorna primärt på Säkerhetsenheten men en förankring ute i förvaltningarna vore att föredra. Dels för att fånga upp och informera men också för att kunna stötta vid behov. Säkerhetsorganisationen som helhet behöver organiseras bättre kring frågorna där säkerhetssamordnare ute på förvaltningar knyts närmare förvaltningens nämnd och där blir ett naturligt bollplank.

Samverkan

För att få en så korrekt lägesbild som möjligt behövs ett mer systematiskt samarbete mellan partierna och Linköpings kommun. Samverkan behöver också stärkas mellan nämnderna och nämndens förvaltnings säkerhetssamordnare i flera fall, förslagsvis genom en utökad samverkan mellan säkerhetssamordnare och nämndsekreterare.

Prioriteringar

- Fortsatt arbete med utbildningsinsatser och information efter behov
- Utökad samverkan mellan respektive parti och kommunen
- Utökad samverkan på förvaltningsnivå mellan nämnd och förvaltningens säkerhetssamordnare samt mellan säkerhetssamordnare och säkerhetsstrateger kopplat till just förtroendevalda
- Belysa skillnaderna i utsatthet mellan könen

Medarbetare

2022 rapporterades totalt 1 215 händelser som hot och våld eller otillåten påverkan mot personal i kommunens avvikelserapporteringssystem SKADA. Överlägset högst utfall var det inom Utbildningsförvaltningen följt av Socialförvaltningen.

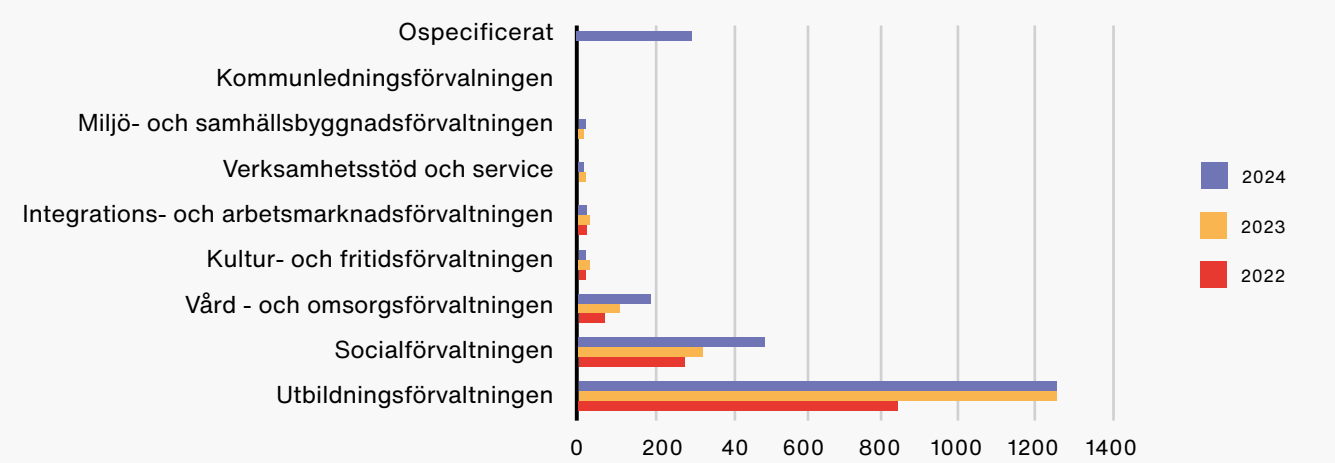
2023 rapporterades motsvarande 1 755 händelser, det vill säga en ökning på cirka 44 % på ett år. Under detta år har Utbildningsförvaltningen rapporterat fler händelser än hela kommunen gjorde under 2022.

2024 rapporterades motsvarande 2 282 händelser. Det ger en ökning mot föregående år på cirka 30 % och en ökning på hela 87 % jämfört med 2022.

Sammanställning av antal rapporterade händelser

	2022	2023	2024
Utbildningsförvaltningen	838	1 256	1 257
Socialförvaltningen	276	323	487
Vård- och omsorgsförvaltningen	65	106	189
Kultur- och fritidsförvaltningen	16	28	16
Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen	16	19	17
Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen	4	8	14
Kommunledningsförvaltningen	0	1	0
Verksamhetsstöd och service	0	0	6
Ospecificerat	-	-	296

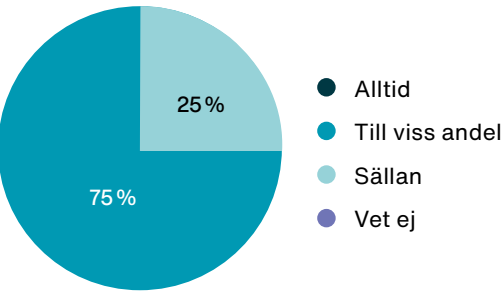
Hot och våld mot medarbetare 2022-2024

Grafen visar en tydlig ökning av rapportering. På tre år uppgår den totala ökningen till 87 %.

Kunskapsnivån är helt avgörande för att uppmärksamma, rapportera, motverka, hantera och följa upp förekomsten av hot och våldshändelser. I Linköpings kommun har man därför en särskild e-utbildning om konflikthantering vid hot och våldshändelser. E-utbildningen är 45 minuter lång och finns på kommunens lärplattform. Från våren 2022 fram till 31 december 2023 har totalt 1 590 medarbetare genomfört e-utbildningen.

Förvaltningarnas brister i rapporteringen påverkar de redovisade siffrorna, detta måste tas hänsyn till vid analysen av resultaten.

I vilken mån rapporterar verksamheterna i SKADA?
(svar från åtta av kommunens tio säkerhetssamordnare om hur ofta verksamheter rapporterar i SKADA.)

Här överensstämmer samordnarnas svar med de motsvarande för säkerhetsombuden på respektive verksamhet. Överlag framstår det som att SKADA i dagsläget visserligen innehåller en hel del viktig rapportering, men att det är långt ifrån att visa en korrekt bild.

Därför ger SKADA för närvarande endast exempel på risker, avvikelser och oönskade händelser i verksamheterna. På förvaltningsnivå blir det tydligare att rapporteringen inte räcker för prioritering, utan måste kompletteras för att få en helhetsbild. Den bristande rapporteringen i SKADA – och det bristande åtgärdsunderlaget det innebär för kommunen – är en viktig utvecklingsfråga som måste prioriteras.

I kommunens strategiska insiktsrapport (2 april 2024), baserad på genomförd kommunövergripande medarbetarundersökning, ställs frågor till kommunens medarbetare om utsatthet i arbetet under de senaste 12 månaderna (se tabell A).

När det gäller hot om våld uppvisar Socialförvaltningen (SF) den högsta siffran (23 %) tätt följd av Utbildningsförvaltningen (UTB, 20 %) och Vård- och omsorgsförvaltningen (VOF, 18 %). När det gäller våld ligger UTB högst (18 %) följd av VOF (16 %) och SF (14 %). Fall i arbetet där hot riktats mot anhöriga uppgår utfallet, i samma förvaltningar, som högst till 2 %. I dessa fall kommer hotet till 97 % från brukare, elev, kund eller anhörig. Kvarvarande fall är att betrakta som interna händelser.

I samma insiktsrapport redovisas även svar om kännedom kring agerande och rutiner kopplat till händelser rörande hot och våld. Men här gavs även svar på den upplevda interna regel- efterlevnaden (se tabell B).

Hot och våld – fördjupning

(Tabell A)

Har du under de senaste 12 månaderna varit utsatt för...	KLF	UTB	MOS	VOF	KOF	SF	VSS	IAF
...hot och våld i arbetet?	0%	20%	1%	18%	13%	23%	4%	16%
...våld i arbetet?	0%	18%	0%	16%	4%	14%	2%	2%
...hot i arbetet riktat mot en familjemedlem?	0%	2%	1%	2%	0%	2%	1%	2%

Uppföljningsfrågor om man svarat att man blivit utsatt för hot om våld, våld och/eller hot i arbetet riktat mot en familjemedlem:

Av vem har du blivit utsatt? Båda alternativen kan väljas	KLF	UTB	MOS	VOF	KOF	SF	VSS	IAF
Brukare/elev/kund/anhörig		98%		95%	92%	96%	81%	100%
Kollega/chef		3%		11%	12%	7%	33%	0%

Svaren visar en positiv utveckling mellan 2022 och 2023 rörande kunskapsnivån inom samtliga förvaltningar. Även regel efterlevnaden visar tydlig positiv utveckling.

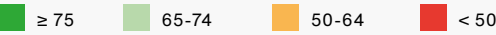
Hot och våld – fördjupning

(Tabell B)

	Resultat	Föregående	Inte svarat
Jag har god kännedom om hur jag bör agera i en hot- och våldssituation	73%	66%	1%
Jag har god kännedom om vilka rutiner för hot och våld som finns på arbetsplatsen*	71%	62%	9%
På min arbetsplats följs de rutiner för hot och våld som finns på arbetsplatsen*	69%	61%	11%

* Frågan har ett extra svarsalternativ, "På min arbetsplats finns inga särskilda rutiner för hot och våld", vilket ingår i "Ej svar"-redovisningen

	Linköpings kommun		KLF		UTB		MOS		VOF		KOF		SF		VSS		IAF	
År	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023
Antal svar	7393	7413	126	123	4106	4235	273	274	938	-	222	198	1052	-	459	443	216	189
Jag har god kännedom om hur jag bör agera i en hot- och våldssituation	73	66	64	60	69	61	74	60	79	-	75	60	82	-	79	71	76	66
Jag har god kännedom om vilka rutiner för hot och våld som finns på arbetsplatsen	71	62	63	57	68	58	71	57	73	-	77	54	80	-	73	67	75	60
På min arbetsplats följs de rutiner för hot och våld som finns på arbetsplatsen	69	61	67	53	65	59	70	54	71	-	75	53	76	-	72	65	75	59

Svaren visar en positiv utveckling mellan 2022 och 2023 rörande kunskapsnivån inom samtliga förvaltningar. Även regel efterlevnaden visar tydlig positiv utveckling.

Konsekvenser och analys

Hot och våld i den kommunala verksamheten kan få förödande konsekvenser för arbetsmiljön och kommunens attraktivitet som arbetsgivare. Det kan också leda till självcensur, där medarbetare undviker att agera eller rapportera oönskade händelser eftersom de upplever att det är mer riskabelt att ”göra rätt” än att låta bli. En sådan utveckling måste motverkas aktivt, på alla nivåer i en kommun.

Genom förbättrad säkerhet i lokaler och genomtänkta rutiner kan många hot- och våldssituationer undvikas. Ett förebyggande arbete kan skapa en arbetsplats där personalen kan känna trygghet, även i verksamheter där risken för att bli utsatt för hot och våld är större. Verksamheterna behöver god kunskap om vilka riskreducerande åtgärder som ska prioriteras för att kunna genomföra nödvändiga förebyggande insatser. För detta krävs löpande riskbedömningar av verksamhetens olika moment, men även – vid behov – riskbedömningar på individnivå. Därtill behövs att man har ett konkret åtgärdsunderlag i form av rapportering av inträffade hot och våldshändelser.

En kommun har många olika arbetsuppgifter och arbetsmiljöer som kan innebära risk för hot och våld. Vilka typer av hot och våld medarbetare drabbas av beror på deras funktion och arbetsuppgifter. Myndighetsutövning och tillsyn är områden där risken för hot och våld är särskilt förhöjd, eftersom medarbetare ofta hanterar beslut som kan uppfattas som negativa av de som berörs. Yrkesgrupper med mycket direktkontakt med människor, som till exempel personal inom hälso- och sjukvård, omsorg, sociala tjänster och utbildning, kan också vara i en utsatt position.

Även om antalet rapporterade hot och våldshändelser samt otillåten påverkan har ökat de senaste tre åren, ser kommunen positivt på att medvetenheten har ökat och att fler händelser rapporteras, vilket ger möjlighet till förbättringar. Fastän det har skett en ökning i antalet händelser är bedömningen att det främst handlar om en ökad rapporteringsbenägenhet.

Oavsett orsaken till ökningen har kommunen nu ett bättre underlag för att prioritera åtgärder än

tidigare. Varje oönskad händelse visar vad som behöver förebyggas, hanteras och riskbedömas, både på verksamhets- och individnivå.

För att förstå varför rapporterna om hot och våld mot medarbetare har ökat kan vi titta närmare på användningen av bevakningstjänster som har ökat markant de senaste åren. Exempelvis har Vård- och omsorgsförvaltningen ökat antalet bevakningstimmar med 677 % (489 till 3 799) under perioden 2022-2024. Socialförvaltningen har under samma period ökat med 109 %, från 2 325 till 4 856. Under samma period har även förvaltningarna omorganiserats.

Logiskt sett borde timmarna då ha ökat hos SF och minskat hos VOF eftersom de övertagit verksamheter från VOF, men istället har båda förvaltningarna ökat sina timmar. Tillsammans stod de under 2024 för 78 % av kommunens totala antal bevakningstimmar. Frågan är om den ökade användningen av bevakningstjänster är ett resultat av bättre riskmedvetenhet, eller om det beror på en tendens att välja snabba lösningar istället för långsiktiga åtgärder?

Framtida utmaningar

Organisation

Säkerhetsorganisationens samtliga nivåer – strategisk, taktisk och operativ – med tillhörande funktioner (säkerhetsstrateger, säkerhetssamordnare respektive säkerhetsombud) ska aktivt stödja linjeansvaret i hanteringen av utmaningar kopplade till hot, våld och otillåten påverkan mot medarbetare. Funktionsansvaret för detta arbete åligger Säkerhetsenheten inom Kommunledningsförvaltningen, medan det faktiska ansvaret, i enlighet med ansvarsprincipen, vilar på linjeorganisationen.

Säkerhetsorganisationen, som är en central normbärare för den fortsatta utvecklingen, har varit i en uppbyggnadsfas sedan 2022. Det är först nu man kan börja mäta dess effekter på verksamhetsnivå. Den främsta utmaningen under 2025 är att anpassa styrningen i enlighet med analyserade framgångsfaktorer, identifierade utvecklingsområden och förändrade lägesbilder. Här ingår även utvecklingen av kommunens nya

ledningsmodell för brottsförebyggande arbete, som ska kunna bereda relevanta frågor för kommunledningen. Utmaningen i denna del är att via ledningsmodellen säkerställa ett kommunövergripande brottsförebyggande perspektiv.

Samverkan

Gällande utsatthet och påverkan av medarbetare, ska säkerhetsorganisationen under 2025 prioritera att stärka den interna samverkan på alla nivåer med följande parter:

- kommunledning – utifrån vikten av inriktning och verksamhetsutveckling
- HR – utifrån arbetsmiljö
- lokalsamordning – utifrån fysisk säkerhet och förebyggande skyddsåtgärder
- kommunikation – utifrån användarvänlig förmedling av viktig kunskap
- LK-data – utifrån systemstöd
- samtliga förvaltningar – utifrån ledningsmodell, omvärldsanalys, riktade skyddsåtgärder och brottsförebyggande arbete.

Ett förstärkt internt samarbete kommer att skapa bättre förutsättningar för kommunen att samverka med externa parter.

Prioriteringar

- Årliga riskbedömningar som löpande analyserar risk för och förekomst av hot, våld och otillåten påverkan
- Utvecklat systemstöd för rapportering av risker för och förekomst av hot, våld och otillåten påverkan
- Gedigen implementering av systemstöd
- Förstärkt samverkan med HR för riskreduceringar i arbetsmiljön
- Förstärkt samverkan med lokalsamordning för förbättrad fysisk säkerhet
- Uppdaterade och ändamålsenliga säkerhetsavtal
- Utvecklad styrning av personsäkerhet
- Kvalitetssäkrande av riskbedömningar på individnivå

Välfärdsbrott

Välfärdsbrott

Välfärd innebär en samlad benämning över människors levnadsförhållanden, till exempel om ekonomi, hälsa, utbildning och bostadsförhållanden med mera. Det vanligaste sättet att finansiera välfärden är med hjälp av skatter vilket betalar delar av samhällets vård, skola och omsorg osv. Välfärdsbrott handlar om att en aktör – företag, förening eller privatperson – otillbörligen utnyttjar statens, kommunens eller regionens välfärdssystem för egen vinning.

Välfärd innebär en samlad benämning över människors levnadsförhållanden, till exempel om ekonomi, hälsa, utbildning och bostadsförhållanden med mera. Det vanligaste sättet att finansiera välfärden är med hjälp av skatter vilket betalar delar av samhällets vård, skola och omsorg osv. Välfärdsbrott handlar om att en aktör – företag, förening eller privatperson – otillbörligen utnyttjar statens, kommunens eller regionens välfärdssystem för egen vinning.

Välfärdsbrottslighet är ett allvarligt hot mot samhället och demokratin. Felaktigt utnyttjande av välfärdssystemet tömmer inte bara systemet på resurser, utan undergräver även förtroendet för vårt gemensamma skyddsnät och i förlängningen vår demokrati. Konsekvenserna av välfärdsbrott kan leda till en påtvingad omfördelning av resurser, vilket kan få negativa konsekvenser för samhället. Brottsligheten drabbar främst de individer som är i störst behov av samhällets insatser, som exempelvis barn, äldre, personer med funktionsnedsättning eller personer som har en sjukdom som gör att de är förhindrade att arbeta.

Nationell utveckling

Brottsligheten utvecklas ständigt och nya metoder för att utnyttja välfärdssystemet upptäcks regelbundet. För att effektivt kunna motverka välfärdsbrott krävs därför ett kontinuerligt utvecklingsarbete och anpassning till nya förutsättningar. Välfärdsbrott är ett allvarligt samhällsproblem som kräver kraftfulla åtgärder.

Årligen betalas miljarder kronor ut i olika former av bidrag, och en stor del av dessa medel bedöms utbetalas felaktigt. Några exempel på olika typer av felaktiga utbetalningar kan vara:

- falska/felaktiga ansökningar där personer/föreningar söker bidrag eller ersättning som de inte har rätt till
- förskingring där personal stjälar pengar från välfärdssystemet
- bedrägeri där personer ljugar om sina omständigheter för att få bidrag eller ersättning
- mutbrott där personer ger eller tar emot mutor för att påverka beslut om bidrag eller ersättning.

Det är svårt att säga exakt hur mycket pengar som välfärdsbrottsligheten omsätter eftersom det finns ett mörkertal och siffrorna varierar i olika studier och definitioner. Det finns flera faktorer som gör det svårt att få en heltäckande bild:

- mörkertal – många välfärdsbrott upptäcks aldrig, vilket gör det svårt att få en exakt bild av omfattningen
- olika definitioner – det finns olika sätt att definiera välfärdsbrott, vilket gör det svårt att jämföra olika studier
- stora summor – även om det är svårt att sätta en exakt siffra, är det känt att det handlar om miljarder kronor varje år.

Enligt vissa uppskattningar (forskarna/kriminologerna Rostami/Sarnecki) kan det röra sig om 38-66 miljarder kronor/år i Sverige. Årligen betalas miljarder kronor ut i olika former av bidrag, och en stor del av dessa medel bedöms utbetalas felaktigt (cirka 2-5 %). Flera statliga utredningar, bland annat "Delegationen för korrekta utbetalningar" från välfärdssystemen från år 2019 (KUT-delegationen), har berört utbetalningar från offentliga försäkrings- och bidragssystem och uppskattat att omkring 2-5 % kan bero på brott och oegentligheter. Enligt uppskattningar uppgår brottsvinsterna inom den kriminella ekonomin till cirka 160-200 miljarder kronor årligen.

Lokalt perspektiv

Eftersom en kommunövergripande ekonomisk och statistisk lägesbild saknas i Linköpings kommun, kan inga exakta siffror presenteras ur ett kommunalt perspektiv. Kommunen uppvisar dock en liknande problembild och utvecklingsbehov som de som identifieras i analyser och studier om välfärdsbrott både på kommunal och nationell nivå. Därför förväntas lägesbilden i vår kommun överensstämma med den nationella.

Linköpings kommun arbetar aktivt för att bekämpa välfärdsbrottslighet och säkerställa att kommunens resurser används effektivt och ansvarsfullt. Samtliga förvaltningar deltar i det brottsförebyggande arbetet och samordnas centralt av en styrgrupp. Styrgruppen ska bland annat skapa en gemensam och övergripande lägesbild över kommunens verksamheter. Lägesbilden är tänkt att ligga till grund för prioriteringar och insatser, vilka dokumenteras i kommunens åtgärdsplan.

Styrgruppen arbetar efter fyra strategiska inriktningar vilket syftar till att utveckla; struktur och samordning, samverkan (internt och externt), kontrollverksamheten och att skapa kunskaps-höjande insatser för att medvetandegöra och höja kompetensen för hur man ska motverka, upptäcka samt förhindra välfärdsbrottslighet.

Kommunen samverkar aktivt med andra kommuner, kommunala bolag och flertalet myndigheter för att utbyta information, erfarenheter och att lära av varandra. Eftersom omvärldsbilden ständigt

förändras och kriminella aktörer kontinuerligt ändrar tillvägagångssätt, behöver kommunen fortlöpande utvecklas och anpassa sitt samarbete efter behov.

För att skydda kommunens resurser och förhindra missbruk av välfärden utförs regelbundna kontroller och granskningar. Linköpings kommun har utvecklat olika system för att upptäcka och förhindra bland annat felaktiga utbetalningar. Alla misstänkta fall av välfärdsbrott ska anmälas till polisen. Genom ett nära och kontinuerligt samarbete med andra aktörer, såsom Polismyndigheten, Skatteverket, Försäkringskassan och Ekobrottsmyndigheten, strävar kommunen efter att minimera risken för missbruk av kommunala resurser. Genom att dela information och lära av varandra kan man bättre identifiera risker och agera snabbt. Utvecklingen av kontrollverksamheten kan också främjas genom att utöka eller anpassa befintliga resurser samt genom att implementera nya tekniska lösningar.

För att stärka medarbetarnas förmåga att upptäcka och hantera välfärdsbrott genomförs regelbundet utbildningar och workshops. Genom att öka medvetenheten om olika typer av välfärdsbrott och deras orsaker, samt stärka samarbetet med andra aktörer, kan kommunen effektivisera sitt förebyggande arbete och minska förekomsten av välfärdsbrott.

Ökad medvetenhet och stärkt samverkan hjälper kommunen att förebygga och minska välfärdsbrott.

Organiserad brottslighet

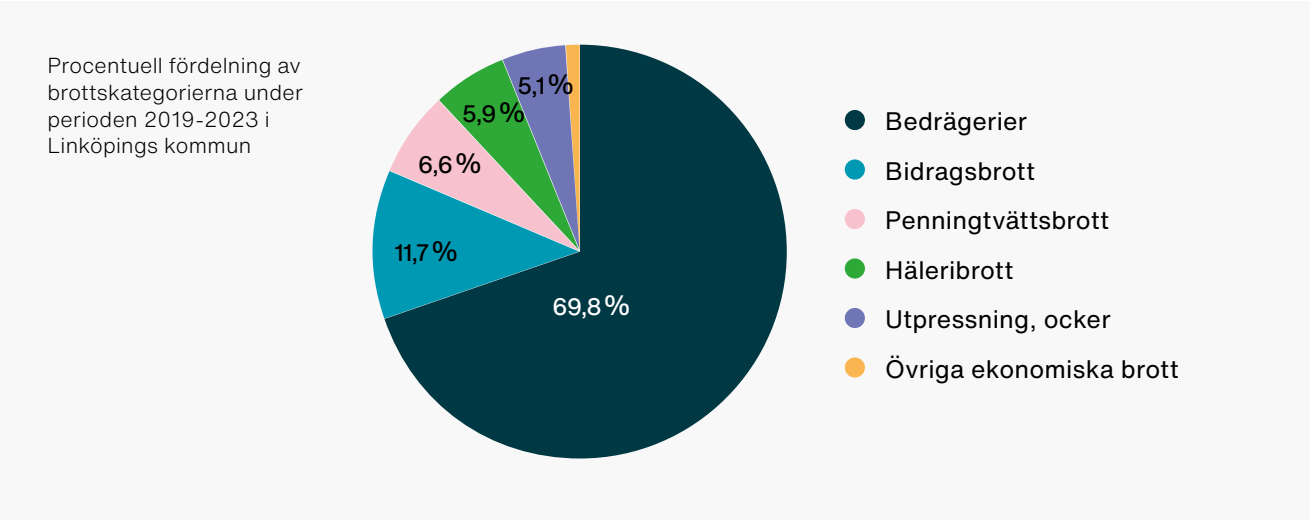
Nationell utveckling

Organiserad brottslighet förekommer inom alla typer av brottslighet, men finansieras och förstärks bland annat genom välfärdsbrottslighet. Brottslighet som genererar ekonomisk vinning är därför särskilt attraktiv för organiserad brottslighet. Att använda legal verksamhet för att maskera brottslig verksamhet är också en vanlig strategi.

Exempelvis har 33 % av individerna i den organiserade brottsligheten haft företagsengagemang som bland annat styrelseledamöter i drygt 21 000 unika organisationer¹⁵. Av dessa individer har 70 % haft engagemang i aktiebolag. Maffialiknande organisationer och MC-gång är de två miljöer inom den organiserade brottsligheten som har de högsta nivåerna av företagsengagemang, 42 % respektive 41 %.

Lokal utveckling

Majoriteten av de misstänkta för aktuell brottslighet är män i åldersgruppen 26-40 år. Åldersgruppen 26-40 år är också mest framträdande vad gäller misstänkta totalt. En uppgång syns också i åldersgruppen 18-25 år.

I polisens cylindermodell, finns ett flertal individer som enligt polisens bedömning ingår i den kriminella miljön. Totalt ingår 216 individer i polisens cylindermodell¹⁶ i Linköping.

Modellen delas upp i följande underkategorier:

- A – Strategiska aktörer med tillgång till området
- B – Ledande och tongivande utförare i området
- C – Utförare av uppdrag i området
- D – Riskgruppen för ihållande kriminalitet i området.

Fördelningen individer per stadsdel och kategori i cylindermodellen:

Stadsdel	A	B	C	D	Totalt antal
Berga	8	10	17	7	42 st
Ryd	5	47	20	12	84 st
Skäggetorp	12	38	26	14	90 st

Bedrägeribrott

Bedrägeribrott uppgick till 9,4 % av den totalt anmälda brottsligheten i kommunen under perioden 2019-2023, en förhållandevis hög siffra. Antalet anmälningar har ökat inom samtliga underkategorier under 2023, med den största ökningen inom kortbedrägerier. Brottsligheten sker oftast digitalt i någon form.

Bidragsbrott

Totalt anmäldes 959 bidragsbrott under perioden 2019-2024. Antalet anmälningar speglar snarare respektive verksamhets förmåga att hantera dessa frågor än graden av utsatthet. Linköpings kommun som organisation stod för 7,7 % av anmälningarna. Framförallt rör anmälningarna bidragsbrott av normalgraden.

Penningtvätt

Under perioden 2019-2023 anmäldes 506 penningtvättsbrott, av dessa var 7,5 % grova. Brottsligheten förekommer i stor omfattning digitalt där pengar tvättas genom legala system¹⁷.

Illegal avfallshantering

Avfallshanteringen är förknippad med stora ekonomiska intressen, vilket gör den sårbar för infiltration av organiserad brottslighet, enligt nationella analyser. Avfallsbrottsligheten genererar årligen nettovinster på drygt 6 miljarder, det vill säga mer än dubbelt så mycket som narkotika-brottslighet¹⁸. Trots att få brott inom denna kategori anmäls i Linköping, tyder den nationella statistiken på att problemet kan vara mer omfattande än vad som framgår av anmälningarna.

Konsekvenser och analys

Den bristande kunskapen om välfärdsbrottslighetens faktiska kostnader försvårar möjligheten att effektivt prioritera och genomföra förebyggande åtgärder baserade på lägesbilden. Likheter med den nationella lägesbilden ger dock en indikation på vilka områden som initialt bör prioriteras. Arbetet kan sedan förfinas i takt med att kunskapen ökar.

Välfärdsbrott är ett komplext problem som kräver långsiktiga och samordnade insatser. Genom att kombinera förebyggande åtgärder med effektiv kontrollverksamhet, i nära samarbete med andra kommuner och myndigheter, kan kommunen minska risken för missbruk av välfärdssystemet och säkerställa en ansvarsfull användning av kommunens resurser.

En viktig faktor för organiserad brottslighet är så kallade möjliggörare, det vill säga en person som missbrukar sin anställning eller sitt uppdrag i kommunal, statlig eller privat sektor för att hjälpa kriminella nätverk. Den information som en möjliggörare bidrar med behöver inte vara hemlig, utan det är den sammantagna informationen och kunskapen från insidan som är användbar för nätverken. Kommunen behöver i sina riskanalyser se över vilka risker som finns för möjliggörare i kriminella nätverk. Det kan handla om att se över rutiner som finns vid exempelvis rekrytering, bakgrundskontroller och anställdas tillgång till system och lokaler.

Organiserad brottslighet som infiltrerat näringslivet kan använda illegala medel för att sänka sina kostnader vilket skapar en osund konkurrenssituation. Via legala företag kan den organiserade brottsligheten också integrera svarta pengar i den lagliga ekonomin och därmed också skapa nya investeringsmöjligheter. Utöver detta blir en konsekvens att det förloras skatteintäkter som hade kunnat användas till olika samhällsresurser. Ett utnyttjande av utsatta grupper eller arbets-kriminalitet gör att man kan kringgå arbetsrättsliga regler och skapa en parallell arbetsmarknad.

Framtida utmaningar

Den största utmaningen framgent är att säkerställa att kommunen har arbetssätt, metoder, verktyg och en organisation rustad för att kunna arbeta effektivt mot välfärdsbrottsligheten. Det behöver finnas verktyg för att upptäcka och förhindra exempelvis felaktiga utbetalningar men också resurser för att hantera och följa upp. Välfärdsbrottslighet finns i alla miljöer och behöver därför också angripas från flera håll.

¹⁵ Amir Rostami, öppen föreläsning 2024
¹⁶ Se definition på sida 9

¹⁷ Sveriges Kommuner och Regioner, digitala brott och lokalt brottsförebyggande arbete 2024
¹⁸ Polisen, digital föreläsning 2024

Samverkan

- Öka samverkan till att innefatta flera aktörer, både interna och externa
- Utveckla samverkansformer till relevanta forum med tydliga målbeskrivningar och åtgärder kopplat till en lägesbild
- Tydliggöra välfärdsbrottslighetsperspektivet även i andra brottsförebyggande samverkansforum
- Samverkan med näringsliv, fackförbund och civilsamhälle i syfte att stärka motståndskraften mot organiserad brottslighet och därmed också välfärdsbrottslighet

Organisation

- Kommunen behöver fortsatt aktivt arbeta för att stärka det förebyggande arbetet samt säkerställa att det finns tydliga rutiner och resurser för att hantera uppkomna problem alternativt brott
- Utveckla kontrollverksamheten genom att utöka eller anpassa befintliga resurser samt genom att implementera nya tekniska lösningar
- SStärka organisationen inom kontrollverksamheten för att på sikt kunna öka antalet myndighetsgemensamma verksamhetskontroller
- En systematisk och långsiktig strategi med syfte att förändra mindset och kultur bland medarbetare, chefer och förtroendevalda där "tänka kontroll" blir naturligt

Prioriteringar

- Arbeta för att få fram en detaljerad lägesbild, väl underbyggd av statistik och ekonomiska värden
- Öka antalet team för felaktiga utbetalningar (FUT-team) på flera förvaltningar som arbetar med att förebygga och utreda felaktigheter kopplat till exempelvis personlig assistans och hemtjänst
- Öka antalet avtalscontrollers med inriktning mot bakgrundskontroller och avtalsuppföljning
- Skapa flera kunskapshöjande insatser – både kommunövergripande men också riktade mot specifika verksamheter med ett identifierat problemområde
- Tillsammans med näringsliv, fackförbund och civilsamhälle hitta gemensamma och träffsäkra åtgärder i syfte att försvåra, förhindra och upptäcka välfärdsbrottslighet. Åtgärderna behöver kontinuerligt följas upp

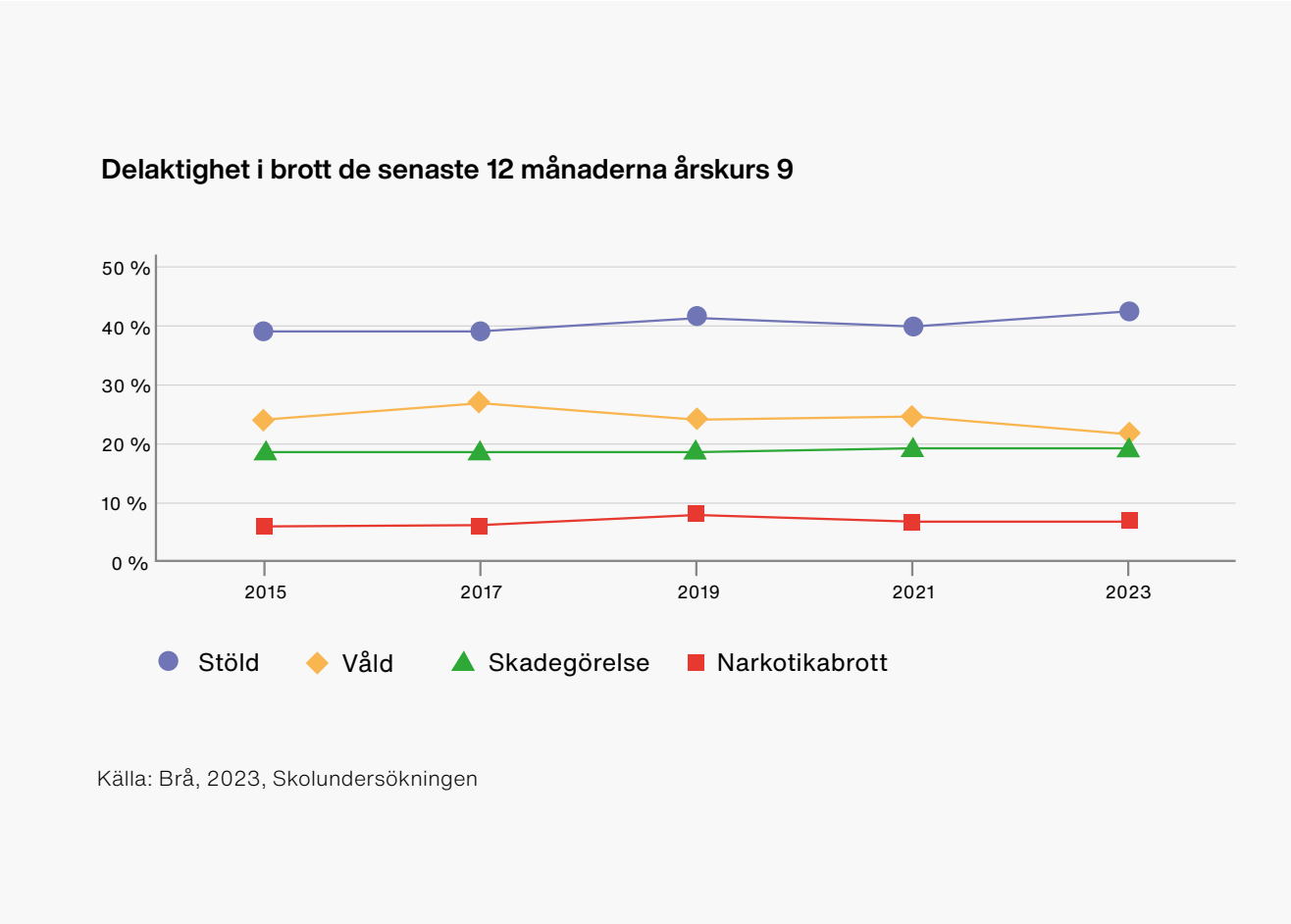
Barn och unga

Barn och unga

Ungdomar i Linköping är både utövare och offer för brott, vilket ofta sker i skolmiljön och på sociala medier. Rekrytering till kriminella nätverk sker allt snabbare och på nya arenor. Skolan är en viktig arena för brottsförebyggande arbete, det behövs mer kunskap om hot och våld i skolan, samt bättre samverkan mellan olika aktörer för att effektivt förebygga brott och skydda unga.

Enligt Brottsförebyggande rådets skolundersökning (Brå, 2023) om brott uppger hälften av eleverna i årskurs 9 att de begått något brott (våldsbrott, stöldbrott, skadegörelse eller narkotikabrott) vid minst ett tillfälle under de senaste 12 månaderna. Gruppen som har begått brott utsätts också av brott i högre utsträckning än de som inte begått brott. Bland pojkar har 20,7 % av dem som begått narkotikabrott blivit utsatta för sexualbrott, vilket kan jämföras med 2,6 % bland pojkar som inte har begått något brott.

Av de pojkar som begått narkotikabrott har också 43,1 % blivit utsatta för misshandel, vilket kan jämföras med 10,4 % bland pojkar som inte har begått något brott. Bland flickor som har begått narkotikabrott uppger 51,8 % att de utsätts för sexualbrott, vilket kan jämföras med 7,9 % bland flickor som inte begått något brott. Av dem som begått narkotikabrott har 39,3 % utsätts för misshandel, vilket kan jämföras med 6,7 % bland flickor som inte begått något brott.

Utsatthet för brott bland barn och unga

Nationell utveckling

Omkring 15 % av elever i årskurs 9 uppger att de utsatts för hot och våld* i skolmiljö under de senaste 12 månaderna. Enligt Brå¹⁹ har denna siffra varit oföränderlig åren 2015-2021. Likt brottsutsatthet generellt bland barn och unga är det elever som själva utövar våld som också har högre risk att utsättas för hot och våld i skolan. Pojkar är något mer utsatta än tjejer men framförallt är det inom gruppen av elever som uppger annan konststillhörighet som utsattheten är särskilt stor. Omkring 7 % av eleverna har avstått från att gå till skolan en hel dag av rädsla för att utsättas för brott, denna siffra har legat på ungefär samma nivå 2015-2021.

Brå:s kartläggning²⁰ av det grova våldet i skolan visar att det har minskat under de senaste 15 åren. Under perioden har andelen elever i årskurs 9 som uppger att de blivit utsatta för grovt våld varierat, men är betydligt lägre idag än på 00-talet. Antalet polisanmälningar har dock ökat.

Tre av tio barn i åldern 12-19 år uppger att de har utsatts för oönskade kontaktförsök på nätet under 2022²¹. Däremot vet endast cirka en tredjedel av deras föräldrar om detta. 1 av 6 barn har blivit utsatta för näthat och 1 av 7 barn har fått stötande eller obehagliga bilder från personer de inte känner.

Lokal utveckling

Barn och unga i åldrarna 0-17 år är framförallt målsägande i våldsbrott. Utsattheten för våldsbrott inom åldersgruppen 9-12 har ökat med 19 % mellan åren 2020-2023. Inom övriga åldersgrupper har utsattheten minskat mellan åren. Övriga brott mot person samt bedrägeribrott är de kategorier där barn och unga ökat som målsägare mellan 2020-2024. Inom kategorin övriga brott mot person är det framförallt ofredande och barnfridsbrott som står för ökningen. Misshandel, inte grovt följt av olaga hot, mot individ dominerar anmälningarna

inom samtliga ålderskategorier. Barn upp till 8 år är i högre omfattning målsägande gällande grov fridskränkning och barnfridsbrott medan barn från 9 år är målsägare gällande olaga hot och ofredande i högre omfattning än de yngre åldersgrupperna.

Digital miljö och sociala medier

Elever i Linköpings grundskolor och gymnasieskolor uppger att de främst blir utsatta för olika typer av sexuellt våld av en partner, en vän eller en bekant²². Utsattheten sker både i den fysiska världen och i den digitala miljön. Det sexuella våldet sker på olika sätt. Vanligt är att de har fått nakenbilder skickade till sig trots att de inte lämnat sitt samtycke och är under 15 år. Nakenbilderna kan få digital spridning genom sms eller via Snapchat. En del ungdomar uppger att de erbjudits ersättning mot sex eller andra typer av sexuella handlingar. Flera som har blivit utsatta för sexuellt våld i yngre ålder har problem med psykisk ohälsa som kan ta sig uttryck i sexuellt självskadebeteende i äldre eller vuxen ålder.

Våldet sker överallt i Linköping och är ständigt pågående, genom den digitala världen, ofta via så kallade exposekonton^{**}. De mest sårbara är de som redan befinner sig i en utsatt situation, till exempel personer med psykisk ohälsa eller de som har utsatts för våld.

Ecpat^{**} uppger att 89 % av barn mellan 10-17 år vet vad ett exposekonto är och ungefär 60 % har besökt ett. Trots detta bedöms vuxna sakna kunskap om vad detta är. Vidare framkommer det att barn ofta är omedvetna om att de kan begå brott genom att besöka och/eller sprida dessa bilder.

Spridning av bilder i dessa syften kan bland annat utgöra olaga integritetsintrång. Det har skett en ökning av anmälningarna avseende dessa brott i Linköping mellan 2020-2024. Olaga integritetsintrång mot flickor under 18 år utgör 30 % av de totala anmälningarna. Inom denna grupp är flickor i åldersgruppen 13-15 år överrepresenterade som målsägare.

* Samlingsbegrepp för hot, våld, sexualbrott eller rån
¹⁹ Kortanalys 1/2024
²⁰ Grovt våld i skolan (Rapport 2024:3). En beskrivning av omfattning, karaktär och utveckling fram till och med 2022
²¹ Barns utsatthet på nätet, svenskarnaochinternet.se (2022)
²² Kvalitativ information inhämtad från Novahuset
^{**} På exposekonton läggs bilder eller filmer ut med syfte att kränka den uthängda (Ecpat, 2025)

Unga lagöverträdare

Nationell utveckling

Andelen misstänkta personer i befolkningen är högre bland ungdomar och unga vuxna, och minskar med stigande ålder. Enligt Brå utgör 15-20 åringar 19 % av de misstänkta. De vanligaste brotten inom denna åldersgrupp var enligt Brå (2023) narkotikabrott (38 %), brott mot person (33 %) och stöldbrott (20 %).

Enligt Arbetsmiljöverket har antalet anmälningar på grund av hot och våld i skolan, på nationell nivå, fördubblats på tio år. Det är antalet anmälningar enligt 3 kap. 3 a § arbetsmiljölagen som har ökat. Dessa anmälningar avser allvarliga händelser i arbetet som arbetsgivaren är skyldig att rapportera till Arbetsmiljöverket.

Lokal utveckling

Barn och unga under 18 år som misstänks för brott utgör 14,47 % av den totala andelen misstänkta mellan 2020-2024 och de mellan 18-21 utgör 13,60 %. Inom studerade åldersgrupper

mellan 0-21 år* är det åldersgrupperna 9-12 år samt 13-14 år som har ökat under perioden. Av de misstänkta ungdomarna mellan 0-21 år är 22,32 % flickor och 77,68 % killar. Andelen flickor har ökat från 14,71 % till 22,32 % mellan 2020-2024.

Rån bland unga uppmärksammades under 2020. Antalet anmälningar gällande personrån i kommunen har minskat med 42 % mellan 2020 och 2023, och denna minskning fortsatte under 2024. Även antalet unga (0-21 år) som misstänks för rån har minskat med 39 % under samma period, och trenden höll i sig under 2024.

Flickor misstänkta för brott

Flickor 0-21 år är framförallt misstänkta för:

- 1. tillgrepp i butik (33 %)
- 2. våldsbrott (22 %)
- 3. narkotikabrott (16 %)

Inom gruppen flickor är det framförallt misstänkta inom åldersgruppen 13-14 år som har ökat, från 10,36 % till 28,14 %.

Pojkar misstänkta för brott

Pojkar 0-21 år är framförallt misstänkta för:

- 1. våldsbrott (27 %)
- 2. narkotikabrott (25 %)

Inom gruppen pojkar är det framförallt misstänkta inom åldersgruppen 9-12 år som stadigt har ökat mellan 2020-2024, från 3,45 % till 8,74 %.

De mest framträdande brotten för kategorin pojkar 9-12 år är misshandel eller hot mot jämnåriga:

- 1. stöld, utan inbrott från butik
- 2. misshandel inte grov mot pojke 7-14 år, bekant med offret, utomhus
- 3. misshandel, inte grov mot flicka 7-14 år bekant med offret, utomhus
- 4. annan skadegörelse, inte klotter
- 5. misshandel inte grov mot pojke 7-14 år, bekant med offret, inomhus
- 6. olaga hot, mot pojke under 18 år, inte internetrelaterat

Misstänkta inom åldersgruppen 13-14 år har minskat mellan 2020-2024. Inom gruppen är det likt den yngre gruppen, bortsett från stöldbrott i butik, framförallt misshandel och hot mot jämnåriga som dominerar. Något fler grovre brott såsom grov misshandel, våldtäkt, rån samt utpressning kan urskiljas.

Aktualiseringar – LUL

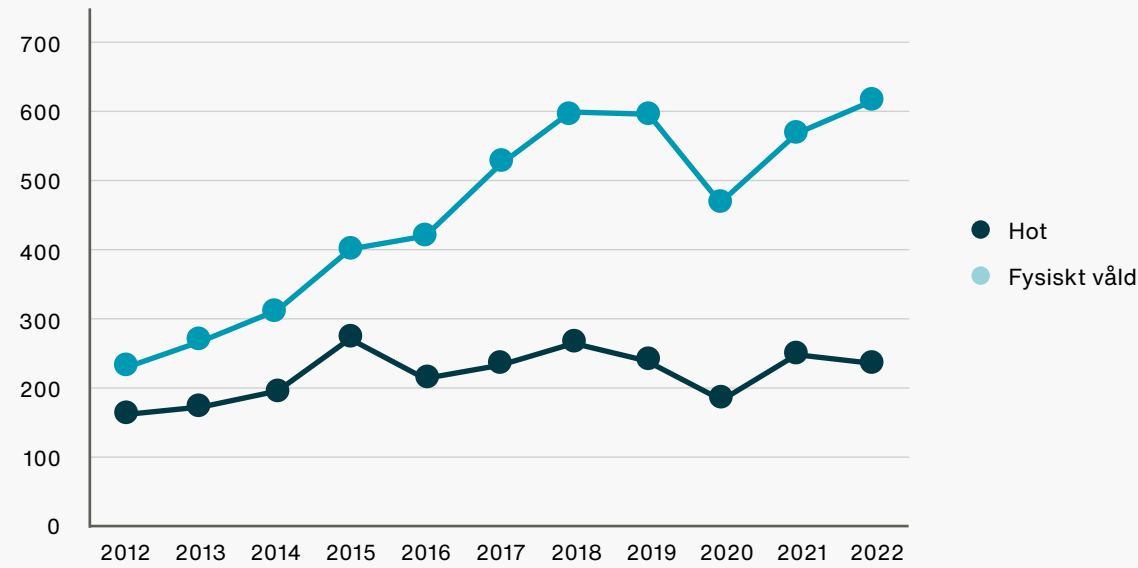
Gällande aktualiseringar till socialtjänsten avseende så kallade LUL-ärenden²³ föreligger det på kort sikt ingen gradvis ökning i antal över tid. Antalet LUL-ärenden som aktualiserats inom socialtjänsten uppgår till totalt 513 stycken mellan 2020-2024. Medelåldern för pojkar är mellan 16,1-16,5 år och för flickor 14,8-16,7 år.

Tidiga tecken på normbrytande beteende

Aktualiseringar barn/unga “brottslighet” 2020-2024

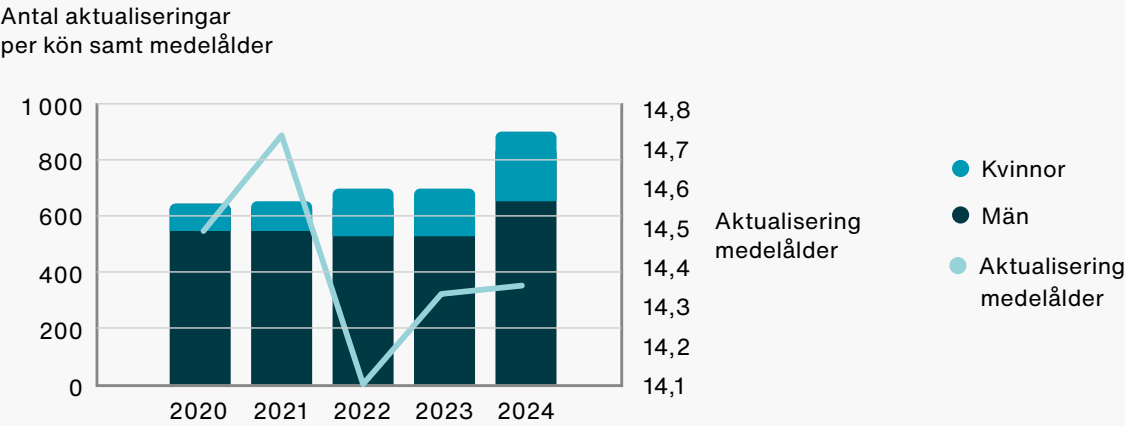
Under perioden 2020–2024 inkom 3 580 aktualiseringar till socialtjänsten gällande barn och unga i åldrarna 0–20 år som misstänkts för brott. 3300 stycken (92 %) av dessa har inkommit genom polis/åklagare, 81 (2 %) stycken genom egna iakttagelser/annan nämnd och 72 stycken (2 %) genom skola/barnomsorg. Medelåldern avseende aktualiseringarna är cirka 14 år, både för pojkar och flickor. En stor majoritet av de inkomna aktualiseringarna rör pojkar som har ökat med 18 % under perioden. Dock är det framförallt aktualiseringarna avseende flickor som proportionerligt har ökat mest (169 % i jämförelse med 2020).

Antal anmälda allvarliga händelser i arbete till Arbetsmiljöverket enligt 3 kap 3 a § arbetsmiljölagen, uppdelat på hot och våld inom grund- och gymnasieskolan åren 2012–2022.

Källa: Arbetsmiljöverket

Antalet aktualiseringar barn/unga avseende “brottslighet” 2020-2024

* Studerande åldersgrupper; 0-8, 9-12, 13-14, 15-17, 18-21

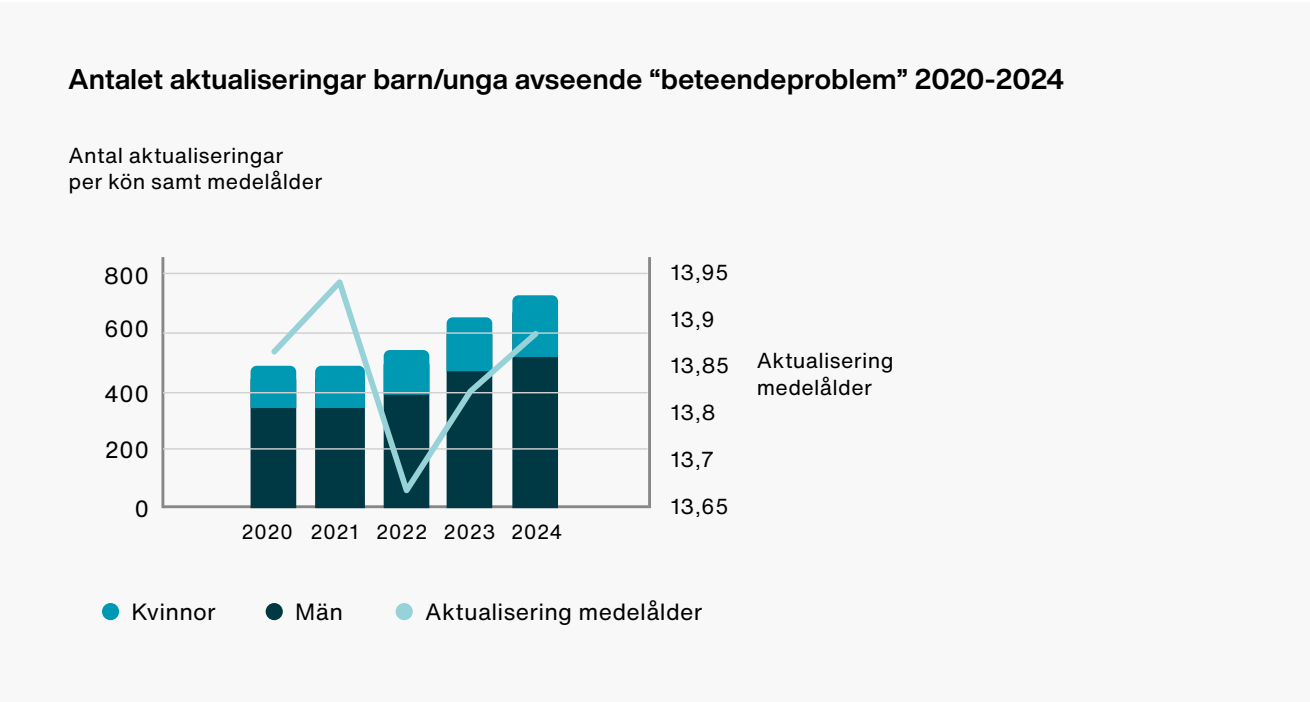
²³ Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare – anger bestämmelser där den misstänkte inte har fyllt 21 år och är misstänkt för brott

Aktualiseringar barn/unga
“beteendeproblem” 2020-2024

Under perioden 2020–2024 inkom 2 890 anmälningar till socialtjänsten gällande beteendeproblem. 904 stycken (31 %) av dessa har inkommit genom skola/barnomsorg följt av 637 stycken (22 %) från polis/åklagare, 389 stycken (13 %) egna iakttagelser/info från annan inom nämnd samt 205 stycken (7 %) genom hälso- och sjukvård. Medelåldern för aktualiseringen avseende pojkar är mellan 13,3-13,9 år medan medelåldern för tjejer är mellan 13,9-14,9 år. Majoriteten av aktualiseringarna rör pojkar som

har ökat med med 52 %. Aktualiseringarna inom gruppen tjejer har ökat med 38 % sedan 2020.

Polisen står för 61 % av anmälningarna till socialtjänsten gällande brottslighet och beteendeproblem, medan skolan står för 15 %. För att samverkansmetoder som SSPF (Skola, Socialtjänst, Polis och Fritid) och Rätt kurva ska vara effektiva och möjliggöra ett tidigt förebyggande arbete, krävs det att normbrytande beteenden uppmärksammas i högre grad. Detta är särskilt viktigt i skolmiljön, som har bäst förutsättningar att uppmärksamma en sådan utveckling.

Rekrytering till kriminella nätverk

Nationell utveckling

Polismyndigheten bedömer att cirka 14 000 personer är aktiva i kriminella nätverk i Sverige och att cirka 48 000 personer har koppling till dessa nätverk. Kvinnor bedöms utgöra 5 % (motsvarande 700 personer) av de aktivt kriminella samt 19 % (vilket motsvarar omkring 9 000 personer) av dem med koppling till nätverk. Enligt polisens bedömning har fler kvinnor så kallade stödjande roller i kriminella nätverk. De agerar möjliggörare eller specialister, betydligt färre har rollen som strategiska aktörer.

Lokal utveckling

Linköpings kommun präglas av olika, ofta löst sammansatta och snabbt föränderliga kriminella nätverk som påverkas av såväl personliga relationer och lokala förutsättningar som nationella konflikter. Nätverken har kopplingar till nationellt etablerade gängstrukturer, men relationerna inom nätverken baseras också på släktskap och/eller gemensamma uppväxtområden. Brottsligheten är varierad, men består framför allt av bedrägerier och narkotikahandel, vars intäkter delvis används för att finansiera de lokala kriminella nätverken. Det har uppmärksamats att allt fler ostraffade unga förekommer i polisens utredningar rörande brott med koppling till kriminella nätverk. Rekryteringen till dessa nätverk sker dessutom snabbare än tidigare.

Antal unika barn födda 2006 eller senare i cylindermodellen

Totalt ingår 57 barn och unga födda 2006 i polisens cylindermodell i Linköping.

Modellen delas upp i följande underkategorier:

- A** – Strategiska aktörer med tillgång till området
- B** – Ledande och tongivande utförare i området
- C** – Utförare av uppdrag i området
- D** – Riskgruppen för ihållande kriminalitet i området

Fördelningen individer per stadsdel och kategori

	A	B	C	D	Totalt antal
Berga	0	0	7	7	14 st
Ryd	0	5	4	9	18 st
Skäggetorp	0	8	10	7	25 st

Arenor för rekrytering

I Linköpings kommun har ett flertal arenor uppmärksamats där rekrytering till kriminella nätverk sker. Skolmiljöer och skolgårdar, i och kring köpcentrum, utanför ungdomsverksamheter och olika aktivitetsparker/idrottsplatser enligt rapporteringen till EST. HVB-hem eller liknande ungdomsboenden har också flaggats upp som en riskarena för rekrytering i kommunen. Sociala medier utgör både en arena för rekrytering och även hur den fortsatta kontakten mellan den kriminella och barnet sker. Gemensamt är att det är platser där barn och unga befinner sig, ofta i frånvaro av andra vuxna.

Genom bland annat EST kan man se att rekryteringen till kriminella nätverk, som tidigare var mer uppmärksammat och förekommande centralt, har decentraliserats och spridit sig till de yttre geografiska områdena – Ljungsbro, Linghem, Vikingstad och Malmslätt. Från och med den 1 juli 2023 är det brottsligt att involvera underårig i brottslighet. Sedan lagen trädde i kraft har 13 anmälningar upprättats i Linköping gällande detta. Fyra under 2023 och nio under 2024. Anmälningarna är spridda geografiskt i hela kommunen.

Tillvägagångssätt

Genom bekräftelse/belöningar

Rekrytering kan ofta gå fort och ske subtilt, och ibland förstår inte barnet att det handlar om en tjänst till en kriminell gruppering eller att de ”väljer sida” i en kriminell konflikt. Till en början kan det handla om till synes oskyldiga tjänster som belönas med pengar, mat, gratis skjuts, uppmärksamhet och bekräftelse. När barnet sedan har tagit emot något kan denne få höra

att de står i skuld och behöver betala av skulden genom att utföra uppdrag. Även hot och våld kan förekomma vid rekrytering.

Genom ”målgrupp”

Det är både flickor och pojkar som rekryteras. Kriminella nätverk kan vara angelägna om att rekrytera barn från mer välbärgade områden, som inte kontrolleras av polis i lika hög utsträckning, och som har en viss status eller är duktiga på något som nätverket behöver. Dock är barn och unga boende i områden där kriminella har en större påverkan på lokalsamhället, särskilt unga pojkar, fortsatt särskilt i riskzonen. Det är dock viktigt att vara medveten om att rekrytering inte sker uteslutande inom dessa grupper, och att flickors involvering i dessa miljöer behöver uppmärksammas och synliggöras i högre grad.

Genom sociala medier

Genom plattformar som TikTok eller Snapchat gör kriminella reklam för den kriminella livsstilen. De följer den unges aktivitet på sociala medier och påverkar därmed algoritmen. De kriminella uppehåller sig också på plattformar som exempelvis Roblox, Minecraft eller Call of Duty. Kontakten tas också genom dessa plattformar men fortsätter ofta i krypterade chattar såsom Signal eller Telegram.

Risker

Fysiska platser och digitala plattformar där barn och unga befinner sig i frånvaro av andra vuxna:

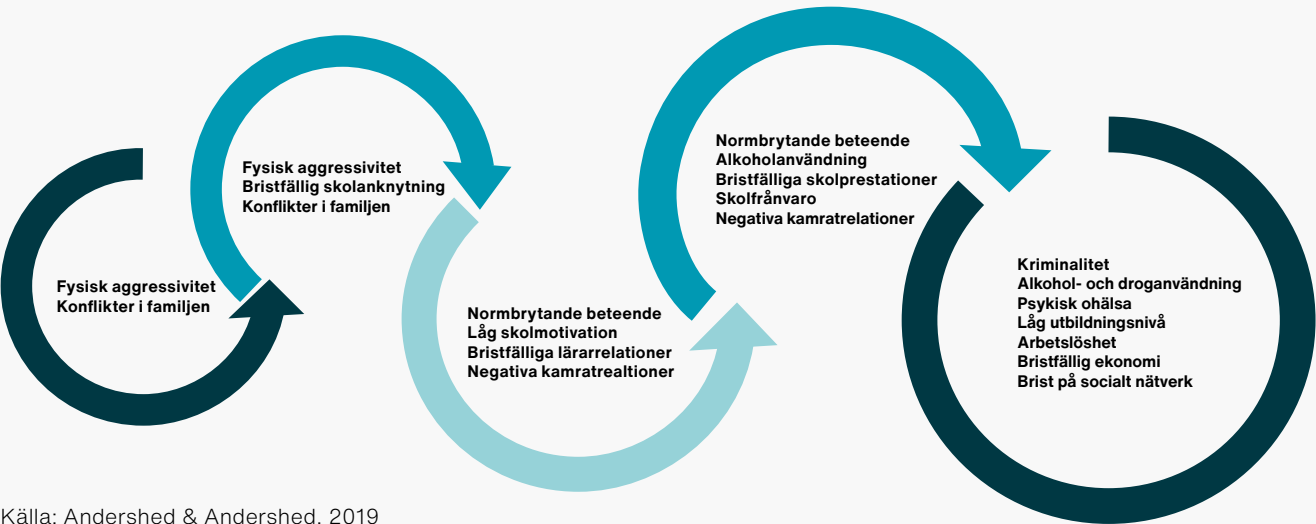
- under lov
- ungdomsboenden (HVB-hem/SIS)
- barn som är närstående till barn och unga involverade i kriminalitet.

Konsekvenser och analys

Utgångspunkten i det brottsförebyggande arbetet riktat mot individer är att insatser behöver anpassas till den enskilda individens unika behov – de viktigaste risk- och skyddsfaktorerna hos just den individen. Detta är särskilt viktigt för barn och unga, eftersom en tidig debut i kriminalitet är kopplad till en högre risk för långvariga problem, sannolikt på grund av en tilltagande effekt av riskfaktorer.

Ju fler riskfaktorer en individ har, desto större är risken för brottslighet, och samma princip gäller för skyddsfaktorer. Debutåldern är en viktig faktor i sammanhanget, men det är framför allt viktigt att insatser samordnas tidigt i individens problemutveckling, oavsett ålder.

Kumulativ kontinuitet – en riskfaktor eller ett riskbeteende ökar risken för och kan leda till andra riskfaktorer och riskbeteenden

Det finns sparsamt med information i kommunens inrapporteringsystem SKADA, men det framkommer en del om vad som riktas mot medarbetare. Däremot ger systemet ingen bild av vad som sker mellan elever. Skolväsendet har nationellt sett andra former för rapportering av sådana händelser, baserat på skollagen, till exempel kränkingsanmälan. I Linköpings kommun finns en särskild rutin²⁴ med tillhörande anmälningsblankett²⁵ i detta syfte. Varje enskild skola har sedan en egen statistik över förekomsten av kränkingsanmälningar. Bedömningen är dock att befintliga sammanställningar av skolornas anmälningar inte ger en heltäckande bild, eftersom det inte framgår vilken typ av kränkning det rör sig om utan att granska varje enskilt ärende. Benägenheten att anmäla kränkningar bedöms vara låg och ojämn, med exempelvis en tillfredsställande rapportering i årskurs 7–9, men mycket

låg på gymnasienivå. Även en djupanalys av befintliga kränkingsanmälningar skulle därmed, med hög sannolikhet, ge en missvisande bild av verkligheten.

Det finns en problematik i att kränkingsanmälningar till viss del görs godtyckligt²⁶ och att viktiga polisanmälningar uteblir. Detta är dock en nationell utmaning, inte bara ett kommunalt utvecklingsområde. Sammantaget visar ovanstående att det finns strukturella brister i samordningen av tidiga insatser, utifrån ett brottsförebyggande perspektiv. Kränkingsanmälningarna är i sig väl lämpade på individuell nivå och de följer skollagen. De ger dock mindre bra förutsättningar för kommunens samordnande insatser mot hot, våld och normbrytande beteende bland unga.

Brå tydliggör vikten av samordning kring hot- och våldshändelser i skolmiljön²⁷. Sammantaget visar bilden att utsattheten för hot och våld i skolan är högre bland elever som uppvisar olika typer av problembeteenden (mobbing, alkohol- och drogmissbruk, skolk, tobak och nikotin med mera) och bland dem som har en positiv inställning till våld, kriminella bekanta eller låg grad av självkontroll. Det finns med andra ord en överlappning mellan att vara offer och gärningsperson, eftersom utsattheten för hot och våld är som högst (tre gånger högre) för de som själva uppger att de har utövat våld. Utan en mer strukturerad överblick av förekommande oönskade händelser, finns det en uppenbar risk att skolans insatser sker för isolerat från kommunens övriga brottsförebyggande arbete. Därmed uppstår även brister i samordningen av kommunens totala ansvar inom arbetsområdet.

Framtida utmaningar

Sociala medier är en betydande plattform för utsatthet för brott, rekrytering/radikalisering och utövande av brottslighet bland barn och unga. När det gäller sexualbrott som sker på framför allt sociala medier, framkommer det att både vuxna och barn behöver ökad kunskap om lagstiftning, risker och framför allt vikten av att diskutera sex och samtycke tidigt. Detta för att förebygga att barn söker sig till internet för att få svar på sina funderingar, vilket ofta leder till en felaktig bild och ökar riskerna för utsatthet.

Det saknas viktig kunskap om hur hot och våld yttrar sig i Linköpings skolor. Rapporteringsbenägenheten bland lärare i skolmiljön har dock ökat markant, vilket tyder på en ökad medvetenhet och en mer omfattande problembild. Trots att utbredningen av hot och våld i skolan är relativt hög enligt nationella undersökningar, har den varit stabil över tid. Aggressivt beteende i skolmiljön kan förebyggas genom att implementera åtgärder som visat sig effektiva mot hot och våld.

Brå betonar att det främst finns forskningsstöd för skolbaserade program som följer principer från kognitions- och inlärningspsykologi. Dessa program fokuserar ofta på att lära eleverna självkontroll och sociala färdigheter, samt att tydliggöra förväntningarna på deras beteende och införa en konsekvent tillämpning av konsekvenser.

Färdighetsträning i skolan är även något som Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)²⁸ ger stöd för kopplat till förebyggande insatser som kan minska risk för skjutvapenvåld, medlemskap i gäng och fortsatt kriminalitet bland unga personer.

Organisation

Förvaltningsövergripande strategi för kommunens arbete mot att förhindra rekrytering av barn och unga som även knyter ihop arbetet med samverkansaktörer och andra brottsförebyggande och trygghetsskapande områden.

- Systematik i aktualiseringar etcetera kopplat till barn och unga i risk för eller i kriminalitet/kriminella nätverk. Rutin för hantering/flaggning och riskanalys samt sätta dem i ett sammanhang – nätverk
- Stärka och systematisera arbetet med riskanalyser på individnivå
- Systematisering och kartläggning av individ/familjebaserade insatser/behandling. Insatserna ska vara kunskapsbaserade, riktade mot den målgrupp och typ av brott som ämnas förebyggas
- Våldsförebyggande arbete, med fokus på stärkt självkontroll
- Specialistkunskap före generalistkunskap och säkerställ struktur före breda utbildningsinsatser. Socialstyrelsens allmänna råd (HSLF-FS 2019:30): “om handläggning av ärenden som gäller unga lagöverträdare rekommenderas att all personal som handlägger ärenden om barn och unga som är misstänkta för brott eller dömda till påföljd för brott, bör ha kunskaper i att bedöma risk- och skyddsfaktorer vad gäller normbrytande beteende”
- Systematik i rapporteringen av hot och våld mellan elever, som främjar överblick och skapar en gemensam lägesbild

²⁴ Rutiner för anmälan till huvudman om kränkande behandling enligt 6 kap. 10§ skollagen

²⁵ Anmälan om befarad diskriminering, kränkande behandling/trakasserier/sexuella trakasserier

²⁶ Lena Ljungdahl, föreläsning PDV 2024-08-22, Linköping Konsert & kongress

²⁷ Grovt våld i skolan. En beskrivning av omfattning, karaktär och utveckling fram till och med 2022.

²⁸ Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, 2023. Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna

Samverkan

- Föreningsliv och övriga delar av civilsamhället behöver tydligare kopplas till arbetet för att möjliggöra tidig upptäckt
- Näringslivet behöver tydligare kopplas till arbetet för att vi gemensamt ska kunna arbeta effektivare mot arenor för rekrytering
- Samverkan behöver ske i ett bredare perspektiv och även innefatta aktörer verksamma utanför centralorten

Prioriteringar

- Arbetet med att fånga upp och agera mot normbrytande beteenden samt individer i riskzon för kriminalitet behöver systematiseras, framförallt inom socialtjänst, skola och fritidsverksamhet
- Säkerställa informationsvägar och flaggning vid oro och uppföljning särskilt kring individer som identifierats i riskzon för/i kriminalitet
- Systematisk rapportering av normbrytande beteenden till SSPF (Skola, Socialtjänst,

polis, Fritid), särskilt från skola och fritidsverksamhet

- Knyta ihop arbetet med SSPF på områdesnivå/gruppnivå med EST (Effektiv samordning för trygghet) för att erhålla en så fullständig lägesbild av arbetet som möjligt
- Säkerställa att det finns rutiner på ungdomsboenden såsom HVB-hem
- RBM-principen (Risk, Behov, Mottaglighet)
- Riskanalyser på individnivå behöver genomföras och följas upp
- Synliggöra flickors riskfaktorer och delaktighet i kriminalitet
- Målgruppsanpassa och strukturera fältverksamheten – tydligt uppdrag och styrning gentemot ett brottsförebyggande perspektiv och knyt dem till strukturerna för EST, SSPF och Rätt kurva
- Riskfokuserad prevention – utgå från perspektivet i arbetet med barn och unga med normbrytande beteende

Narkotikabrottslighet

I Linköping finns en stor tillgång på olika former av otillåtna berusningsmedel, såsom narkotikaklassade preparat, anabola androgena steroider (dopningsmedel) och för närvarande lagliga preparat som lustgas. Narkotikahandeln utgör en del av försörjningen för kriminella grupperingar och är en bidragande orsak till konflikter mellan olika individer och grupper.

All hantering av narkotika och dopningsmedel är kriminell, med undantag för laglig förskrivning av narkotikaklassade läkemedel inom hälso- och sjukvården. Trots efterfrågan på narkotika i Linköping, avstår majoriteten av invånarna från att bruka illegala droger. Cannabis och amfetamin har länge varit de vanligaste narkotikasorterna i Linköping, men på senare år har nya preparat etablerat sig, till exempel det narkotikaklassade läkemedlet tramadol och de syntetiska drogerna kristall/kristaller (3-CMC, 4-CMC).

Realpriserna för narkotika har minskat generellt sedan 1988. Amfetamin, kokain och heroin står för de allra största prisfallen.

Distributionen av narkotika är välorganiserad och sker på allmän plats men även via post-försändelser. Narkotika i krogmiljön har också konstaterats. Bland annat har så kallade swipe-tester påvisat förekomst av kokain på toaletter på vissa restauranger i centrala Linköping. En viktig del av det förebyggande ANDTS-arbetet

(Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobak och Spelprevention) sker genom krogtillsyn som genomförs av kommunens alkoholhandläggare, ofta i ett välfungerande samarbete med polis.

Antalet anmälda narkotikabrott i Linköping uppgick till 2 097 år 2023, jämfört med 1 819 år 2019. Dock är siffrorna delvis beroende av polisens insatser.

Frågan om kommunens förebyggande insatser mot narkotika togs upp i enkäten ”Konkretisering av Regional folkhälsostrategi” under 2023. Resultaten visar i vilken utsträckning de olika förvaltningarna arbetar förebyggande mot narkotika. Kultur- och fritidsförvaltningens respondenter svarade att de genomför alkohol- och drogfri verksamhet/ arrangemang. Socialförvaltningen arbetar mycket med information och utbildningsmaterial på olika nivåer, exempelvis skolor, föräldrar och andra professionella. Utbildningsförvaltningen svarade att det ingår i skolornas uppdrag att informera om riskerna med narkotika.

Motsvarande fråga ställdes även om förebyggande insatser mot dopningsmedel.

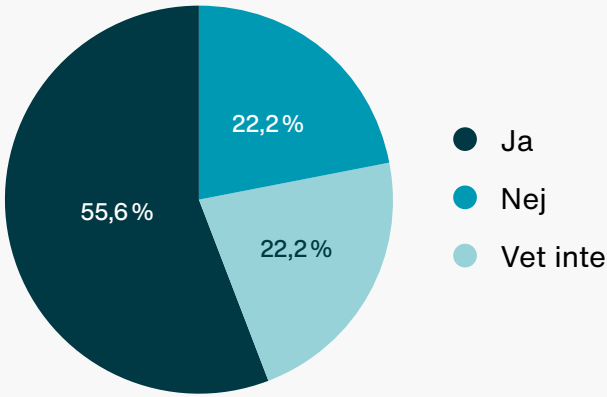
Kultur- och fritidsförvaltningen och Utbildningsförvaltningen gav samma svar som för den föregående frågan. Socialförvaltningen svarade att man arbetar med verksamhetsuppdrag, exempelvis MiniMaria.

Riskfokuserad prevention

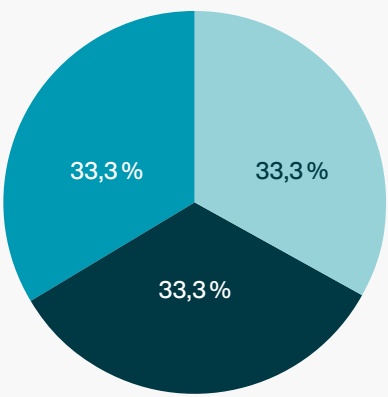
Källa: Andershed, Andershed Farrington, 2013

Arbetar din förvaltning förebyggande mot narkotika (9 svar)

Källa: Enkäten ”Konkretisering av Regional folkhälsostrategi” 2023

Arbetar din förvaltning förebyggande mot dopningsmedel (9 svar)

Drograttfylla och rattfylleri

Antalet misstänkta drograttfyllerier överstiger numera antalet rattfyllerier relaterade enbart till alkohol. Linköping har flest drograttfyllerier i Östergötlands län.

Linköping hade under perioden 2020–2023 flest fall av positiva drograttfylleriärenden i länet.

- 2020 – 43 st
- 2021 – 32 st
- 2022 – 22 st
- 2023 – 21 st

Utöver dessa finns det sannolikt ett flertal förare som under perioden har ertappats med att vara påverkade av både narkotika och alkohol.

Lustgas

Lustgas är en växthusgas som, förutom att bruket kan vara hälsovådligt, även har en negativ miljöpåverkan och bidrar till nedskräpning. Gastuber kan också orsaka eller förvärra bränder och explosioner.

Det har konstaterats ett kraftigt ökat bruk av lustgas i berusningssyfte. Gasen säljs ofta under namnet Fastgas. Eftersom lustgas är tillåten både att sälja och att bruka har den sålts till individer i olika åldersgrupper. Den lustgas som säljs har högre koncentration än den som används inom till exempel förlossningsvården.

Användandet av lustgas i samband med framförande av motorfordon kan i vissa fall innebära att man gör sig skyldig till rattfylleri.

Ny lagstiftning som begränsar försäljning i berusningssyfte är under beredning, men förväntas träda i kraft först i juli 2025. I vissa kommuner, inklusive Linköping, pågår en översyn av de lokala ordningsföreskrifterna i syfte att eventuellt införa ett förbud mot lustgas i berusningssyfte på allmän plats inom specifika områden.

Ungdomar och narkotika

Av CAN:s nationella skolundersökning 2024²⁹ framgår att 6 % av niondeklassarna (5 % killar respektive 6 % tjejer) och 15 % av gymnasie-eleverna använt narkotika någon gång. I Linköping, och Östergötland, är det årskurs 8 och gymnasieelever år 2 som fyller i ungdomsenkäten ”Om mig”.

De flesta ungdomarna i Linköping som fyllt i ungdomsenkäten Om mig 2023 uppger att de inte tycker att det är okej att röka cannabis. Endast 17 % av killarna och 7 % av tjejerna i gymnasieskolans år 2 tycker det är okej och motsvarande siffror för årskurs 8 i grundskolan är 3 % för både tjejer och killar. I jämförelse med svaren i Om mig 2020 är det färre ungdomar som uppgett att det är okej att röka cannabis 2023.

Det framgår även hur stor andel av skoleleverna i Linköping som har erbjudits att prova eller köpa narkotika.

Erbjuden att prova eller köpa narkotika

	Kön	Grundskola årskurs 8	Gymnasiet årskurs 2
2019	Tjej	8 %	37 %
	Kille	10 %	25 %
2023	Tjej	10 %	23 %
	Kille	7 %	26 %

Enligt eleverna i årskurs 8 och årskurs 2 i gymnasiet var det färre som år 2023 hade erbjudits eller använt narkotika jämfört med 2019.

Använt narkotika

	Kön	Grundskola årskurs 8	Gymnasiet årskurs 2
2019	Tjej	3 %	8 %
	Kille	3 %	14 %
2023	Tjej	2 %	6 %
	Kille	2 %	9 %

Mätningar av narkotikaspår i avloppsvatten

Årliga mätningar av spår av narkotika i avloppsvattnet har genomförts i regional samverkan sedan 2016 fram till 2023. Nästa mätning genomförs under 2025 i regional samverkan. Mätningarna säger egentligen inget om hur många som använder narkotika, analoga androgena steroider (AAS) eller narkotikaklassade läkemedel, utan kan endast visa hur många doser/total mängd i milligram per 1 000 invånare som finns i avloppsvattnet. Det går inte att utläsa något om kön och ålder på användarna.

Den senaste mätningen av avloppsvatten i Linköping, som genomfördes 2023, visade att cannabis var den vanligaste drogen, men spår av amfetamin och kokain återfanns också. Det narkotikaklassade läkemedlet tramadol fanns det också spår av, men i lägre mängd än vid föregående mätningar. Cannabismängden har varierat mellan 2016 och 2023 och har ökat något i Linköping de två senaste åren, men minskat något i andra kommuner i länet.

En rapport som redovisar mätresultat för samtliga deltagande kommuner i länet publiceras varje år på Länsstyrelsens webbplats.

Orosanmälningar till Socialförvaltningen

Socialförvaltningen tar emot ett antal orosanmälningar om missbruk, men verksamhetssystemet Treserva möjliggör inte en specifik identifiering av anmälningar som rör just narkotika- användning. Totalt inkom 200 anmälningar om missbruk hos barn och ungdomar 2019. År 2024 inkom 232 anmälningar varav 121 killar och 111 tjejer.

Stölder av läkemedel

Ett problem inom hemtjänst och vårdboenden är att narkotikaklassade läkemedel stjäls, vilket leder till att vårdtagaren inte får sina av läkare förskrivna läkemedel. Detta kan ske genom stöld från läkemedelsskåp eller patientens apodosförpackning. Stöld av personlig egendom, exempelvis läkemedel, är verksamhetschefens ansvar. När det upptäcks att det saknas narkotiska preparat kontaktar verksamhetschefen medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) för att

utreda om någon risk för vårdskada föreligger eller om vårdskada skett. Verksamhetschefen ansvarar även för att göra en polisanmälan. Avvikelse skrivs i Treserva, men med nuvarande system är det inte möjligt att ta fram statistik för stöld av narkotiska preparat specifikt. Det är ett utvecklingsområde i systemet enligt MAS.

Narkotika i krogmiljö – Krogar mot knark

Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD)³⁰ presenterade 2023 en rapport om narkotikasituationen i krogmiljö i sju län på uppdrag av länsstyrelserna i Dalarna, Gävleborg, Uppsala, Värmland, Västmanland, Örebro och Östergötland. Rapporten visade att nära hälften av krogpersonalen i undersökningen upplevde att det förekommer mer narkotika i krogmiljön än för fem år sedan. Ett flertal ur personalen uppgav också att de har sett narkotikapåverkade kroggäster under det senaste året. Nästan var tionde respondent uppgav eget bruk under det närmaste året. Dock ansåg omkring 70 % att narkotika ska vara fortsatt olagligt på samma sätt som i dag. STAD har i uppdrag att nationellt samordna Krogar mot knark och har även utvecklat metoden.

Inom ramen för Östergötland tillsammans mot brott (ÖTMB) finns också en regional arbetsgrupp samordnad av Länsstyrelsen Östergötland. Linköpings kommun har representation i både denna arbetsgrupp, ÖTMBs beredningsgrupp och styrgrupp.

Som ett komplement till tillsynen av krogar med serveringstillstånd implementerade Linköpings kommun (Socialförvaltningen och Säkerhetsenheten), i samverkan med Citysamverkan och Polismyndigheten, metoden ”Krogar mot knark”³⁰ under senare delen av 2024. En heldagsutbildning genomfördes under 2024 och ytterligare en i januari 2025 av kommunens alkoholhandläggare på plats i Linköping. Fler utbildningstillfällen planeras under 2025. Detta kompletteras med en kortare onlineutbildning som under 2024 och 2025 tillhandahålls kostnadsfritt av STAD. I slutet av januari 2025 har 17 krogar, hotell och nöjesanläggningar certifierats i Linköping.

²⁹ Selling L. (red.), CAN:s nationella skolundersökning 2024. Stockholm:Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2024. Rapport 230

³⁰ www.stad.org

100 % ren hårdträning

Antidopningsmetoden 100 % ren hårdträning har funnits i Linköping i ungefär tio år. Det lokala nätverket omfattar 22 anläggningar (nio företag), både privata och föreningsdrivna. Även här finns en regional styrgrupp, och STAD är nationell samordnare och metodägare. Det sker en årlig uppföljning av de deltagande träningsanläggningarna. Miljökontoret har fått i uppdrag att utföra uppföljningen under 2025.

I metoden ingår en årlig utbildning, en regional och en lokal nätverksträff samt en uppmärksamhetsvecka som infaller varje år, vecka 41. Användning av anabola androgena steroider (AAS) och andra preparat förekommer ofta i kombination med narkotika. Detsamma gäller kosttillskott av olika slag, som kan innehålla otillåtna substanser. Det är Miljökontoret som svarar för tillsynen av försäljning av kosttillskott.

Invånarnas upplevelse av narkotikahandeln

Enligt SCB:s medborgarundersökning 2023 uppger 65 % att narkotikahandel är ett mycket eller ganska stort problem i kommunen. Det kan jämföras med 59,8 % år 2022. Kommunen är statistiskt säkerställt över medelvärdet 56,8 % för riket. Siffran är högre för centrala delarna i kommunen. Män uppgav i något lägre grad (62,6 %) jämfört med kvinnor (67,6 %) att narkotikahandel var ett mycket eller ganska stort problem. I åldrarna 18-29 år uppgav 58,8 % samma sak, i åldern 30-49 år var andelen 73,4 % och i åldersgruppen 50-64 år var andelen 68,0 %. Bland personer från 65 år och uppåt var andelen svarande 56,1 % som uppgav att narkotikahandel är ett mycket eller ganska stort problem.

Svaren varierade något beroende på var i kommunen man bor. I centralorten var det 63,3 %, i kategorin annan tätort i kommunen var andelen 53,8 % och utanför tätorten eller på landsbygden var det 64,0 % som uppgav att narkotikahandel var ett mycket eller ganska stort problem där man bor.

Problemindex är ett mått som används i polisens trygghetsundersökning för att visa hur stort ett problem upplevs vara i ett område. Enligt polisens trygghetsundersökning 2024 är problemindex för narkotikapåverkade personer

utomhus högst i Skäggetorp-Tornby där 24 % uppger att detta är ett problem, följt av Hejdegården, Vimanshäll, Ramshäll med 18 % och Innerstaden med 16 %. För Linköping som helhet uppger 9 % att det är ett problem.

Socialförvaltningens antal anmälningar gällande missbruk för minderåriga var 232 stycken under 2024, något färre än året innan (268) men fler jämfört med 2020 (184).

Konsekvenser och analys

I allt fler länder har narkotikaanvändning legaliserats, avkriminaliserats eller tolererats. Media ger ofta intrycket av att narkotikaanvändning främst är ett problem bland ungdomar. Men utifrån svaren i ungdomsenkäten "Om mig" från elever i årskurs 8 och år 2 på gymnasiet, framträder snarare bilden av att det är en minoritet av ungdomarna som överhuvudtaget provar narkotika.

Det verkar inte heller finnas någon större skillnad i hur narkotikahandeln påverkar tryggheten för invånare i olika delar av kommunen, oavsett om man bor i tätorten, i annan tätort eller på landsbygden. Den åldersgrupp som enligt SCB:s medborgarundersökning i störst utsträckning upplever narkotikahandel som ett mycket eller ganska stort problem är 30-49 åringarna.

På nationell nivå finns siffror på att ungdomar i Sverige kommer ganska långt ner på listan bland Europas länder av hur stor andel ungdomar som har använt cannabis den senaste månaden (under 3 %)³¹. Tillgången till narkotika är dock stor och cannabis beskrivs ofta positivt i media vilket kan bidra till en normalisering av attityder till användning. Användning av lustgas är ännu tillåtet och har av allt att döma ökat kraftigt. I krogmiljön bedömer polisen att användning av kokain och kristall förekommer vilket krogpersonal i Linköping uppmärksammat och ser som ett problem.

STADs rapport³² från 2023 som bygger på enkätundersökningar med bland annat krogpersonal, ordningsvakter och poliser stödjer också förekomsten av narkotikaanvändning i krogmiljön.

Träningsanläggningar är också miljöer där illegala preparat, exempelvis anabola androgena steroider (AAS), förekommer. AAS brukas för

Enligt SCB:s medborgarundersökning 2023 uppger 65 % att narkotikahandel är ett mycket eller ganska stort problem i kommunen.

³¹ www.drugsmart.se

³² https://stad.org/sites/default/files/media/Rapport%2078_narkotika%20i%207%201%C3%A4nny_v2_0.pdf

olika ändamål. Att förbättra utseende, öka förmågan att begå våldsbrott, med mera. Ofta i kombination med olika narkotikaklassade preparat. Att utbilda personalen enligt metoden 100 % ren hårdträning ger en större möjlighet att få bort samhällsdopning från gymmen. Ju mer användningen av narkotika sprider sig desto mera ökar hälsoproblemen.

Det är även angeläget att beakta barnperspektivet, både utifrån barnens beteende och vårdnadshavarnas drogvanor.

En ökad risk för trafikolyckor är också en konsekvens att beakta.

Det finns ett mörkertal när det gäller narkotikapåverkad personal på arbetsplatser. Arbetsgivare i det privata kan bestämma om personal ska drogtestas. Det är dock inte möjligt i kommunen eller i myndigheter eftersom det krävs samtycke från den anställda.

Framtida utmaningar

Gårdsförsäljning av alkohol kommer att bli möjlig inom en snar framtid, om än i relativt begränsad omfattning. Det råder delade meningar om huruvida detta kommer att påverka alkoholmonopolet. Detta är på sätt och vis redan utmanat av internethandel från till exempel Danmark.

Att få ungdomar att avstå från att prova vitt snus är en utmaning eftersom det är så lättillgängligt. Genom kontrollköp med en person som nyligen fyllt 18 år har alkoholhandläggare i Linköping visat att ID-kontroll endast sker i en minoritet av de försäljningsställen som granskades.

Försäljning av lustgas kommer troligen att begränsas lagmässigt inom ett år, men utgör ett problem i nuläget, både av hälso-, miljö- och nedskräpningsskäl. Boffning av drivgaser i sprayflaskor är ett ännu mer akut problem i och med att det kan orsaka hjärtstopp.

Narkotikabruk och försäljning av illegala droger liksom dopningsmedel (AAS med flera) utgör både en hälsorisk för brukaren och liksom vid annat beroende också ett stort problem för närstående, inte minst barn i familjen.

Organisation

ANDTS-prevention på strategisk nivå samordnas under 2025 av Säkerhetsenheten, i samverkan med Hållbarhetsenheten (som har motsvarande ansvar för folkhälsofrågor). Miljökontoret utför uppföljning av träningsanläggningar enligt metoden *100% ren hårdträning* under 2025. Tillsyn av serveringstillstånd och försäljning av öl och tobak utförs av alkoholhandläggare på Socialförvaltningen.

Samverkan

I Östergötlands län finns ett ANDTS-nätverk som samordnas av Länsstyrelsen Östergötland. Det finns också ett nätverk som heter SLANDTS där Länsstyrelsen, tillsynshandläggare, studentkårer och studenthälsan samverkar vid olika insatser, bland annat utbildningar i metoden Ansvarsfull alkoholservering. I nätverket deltar också ANDTS-samordnare från Säkerhetsenheten.

I Linköping finns också ett restaurangforum som används i utökad form för metoden Krogar mot knark (KmK). Även polisen deltar i det lokala nätverket och har en utsedd kontaktpolis för KmK. Liknande samverkan finns också omkring metoden 100% ren hårdträning.

Marknadsföringen av vitt snus, som ofta riktar sig till ungdomar, är aggressiv och vilseledande. Produkten marknadsförs som tobaksfri, men innehåller i vissa fall betydligt mer nikotin än vanligt snus. Tobak och tobaksliknande produkter kommer att vara en prioriterad fråga i det regionala ANDTS-nätverket 2025, bland annat enligt metoden SOTIS (Samtal om tobak i skolan).

Prioriteringar

- Fortsatt arbete med 100% ren hårdträning
- Fortsatt samverkan och utveckling av metoden Krogar mot knark
- Fortsatt samverkan mellan tillsynshandläggare och polisen
- Fokus på tobaksprevention under 2025, särskilt det nikotinhaltiga vita snuset

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett utbrett samhällsproblem som innefattar alla former av våld som utövas av män mot kvinnor. Det handlar exempelvis om våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Våld i nära relation

Våld i nära relationer är en bred term och kännetecknas av att den utsatta har en relation med och ofta starka känslomässiga band till personen som utsätter dem för våld³³. Detta bidrar ofta till en svårighet att bryta upp en sådan destruktiv relation. Våldet sker oftast i offrets egna hem vilket kan bidra till en ökad känsla av otrygghet för att vistas i det egna hemmet. Våld i nära relationer tenderar att öka i styrka och frekvens mot den som utsätts. Begreppet våld i nära relation omfattar fler typer av våld än det som vanligtvis kallas partner-våld. Det innefattar även våld som sker inom släkt- och familjerelationer, samt våldsutsatthet som barn kan uppleva inom familjen.

Nationell utveckling

I NTU (2023)³⁴ uppgav 15,2 % av kvinnor samt 11,7 % av män att de utsatts för våld i nära relation under 2022. Psykiskt våld såsom kränkningar och förödmjukelser är den vanligaste formen av våld. Andelen som uppger att de

utsatts för fysiskt våld under 2022 uppgår till 2,6 % kvinnor och 2,0 % män. Andel som utsatts för sexuellt våld uppgår till 2,2 % kvinnor och 0,9 % män, vilket är den typ av våld som skiljer sig mest mellan könen. Särskilda riskgrupper är kvinnor, yngre personer (20-24 år) och ensamstående med barn. Utsattheten är något högre bland personer boendes i områden med socioekonomiska utmaningar och bland svenskfödda med minst en förälder.

Få studier har undersökt ungas utsatthet för våld i parrelationer i Sverige. Tidigare forskning antyder dock att ungdomar, särskilt unga vuxna (13-25 år), verkar vara mer utsatta än äldre vuxna. En nyligen genomförd svensk studie om ungas erfarenheter av relationsvåld visade att 56 % av tjejerna hade utsatts för psykiskt våld via digitala medier och 46 % för psykiskt våld ansikte mot ansikte av en nuvarande eller tidigare partner. Vidare hade 20 % av tjejerna utsatts för fysiskt våld och 44 % för sexuellt våld. Bland killarna hade 42 % utsatts för psykiskt våld via digitala medier och 34 % för psykiskt våld ansikte mot ansikte. 13 % av killarna hade

utsatts för fysiskt våld och 10 % för sexuellt våld av en nuvarande eller tidigare partner.

Lokal utveckling

Flera aktörer som arbetar med stöd och skydd för våldsutsatta i nära relationer beskriver en ökad komplexitet i dessa ärenden. Sedan 2019 beskrivs en utveckling med allvarigare hotbilder, fler aktörer att beakta i ärendena och längre vistelsetider på skyddade boenden. Mörkertalet är stort på grund av brottets natur. Normaliseringsprocessen är viktig eftersom det ofta dröjer länge innan en anmälning sker. Våldet har då redan pågått under längre tid och har ofta trappats upp i allvarlighetsgrad. Ofta inkommer en anmälan från en inringande granne som anmäler misstanke om våld i hemmet, det kan även vara en närstående eller den utsatte själv som inkommer med en polisanmälan genom stöd av en kollega eller vän. Kvinno- och tjejjourerna vittnar om att det är vanligt att kvinnorna själva söker sig dit.

Omfattningen av våldet

Under perioden 2020–2024 har totalt 2 140 målsägande och 2 140 misstänkta registrerats för våld i nära relationer³⁵. Notera att det inte rör sig om unika individer. Antalet aktualiseringar till socialtjänsten gällande våld i nära relationer

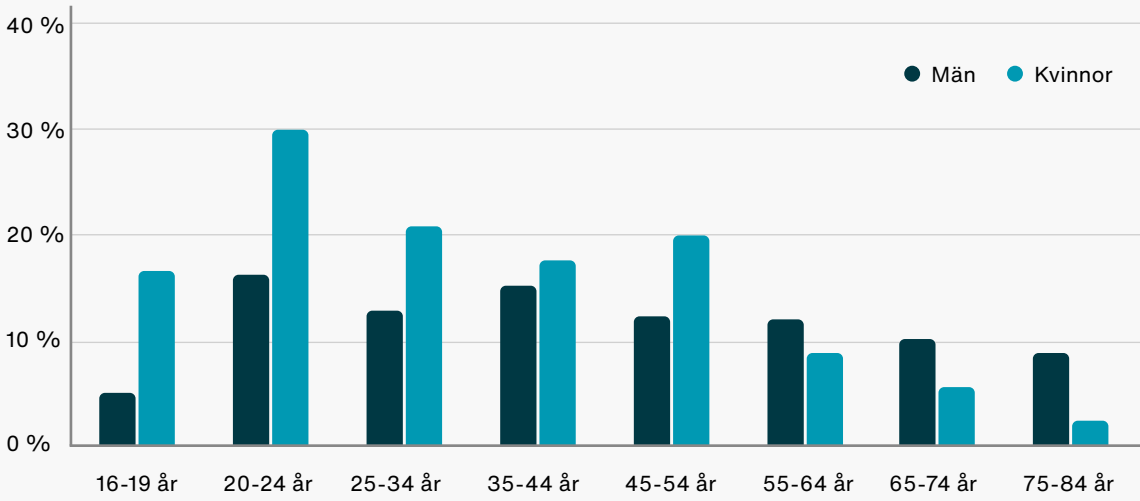
uppgår till 612 för samma period. I 493 av dessa ärenden är det den enskilde som inkommit med aktualiseringen, följt av personer med fullmakt i 46 aktualiseringar och sjukvården i 31 aktualiseringar.

Den stora andelen målsägare och misstänkta i polisens anmälningar är mellan 26-40 år följt av 20-24. Kvinno- och tjejjouren i Linköping får in cirka 400-550 ärenden per år.

Mottagningen Kvinnofrid³⁶ tar emot omkring 250–350 ärenden per år och uppger att cirka 70 procent av de som kontaktar verksamheten är kvinnor som utsatts för våld. Det är även denna grupp som uppges öka. I anmälningarna om våld i nära relation är kvinnor mer än fyra gånger så målsägare än män.

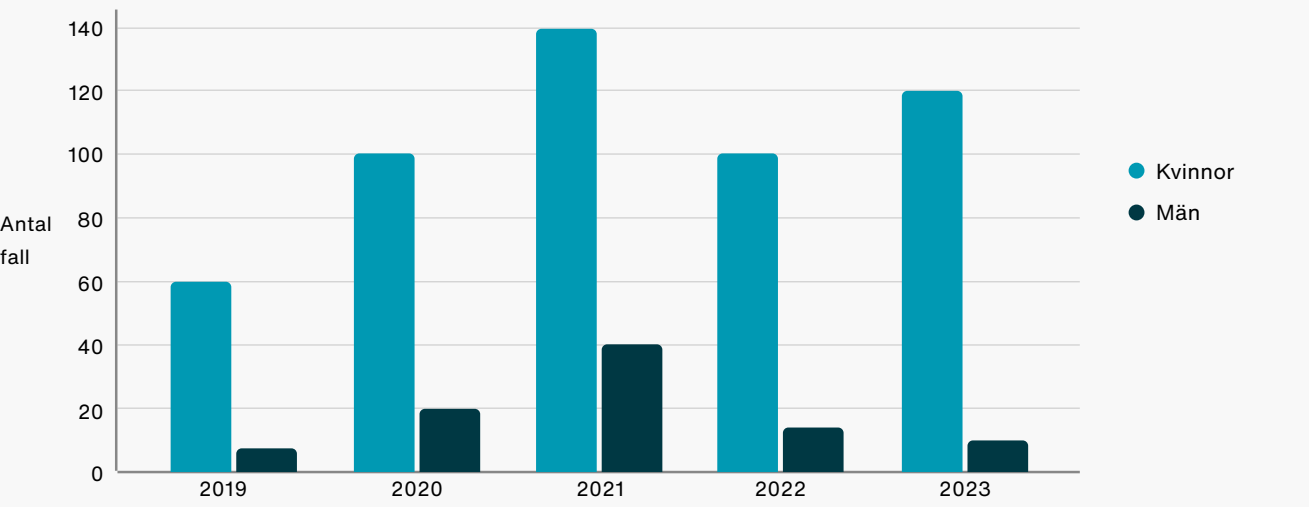
Omkring 10 % utgörs av våldsutövande män och 10 % av barn och unga som upplevt partnervåld. Vuxna som antingen är våldsutsatta eller våldsutövande är i regel mellan 25 och 60 år gamla. Personerna som söker stöd hos verksamheten är geografiskt och socioekonomiskt spridda. Brottsofferjouren i Linköping (BROVI) rapporterar också en tydlig könsskillnad bland de brottsutsatta som söker deras stöd, där kvinnor är kraftigt överrepresenterade, särskilt när det gäller våld i nära relationer.

Andel utsatta för våld i nära relation

Andel av befolkningen (%) som uppger att de utsattes för våld i nära relation under 2022. Särredovisning för kön och ålder. Källa: Brott i nära relation (BRÅ rapport 2024:4).

Våld i nära relation 2019-2023

Stödsökande BROVI avseende våld i nära relation fördelat på kön

³³ <https://www.uu.se/centrum/nck/kunskapsbank-om-vald/fakta-och-forskning-om-vald/vald-i-nara-relationer>
³⁴ Brott i nära relation, kartläggning av utsatthet under 2022 och under livstiden, BRÅ rapport 2024:4

³⁵ Brottskoder där målsägande varit 18 år eller äldre vid brottstillfälle och i parrelation med gärningsperson
³⁶ Kvinnofrid, Mansmottagningen, Barn o ungdom, Hedersrelaterat våld och förtryck

Misshandel mot kvinna 18 år eller äldre

Mellan 2019 och 2024 anmäldes 667 fall av misshandel mot kvinnor över 18 år i Linköping, där offret hade eller hade haft en parrelation med förövaren och brottet begicks inomhus. Av dessa var 482 kvinnor registrerade som målsägande. I 472 av dessa fall var den misstänkta gärningspersonen en man. Av de kvinnor som är målsägande utgör majoriteten (247) åldersgruppen 26-40 år. Jämförelsevis anmäldes 128 brott där män var utsatta för samma brottstyp under samma mätperiod. Av dessa var män målsägande i 110 fall och 108 kvinnor fanns registrerade som misstänkta. Av de misstänkta männen är majoriteten (238) i samma åldersgrupp som de målsägande, det vill säga 26-40 år.

Olaga hot i nära relationer

Med olaga hot i nära relationer avses olaga hot, som inte är internetrelaterat, där parterna är över 18 år och är eller har varit i en parrelation. Kvinnor utsätts i större utsträckning för olaga hot i nära relation än vad män gör. 374 brott har anmälts under denna brottskod. Totalt presenteras 262 kvinnliga målsägande och 277 misstänkta män. Majoriteten (146) av målsägande är mellan 26-40 år och av de misstänkta är majoriteten (137) mellan 26-40 år. Detta kan jämföras med

45 anmälda brott för motsvarande brottskod där män är utsatta. Av de anmälda brotten där män är utsatta för olaga hot i parrelation är det 39 manliga målsägande och 35 misstänkta kvinnor.

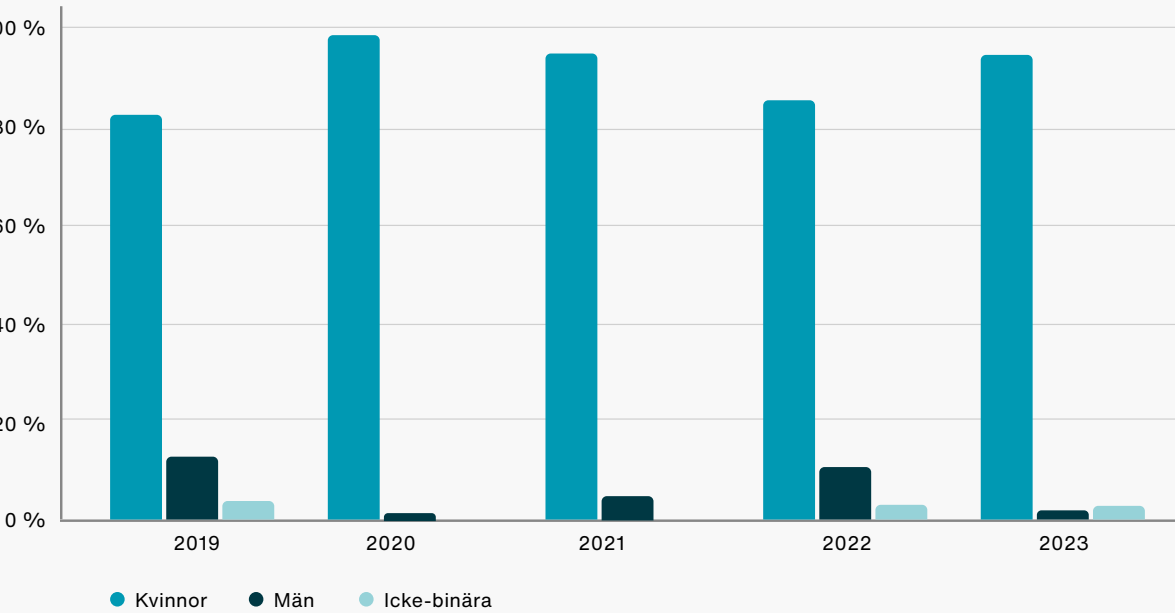
Ofredande i nära relationer

Ofredande i nära relation innefattar handlingar riktade mot en kvinna eller man över 18 år som har eller har haft en parrelation med förövaren. Under mätperioden anmäldes 378 brott. Av dessa är 289 målsägande kvinnor där majoriteten (168) är mellan 26-40 år. Antalet män som misstänks är 278 varav en majoritet (146) är mellan 26-40 år. Jämförelsevis anmäldes 69 fall av ofredande mot män över 18 år som har eller har haft en parrelation med förövaren. Av de registrerades 61 målsägande och 55 kvinnor misstänkta.

Grovt våld i nära relation

Grovt våld i nära relation definieras som grov misshandel av kvinnor över 18 år, där gärningspersonen är eller har varit partner till offret och brottet har begåtts inomhus. Kvinnor är mer utsatta för grovt våld i nära relation än män. Antalet målsägande för grovt våld tenderar att minska något över tid.

Könsfördelning över hjälpsökande hos Novahuset under perioden 2019-2023

Antalet polisanmälningar under mätperioden där kvinnor utsatts för denna brottstyp är 17 motsvarande 3 för män. Av de utsatta kvinnorna är majoriteten mellan 26-40 år tätt följt av 18-25 år. De misstänkta är i övervägande majoritet 26-40 år. Antalet anmälningar om grov kvinnofridskränkning har minskat mellan 2020-2024 medan antalet stödkontakter fortsätter att vara relativt konstant, med en ökning under 2023.

Sexuellt våld i nära relation

Våldtäkt är en brottstyp där kvinnor är överrepresenterade som offer, där offren utsätts av en nuvarande eller tidigare partner. Under mätperioden har 87 anmälda brott registrerats. Antal målsägande kvinnor är 57 stycken och majoriteten (28) av kvinnorna är 26-40 år, tätt följt av de som är mellan 18-25 år (23). Antalet misstänkta män är 64 varav majoriteten (34) är mellan 26-40 år. Endast två fall av män som utsatts för våldtäkt i parrelation anmäldes under perioden. Kvinnor utgör också en majoritet av de som söker stöd³⁷ för sexuellt våld. Mellan åren 2019 och 2023 utgjorde kvinnor mellan 83-100 % av det totala antalet stödsökande per år. Antalet män som sökt stöd för sexuellt våld varierar mellan åren 2019-2023 från 1-13 % av de totala stödsökande för respektive år. Kvinnor under 26 år tenderar att i högre utsträckning söka hjälp för sexuellt våld.

Våld/brott mot barn

Omfattning av våldet

Mellan 2020 och 2024 registrerades totalt 1 670 målsägande och 1 546 misstänkta i polisens anmälningar gällande våld mot barn i nära relationer. Notera dock att dessa siffror inte representerar unika individer.

Till Barnahus kommer barn och unga under 18 år som misstänks ha blivit utsatta för misshandel eller sexuella övergrepp. Barnahus i Linköping hanterade mellan 135-179 ärenden där barn har bevittnat eller utsatts för vålds- och sexualbrott, oberoende av relation under 2020-2024.

Sexualbrott mot barn

När det gäller sexualbrott mot barn som kommer in till Barnahus är förövaren i de flesta fall en annan vuxen (inte en förälder) eller en okänd

person. Detta beror på att barn som utnyttjats för sexuell posering av en annan vuxen eller en okänd person inkluderas i denna kategori. Inkomna ärenden till Barnahus har haft jämna nivåer över de senaste åren. Gällande brottstatistiken om sexuella övergrepp mot barn så är flickorna kraftigt överrepresenterade i utsatthet. Mellan 80-91 % av alla ärenden som rör sexualbrott gäller flickor, motsvarande 9-20 % pojkar. Barn i åldern 13-15 år är enligt statistiken för mätperioden mest utsatta för sexuella övergrepp.

Grov fridskränkning mot flickor och pojkar under 18 år

I Linköping anmäldes 140 fall av grov fridskränkning mot flickor under 18 år mellan 2019 och 2024. Statistiken visar att flickor i alla åldrar mellan 0 och 12 år utsätts i relativt lika stor utsträckning. Motsvarande anmälningar för pojkar är 152 stycken. Åldrarna för de pojkar som utsätts är samma som för flickor. För båda könen var antalet anmälda brott högst under 2019, följt av en generellt nedåtgående trend. Det finns dock några undantag; 2022 anmäldes fler brott mot pojkar än 2021, medan antalet brott mot flickor var lägre 2022 jämfört med 2021. I de flesta fall av grov fridskränkning mot både flickor och pojkar är den misstänkta gärningspersonen en manlig vårdnadshavare.

Egenmäktighet med barn

Mellan 2019 och 2024 anmäldes totalt 120 fall av egenmäktighet med barn. I fall av egenmäktighet med barn räknas både barnet och den vårdnadshavare som olovligen fräntas umgängesrätten som målsägande. Bland de barn som är målsägande är det något flera i kategorin 0-5 år följt av 6-8 år och 9-12 år. I den anmälda statistiken finns ingen könsfördelning på målsägande. De misstänkta är relativt jämnt fördelade mellan män och kvinnor, vilket tyder på att föräldrar av båda könen begår detta brott i ungefär lika stor utsträckning.

Misshandel mot barn

Gällande misshandel mot barn är barnets föräldrar misstänkta förövare i majoriteten av fallen. Enligt statistik från Barnahus går det att konstatera att pojkar utsätts i högre utsträckning än flickor. Pojkar utsätts i 54-62 % av alla ärenden under mätperioden 2019-2023 och flickor i 38-46 % av fallen. Barn i åldern 4-9 år är som mest utsatta för misshandel under hela mätperioden.

³⁷ Novahuset – observera både nära relation och obekan

Polisanmälningar mellan 2019 och 2024 visar att flickor (207 fall) och pojkar (296 fall) i åldrarna 7-14 år är de grupper som är mest utsatta för misshandel av en bekant inomhus. Denna grupp utgör cirka en fjärdedel (500 av 2 000) av antalet anmälda brott inom de utvalda brottskoderna för brott mot barn. År 2020 sticker ut som det år där det anmäldes flest brott både mot flickor och pojkar i 7-14 årsåldern. För pojkar i denna ålder var det en markant ökning år 2020 jämfört med året innan och de efterföljande.

Efterföljande år minskade antalet anmälningar med cirka 50 %, och har sedan dess varit relativt stabil. Det verkar finnas en tendens till ökning i antalet anmälda brott under 2024 jämfört med föregående år. En liknande trend syns för flickor, där antalet anmälningar av denna typ av brott successivt minskat de senaste åren. Det finns dock tecken på en uppåtgående trend för 2024. Vad gäller könet på den misstänkte bekanta i relation till barnet går det att tyda att misshandel mot flickor är mer jämt fördelat mellan manliga och kvinnliga misstänkta (85 respektive 63) jämfört med misshandel mot pojkar där misstänkta män är betydligt fler än misstänkta kvinnor (172 respektive 55).

Det finns ingen tydlig definition av vem den misstänkte ”bekanta” är i relation till barnet. Barnahus statistik över förövare i fall av misshandel mot barn visar dock att det huvudsakligen rör sig om barnets vårdnadshavare. Det är därför möjligt att ”bekanta” i detta sammanhang också syftar på barnets vårdnadshavare.

Barnfridsbrott

Mellan 2021 och 2024 anmäldes 366 fall av barnfridsbrott, vilket motsvarar 18,3 % av de totalt 2 000 anmälda brotten inom de utvalda brottskoderna för våld mot barn. Statistiken sträcker sig endast från 2021 eftersom barnfridsbrottet, som det är lagstadgat idag, infördes i juni 2021. Barnfridsbrott mot flickor under 18 år har anmälts i 159 fall och mot pojkar i 207 fall. Flickor och pojkar i åldrarna 0-5 år utgör majoriteten av de som är målsägande för polisanmälda barnfridsbrott under mätperioden. I de flesta fall av barnfridsbrott, oavsett om offret är en flicka eller pojke, är den misstänkta gärningspersonen en manlig närstående. Könsfördelningen på de

misstänkta vad gäller barnfridsbrott mot flickor är 93 män jämfört med 22 kvinnor och mot pojkar 108 misstänkta män jämfört med 37 kvinnor.

Mellan 2020 och 2024 aktualiserades totalt 3 030 ärenden gällande barn som bevittnat våld. Antalet ärenden per år varierade mellan cirka 518 och 755, med flest aktualiseringar under 2021. Medelåldern på barnet ligger mellan 6,8-7,96 år och har stadigt ökat mellan åren. Könsfördelningen är relativt jämn, men med fler flickor som utsattes 2022 och fler utsatta pojkar 2023.

Våld mot äldre

Mellan 2020 och 2023 registrerades totalt 339 målsägande över 61 år i anmälningar om våldsbrott. Dessa motsvarar 4,6 % av det totala antalet målsäganden, i alla åldersgrupper, för samma brottskategori och tidsperiod. Män är något mer utsatta än kvinnor och står som målsäganden i 58 % av fallen. Antalet målsäganden sjunker under samma period från 76 stycken 2020 till 70 stycken 2023.

Nationell utveckling

Enligt Jämställdhetsmyndigheten³⁸ har cirka 10-15 % av personerna över 60 år utsatts för våld under det senaste året. Vissa grupper är mer utsatta, såsom personer med kognitiv sjukdom, boende på trygghetsboenden eller gruppboenden. Även bland äldre är våld i parrelationer vanligt. Det kan röra sig om psykiskt, ekonomiskt fysiskt och sexuellt våld. Ju äldre man blir desto svårare är det att bryta en destruktiv relation. Här finns troligtvis ett mörkertal. Äldre kvinnor kan befinna sig i ett ekonomiskt beroendeförhållande till sin man.

Det behövs god kunskap om våld mot äldre inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård. De som möter äldre i sitt arbete behöver grundläggande kunskaper om våld för att upptäcka och erbjuda stöd och information om vilken hjälp, stöd och skydd man kan få.

Konsekvenser och analys

Kvinnor är mer än fyra gånger så ofta utsatta för misshandel i en nuvarande eller tidigare parrelation jämfört med män. Våldet mot kvinnor är

Kvinnor är mer än fyra gånger så ofta utsatta för misshandel i en nuvarande eller tidigare parrelation jämfört med män.

³⁸ Jämställdhetsmyndigheten; Rapport 2024:11 sid 9

Hedersrelaterat våld och förtryck är likt våld i nära relation ett område som är väldigt svårt att kartlägga.

också grövre än det som män utsätts för i nära relation. Notera att statistiken även visar att män utsätter andra män för våld i parrelationer.

Den ökande komplexiteten i ärendena påverkar de aktörer som erbjuder stöd och skydd. Detta ställer högre krav på riskanalyser och på polisens möjligheter att dela information med andra aktörer, för att möjliggöra en korrekt bedömning av risk och behov av skydd.

Det saknas delvis information om hur våld mot äldre tar sig i uttryck lokalt. Hur och på vilket sätt detta fångas upp och omhändertas inom exempelvis äldreomsorgen är inte känt. Det krävs tydliga rutiner för hur detta ska omhändertas inom äldreomsorgen.

I 80 % av de ärenden som aktualiseras på grund av oro för våld i nära relation är det den utsatta personen själv som har lämnat informationen. Med tanke på att våldet ofta har pågått under längre tid och trappats upp i allvarlighetsgrad innan en person söker hjälp har det med stor sannolikhet funnits många fler instanser som har kunnat fånga upp detta innan personen slutligen sökt hjälp.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Enligt Nationellt centrum för hedersrelaterat våld och förtryck³⁹ finns det nationellt sett väldigt begränsad kunskap om hur omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck ser ut. Det har varit svårt att mäta omfattningen eftersom det inte finns ett enhetligt sätt som hedersrelaterat våld och förtryck tar sig i uttryck. Hedersrelaterat våld och förtryck kartläggs med olika metoder⁴⁰ vilket leder till att resultaten inte alltid är jämförbara. Uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck inkluderas ofta i annan statistik, vilket försvårar identifieringen av sådant våld i polisens anmälningar.

Från den 1 juni 2022 gäller en ny brottsrubricering, hedersförtryck. Personer som utför brottsliga handlingar som omfattas av denna bestämmelse kan dömas för hedersförtryck. För att bestämmelsen ska vara tillämplig krävs att handlingarna utgjort en del av en återkommande kränkning av målsägandens integritet och haft som syfte att allvarligt påverka dennes självkänsla. Motivet bakom varje handling ska dessutom ha varit att

skydda eller återupprätta hedern för en individ, familj, släkt eller liknande grupp. Regeln gäller för brott begångna efter den 1 juni 2022.

Viss information finns tillgänglig om några uttrycksformer, där oskuldskrav är det vanligast förekommande. Uppskattningsvis är 10-30 % av tjejerna och 5-16 % av killarna drabbade. Våldsnormer inkluderar de som blivit utsatta eller utsatt andra för våld på grund av att de har fått dåligt rykte, skämt ut familjen eller riskerat att göra det. Uppskattningsvis omfattas mellan 7-23 % av tjejerna och mellan 3-13 % av killarna.

Lokal utveckling

Hedersrelaterat våld och förtryck är likt våld i nära relation ett område som är väldigt svårt att kartlägga. Våldet har pågått under lång tid och har ofta trappats upp i allvarlighetsgrad. Därutöver kan kulturella normer och erfarenheter ha betydelse för anmälningsbenägenheten. Tidigare erfarenheter av utsatthet, bristande förtroende för samhället eller kunskap om lagar och stöd påverkar i hög grad möjligheten att anmäla. Polisen upplever ofta svårigheter med att utreda sådana brott, eftersom tilliten ofta är låg och det finns en stor rädsla för att förvärra situationen.

Omfattning

Störst utveckling syns från 2023 till 2024, där har både kvinnor och män ökat i antalet aktualiseringar under perioden med totalt 107 %. Kvinnor är överrepresenterade vad gäller utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. Under perioden 2019-2024 finns 215 stycken ärenden.

De fem vanligaste ankomstsätten för aktualiseringar är i fallande ordning:

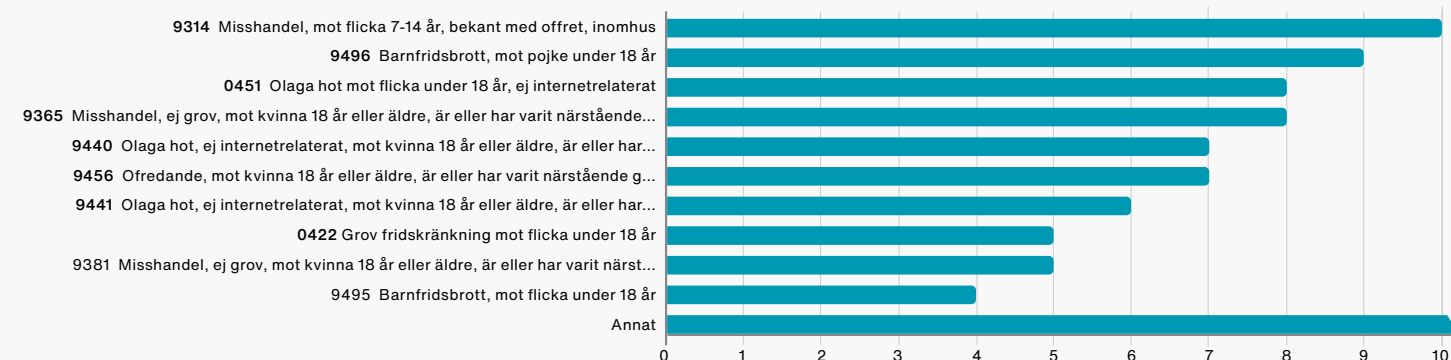
- egna iakttagelser eller information från annan inom nämnd
- barnet eller den unge
- skola eller barnomsorg
- polis eller åklagare
- privatperson.

Gällande ärenden som kommer till brottsofferjourens kännedom har dessa endast utgjort ett fåtal. Av 11 ärenden mellan 2019-2021 utgör män 7 av dessa.

Polisens antal anmälda brott som är taggade med möjligt hedersmotiv är 127 stycken totalt under 2020-2024. Under år 2021 var det flest brott som taggades med heder (35 st). Det rör sig om totalt 54 unika ärenden och det går att konstatera att olika typer av våldsbrott utgör majoriteten (64 %) av de hederstaggade brotten, där misshandel mot flicka 7-14 år, bekant till offret inomhus samt barnfridsbrott mot pojke under 18 år utgör de mest frekventa brottskoderna med hederstagg. Av de brott som anmälts och taggats upp för heder går det att konstatera att kvinnor och flickor utgör en stor majoritet av de utsatta individerna.

Polisens anmälda brott 2020-2024 rörande hedersrelaterat våld och förtryck⁴¹ är väldigt få till antalet. Totalt rör det sig om 20 anmälda brott varav 13 målsägande och 22 misstänkta. Kvinnor och flickor utgör 11 av dessa målsägande.

Polisanmälningar med hederstaggning Per top 10 brottskoder

³⁹ www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/omfattning/

⁴⁰ www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-17.pdf

⁴¹ Inkluderade brottskoder: Äktenskapstvång, vilseledande till äktenskapsresa, hedersförtryck mot flicka under 18 år, hedersförtryck mot pojke under 18 år, hedersförtryck mot kvinna 18 år eller äldre, hedersförtryck mot man 18 år eller äldre samt barnäktenskapsbrott

I Linköping visar polisens statistik att kvinnor och flickor är mest utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Det låga antalet anmälda brott tyder på ett stort mörkertal för hedersrelaterade brott i Linköpings kommun, vilket överensstämmer med avsaknaden av nationell statistik över omfattningen av hedersrelaterad utsatthet.

I Linköping är kvinnor och flickor enligt polisens statistik överrepresenterade vad gäller utsatthet för alla brottskoder som är relaterade till hedersrelaterat våld och förtryck. Eftersom det är så få antal anmälda brott under mätperioden inom Linköpings kommun, är det svårt att dra några säkra slutsatser om det hedersrelaterade våldets omfattning. Det är lika svårt att ange en specifik utsatt åldersgrupp. Utifrån den befintliga statistiken går det dock att konstatera att flickor i åldrarna 15-17 är målsägande i de fall som gäller hedersförtryck mot flicka under 18. I antalet målsägande för hedersförtryck mot kvinnor över 18 år, är två av tre målsägande i åldersgruppen 18-25 år och den tredje i åldersgruppen 26-40.

Kännetecken

Karaktären på det hedersrelaterade våldet har generellt inte förändrats över tid⁴². Vanligt förekommande kännetecken som polisen i Linköping möter vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck är att "kollektivet" försöker dämpa situationen och att det är vanligt att någon annan talar istället för den utsatta, samt hävdar att denne inte behärskar språket.

Ett annat uttryck för hedersrelaterat våld är att unga familjemedlemmar gifts bort till ofta äldre personer i eller utanför landet. Totalt har det

kommit in 10 aktualiseringar till Socialförvaltningen avseende oro för giftermål mot den unges vilja under perioden 2020-2024. I 9 av 10 av dessa ärenden rör oron en flicka.

Den förebyggande metoden Kärleken är fri riktar sig mot hedersrelaterat våld och förtryck och syftar till att ge ungdomar kunskap om sina rättigheter och de stödvägar som finns för att motverka och hantera sådana problem. Vid tre gymnasieskolor ställdes frågan till elever: "Tror du att du själv kommer få välja om, och med vem, du ska gifta dig med?". Mellan 3,2-5,2 % av eleverna svarade nej på frågan och mellan 11,2-21,3 % uppgav att de inte vet eller inte vill svara på frågan.

Konsekvenser och analys

Det låga antalet anmälda brott som taggats med heder mellan 2020 och 2024 försvårar identifieringen och analysen av omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck i Linköpings kommun. Detta är en svårighet som även lyfts på nationell nivå. Det understryker vikten av att olika aktörer i områden där möjligheter finns att ställa frågor om och upptäcka hedersrelaterat våld och förtryck, ökar sin kompetens inom området, men framförallt sin systematik i hur detta dokumenteras och följs upp. Enkäter till unga, som den som genomförts vid tre skolor i Linköping, kan ge en mer heltäckande bild av omfattningen, identifiera utsatta skolor/målgrupper och belysa behov av riktade insatser, än vad aktualiseringar och polisanmälningar kan göra.

Det är viktigt att polis och annan personal inom kommunen, vid besök i hem eller på platser där en utomstående eller specifik individ för talan för en hel familj, säkerställer att alla individers upplevelser dokumenteras. Exempelvis genom att hålla separata samtal med de inblandade och inte genom att någon inom kollektivet talar för en part. Det är också viktigt att både polis och andra aktörer som kommer i kontakt med dessa ärenden utreder om det rör sig om våld i nära relationer eller om det även finns en hederskontext att beakta.

Samhällsaktörer, särskilt kommunen, som präglats av desinformation och en svårighet att möta upp denna, behöver jobba intensivt och riktat för att öka förtroendet för samhället. I det enskilda ärendet eller utredningen är det betydande att låta processen ta tid för att den enskilda individen ska ha kapacitet att berätta om vad den varit med om. På en samhällsnivå är det desto viktigare att nå ut till delar av samhället som inte nås av information genom konventionella kommunikationsvägar. Hedersrelaterat våld och förtryck är således starkt knuten till frågor som rör segregation, desinformation och parallella samhällsstrukturer.

Organisation

- Strategi och kommunikationsplan för att skapa motståndskraft⁴³ som har sin utgångspunkt i delar som rör parallella samhällsstrukturer, desinformation, hedersrelaterade normer
- Organisationen behöver utvecklas till att på ett effektivt sätt kunna omhänderta och hantera ett systematiskt arbetssätt i denna typ av frågor

Samverkan

- Samverkan behöver ske mellan samhällsaktörer på flera nivåer i syfte att kartlägga problematiken samt verka fram relevanta åtgärdsförslag
- Samverkan behöver utformas i syfte att stärka systematiken inom området
- Samverkan behöver ske i syfte att kunna kommunicera relevant information till samhället, genom kanaler som inte består av konventionella kommunikationsvägar

Prioriteringar

- En fördjupad lägesbild behöver skapas inom området vilket uppnås genom en kartläggning i bredare samverkan. Syftet med lägesbilden är att kunna sätta in relevanta motåtgärder som träffar rätt problem
- Utveckling av systematiken till att bli tydligare hur problematiken ska fångas upp och hanteras

Människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott

Människohandel och underliggande brottslighet är till stor del så kallade upptäcktsbrott, vilket liksom våld i nära relation och hederrelaterat våld medför att det finns ett stort mörkertal avseende brottslighetens omfattning och hur den tar sig i uttryck. Människohandel är en lukrativ bransch eftersom det du säljer, oavsett om det är sexuella tjänster eller arbetskraft, kan utnyttjas gång på gång. Exempel på risker och sårbarheter kan utgöras av barn och unga, personer med funktionsnedsättningar, hederskontext, ensamkommande barn och unga, personer med beroendeproblematik samt socioekonomisk status⁴⁴.

Lokal utveckling

Människohandel för sexuella ändamål, koppleri och köp av sexuell tjänst är brottstyper som kräver ett aktivt operativt arbete, eftersom det inte är brott som ofta anmäls av andra. Kommunen är skyldig att ta hand om de människor som befinner sig i kommunens geografiska område. De som lever och utnyttjas i det dolda tenderar dock att inte fångas upp och prioriteras. I Linköping finns ett skuggsamhälle där framförallt kvinnor utnyttjas att sälja sina kroppar. Hotell, vandrarhem och lägenheter utnyttjas för människohandel. De som utnyttjas härstammar från krigsdrabbade länder och länder med svåra ekonomiska förhållanden men också från länder där det finns flera kopplerinätverk etablerade. Det finns kopplingar till organiserad brottslighet både internationellt, nationellt och lokalt, där utnyttjande av människor i prostitution, svart arbetskraft och tiggeri kan kombineras för att generera stora vinster.

⁴² Kvalitativ information, polisen 2024

⁴³ Förtroende för samhällsaktörer, kunskap om rättigheter och möjligheter etc. För en diskussion om vad som kan ingå i begreppet motståndskraft: <https://mpf.se/publikationer/publikationer/2022-03-01-motstandskraft>

⁴⁴ Prostitution och människohandel – Förekomst och efterfrågan i Östergötland (Länsstyrelsen Östergötland, 2023) begreppet motståndskraft: <https://mpf.se/publikationer/publikationer/2022-03-01-motstandskraft>

Lokalt finns det också tjejer som utnyttjas att sälja sex av lokala kriminella aktörer, exempelvis en närstående/pojkvän. Dessa kvinnor mår ofta dåligt psykiskt och kan befinna sig i missbruk, fattigdom eller i ett självskadebeteende. Detta kan vara svårare att upptäcka då det sker mer dolt med annonser via andra kanaler eller uppdaterade kontakter. Sexköp förekommer även inom andra verksamheter, som exempelvis massagesalonger. Gärningsmännen är i stort sett uteslutande män, i alla åldrar och från alla samhällsklasser.

Omfattning

Totalt anmäldes 162 brott under 2019-2024* avseende människohandel för sexuella ändamål och underliggande brottslighet. Köp av sexuell tjänst utgör 141 av dessa anmälningar. 104 personer finns misstänkta för dessa brott och 16 är registrerade som målsägande, varav 87 av dessa misstänkta är män och misstänkta för brottskoden köp av sexuell tjänst. Relativt få brott anmäls årligen, med flest anmälningar 2021 följt av 2019. Under perioden anmäldes endast fem fall av "Utnyttjande av barn under 18 år genom köp av sexuell handling".

I Linköping finns flera sidor där främst unga tjejer och killar säljer umgänge i utbyte mot pengar och presenter, så kallad sugardating. Fenomenet har ökat från 2017 och framåt. Det finns även många webbsidor där tjejer och killar kan sälja bilder eller filmer och dylikt med sexuellt innehåll. Dessa är problematiska i sig, men utgör också ett steg i att normalisera prostitution i samhället och kan vara en väg in för unga i prostitution och utsatthet för olika former av sexualbrott.

Konsekvenser och analys

Våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, människohandel samt relaterade brott lyfts inte fram i tillräcklig utsträckning. Brotten är dolda för allmänheten och är beroende av ett aktivt arbete från en rad samhällsaktörer. På grund av det stora mörkertalet gällande är det desto viktigare att verksamheter systematiskt inhämtar/dokumenterar, kartlägger och följer upp dessa typer av brott. Utan en enhetlig metod för att kartlägga och prioritera problemområden kommer dessa typer av brott att förbli dolda och därmed inte prioriteras. För att kunna fånga upp denna typ av utsatthet behöver aktörer arbeta intensivt med uppsökande verksamhet. Det är inte tillräckligt att ha inrättade funktioner som ska ta emot utsatta, även om det är positivt att det har öppnats en KAST-mottagning (Köpare Av Sexuella Tjänster) på Socialförvaltningen.

Organisation

- Systematiskt inhämtning och samlade lägesbilder
- Fler operativa insatser från socialtjänsten, mer uppsökande verksamhet

Samverkan

- Polis, socialtjänst, Räddningstjänsten Östra Götaland, andra berörda verksamheter

Prioritering

- Uppsökande verksamhet, kartläggning och framtagande av en lägesbild

Brottslighet i offentlig miljö

* Inkluderade brottskoder avseende: människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre, Koppleri inklusive grovt, Utnyttjande av barn under 18 år genom köp av sexuell handling samt Köp av sexuell tjänst

Brottslighet i offentlig miljö

Det grova våldet i Linköping har periodvis påverkat bilden av kommunens områden och människors trygghet, både i direkt anslutning till brottsutsatta platser och i kommunen som helhet. Den minskade tryggheten yttrar sig bland annat i att människor förändrar sina rörelsemönster och undviker vissa aktiviteter och platser. Mediernas rapportering påverkar också människors uppfattning av sin egen trygghet och tryggheten i eller kring ett område.

Polisens problemindex är ett mått på den upplevda tryggheten i ett område. Det baseras på medborgarnas svar i polisens trygghetsundersökning, där de får frågor om bland annat oro för brott, utsatthet för brott och problem i området där de bor. Svaren vägs samman till ett index som visar den generella trygghetsnivån.

Indexet är en skala från 1 till 6, där 1 är den högsta tryggheten och 6 är den lägsta. Ett lågt indexvärde innebär alltså att de boende i området upplever en hög trygghet, medan ett högt värde indikerar en lägre trygghet. Det är dock viktigt att komma ihåg att detta är ett genomsnittsvärde för hela kommunen, och att tryggheten kan variera mellan olika områden.

Problemindex i Linköping

År 2022 hade Linköpings kommun ett totalt index på 1,5 enligt polisens trygghetsundersökning. Av de uppmätta områdena hade fyra ett index som i snitt var över 25 % högre än det totala indexet, sex områden hade ett index som låg mellan det totala indexet och 25 % över, tio områden hade ett index under det totala indexet.

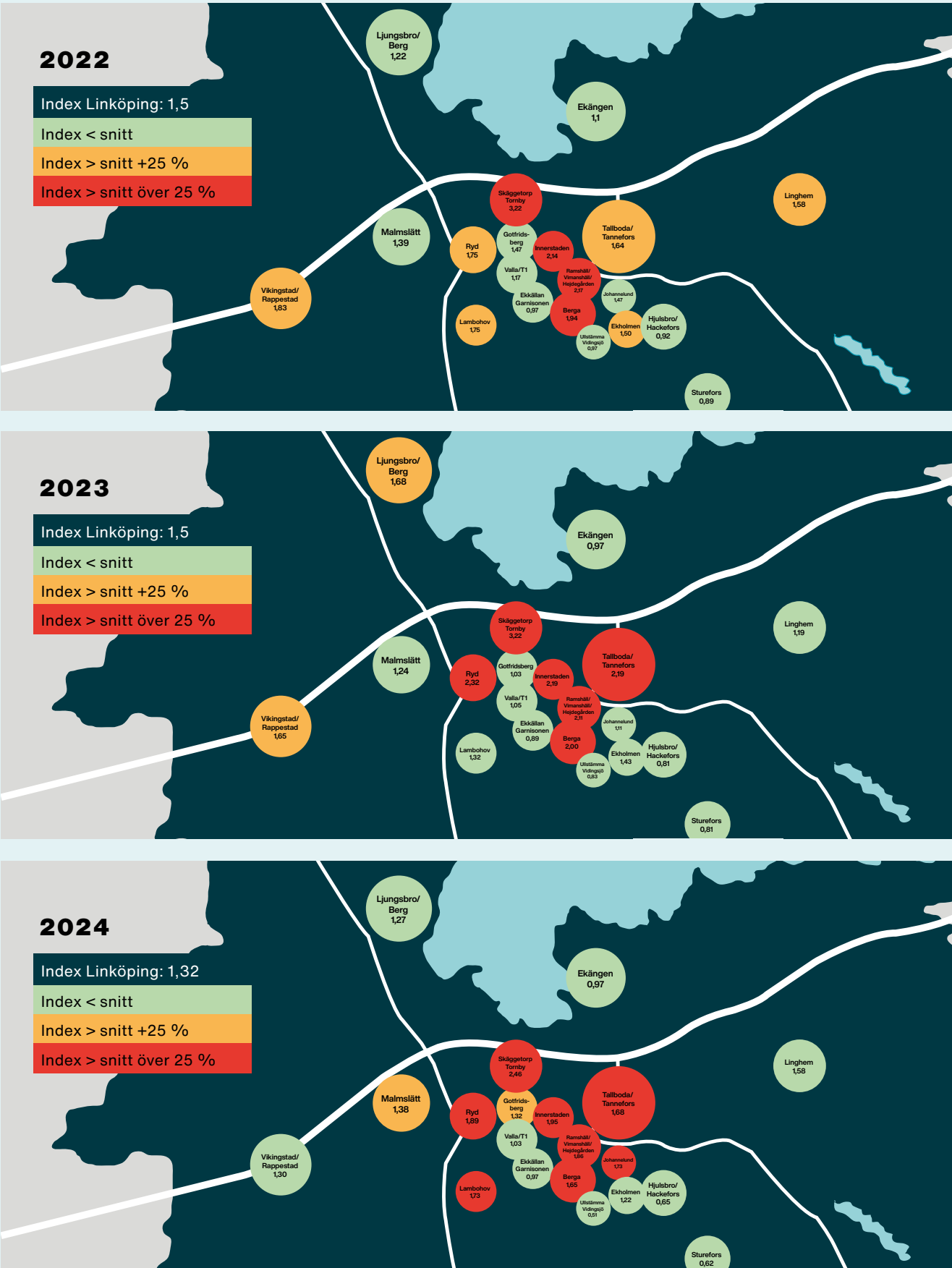
År 2023 hade Linköpings kommun ett totalt index på 1,51. Sex områden hamnade på ett snitt över 25 % från index, två områden på index och upp till 25 % över. Övriga tolv uppmätta områden hamnade under index.

År 2024 hade Linköpings kommun ett totalt index på 1,32. Åtta områden hamnade på ett snitt över 25 % från index, två områden på index och upp till 25 % över. Övriga tio uppmätta områden hamnade under index.

Även om kommunen som helhet under perioden 2022-2024 totalt har ett lägre indexvärde så har utvecklingen gått mot att flera områden hamnar i spannet med ett index minst 25 % över snittet. En mängd olika faktorer avgör varför ett område får ett förhållandevis högt problemindex. Enligt en studie gjord på Kungliga Tekniska Högskolan⁴⁵ baserad på data från Linköping är de trygghetsmått som är mest prediktiva för den totala tryggheten i områden i Linköping:

- rädsla för att bli överfallen/misshandlad
- boende skulle inte agera vid slagsmål
- ungdomsgång som bråkar och stör ordningen.

Därför har dessa också valts ut för att följas specifikt över tid. Det går att se att det är mått som återkommer, främst i våra prioriterade stadsdelar men också i övriga delar där problemindeket är högre än snittet. Att dessa indikatorer är viktiga att följa bekräftas även i bilden till höger, som visar en jämförelse mellan områden i kommunen där alla generellt sett ligger över kommunsnittet.

Källa: Polisens trygghetsundersökning 2022, 2023 och 2024.

Jämfört med nationella siffror har Linköping ett lågt problemindex och ligger under snittet totalt. Däremot när man tittar på just indikatorerna ovan jämfört med nationell nivå så hamnar Linköping på snittet eller upp till 25 % över på två av tre indikatorer samtliga av åren som har jämförts.

I de prioriterade stadsdelarna i Linköpings kommun (Skäggetorp, Berga, Ryd, Lambohov och Innerstaden) används EST som samverkans-forum. Forumet ger en lägesbild på veckobasis över lokala problem i dessa områden. Tyvärr ger inte nuvarande systemstöd rätt möjlighet att analysera den lägesbilden över ett längre perspektiv.

I prioriterade stadsdelar har också mer djup-lodande analyser genomförts för att bättre kartlägga brott och otrygghet samt förutsättningar. I Skäggetorp och Ekholmen bedrivs också platssamverkan som samverkansmetod över hela stadsdelarna. Platssamverkan används också i delar av Berga och innerstaden på särskilt identifierade platser. Platssamverkan har gett ytterligare en dimension till den lokala lägesbil-den över aktuell plats och tydliggör bland annat specifika platser dit brottsförebyggande insatser kan riktas.

Trender och tendenser i prioriterade stadsdelar

Genom rapporteringen till EST och den externa parten ”Urban Utveckling” har trender och tendenser analyserats i de prioriterade stads-delarna. I dessa stadsdelar är brottsligheten generellt högre än i andra stadsdelar men de präglas också i flera fall av annan problematik såsom social utsatthet och segregation. Ett antal problemindex enligt polisens trygghetsmätning återkommer som högt värderade i dessa stadsdelar:

- nedskräpning
- skadegörelse
- Narkotikapåverkade personer, utomhus
- ungdomsgång som bråk och stör ordningen
- otrygghet ute ensam sen kväll
- svag sammanhållning i bostadsområdet
- rädd för speciella personer i egna bostadsområdet

Även viss typ av brottslighet är vanligare än annan i stadsdelarna:

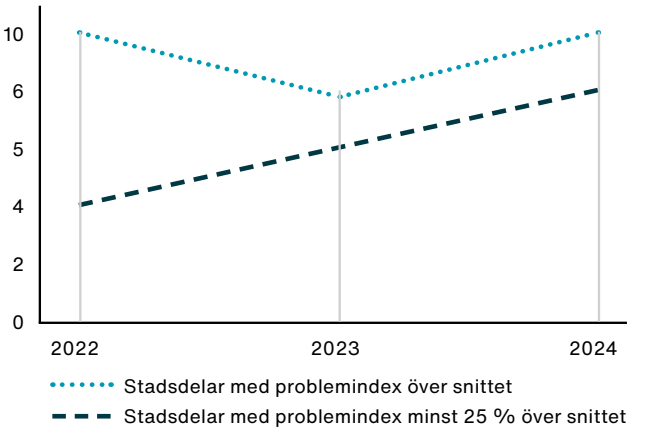
- tillgreppsbrott (inte i butik)
- våldsbrott
- narkotikabrott
- bedrägeribrott
- skadegörelsebrott

Analys och lägesbild för prioriterade stadsdelar

Problembilden i prioriterade stadsdelar har flera gemensamma nämnare. Problemindex enligt polisens trygghetsmätningar visar på liknande områden som skapar otrygghet. Det kan också konstateras att problemindexet, med ett undan-tag, är högre i de prioriterade stadsdelarna än genomsnittet i Linköpings kommun.

Trots att problemindexet som helhet har sjunkit över tid och antalet stadsdelar med ett problemindex över snittet har minskat, syns en ökning i antalet stadsdelar med ett problemindex som är mer än 25 % över genomsnittet. Antalet stadsdelar där problemindexet är lika med eller högre än kommunens snitt var 2022 10 stycken, 2023 8 stycken och 2024 10 stycken, vilket kan anses ligga på en relativt stadig nivå. Samma jämförelse, men med fokus på områden med ett problemindex över 25 % av snittet, visar en ökning med 100 % från 4 områden år 2022 till 8 områden år 2024, med 6 områden år 2023. Sammantaget bör detta leda till att man överväger att bredda perspektivet och fokusera på hela staden, inklusive de prioriterade stadsdelarna.

Antal stadsdelar över eller minst 25 % över problemindex mellan 2022 och 2024

Problemindex i Linköping och stadsdelarna över tid

	År	Linköping	Berga	Ryd	Ekholmen	Lambohov	Johannelund	Innerstaden	Ljungsbro	Ramshäll Vímanshäll Hejdegården	Skäggetorp Tornby	Tallboda Tannefors
Ungdomsgång bråkar och stör ordningen	2022	23	27	31	26	28	14	24	18	23	48	15
	2023	19	29	37	19	27	16	22	28	22	35	19
	2024	18	29	29	15	29	19	23	21	19	31	13
Oro för överfallen/ misshandlad i området	2022	26	37	44	35	43	29	39	19	40	47	32
	2023	25	32	43	23	30	23	40	21	40	34	34
	2024	25	29	45	23	38	33	39	19	36	37	25
Boende skulle inte agera vid slagsmål	2022	15	21	24	17	18	19	23	10	21	33	21
	2023	15	17	23	17	19	14	21	10	26	29	16
	2024	16	16	29	14	17	12	26	11	20	26	16

Tabell är jämförelse mellan områden som generellt får högre indexvärde än snittet i kommunen

Problemindex indikatorer

	År	Sverige	Linköping
Ungdomsgång bråkar Och stör ordningen	2022	23,24	26
	2023	22,81	25
	2024	21,47	25
Oro för överfallen/ misshandlad i området	2022	19,67	23
	2023	18,67	19
	2024	18	18
Boende skulle inte agera vid slagsmål	2022	16,36	15
	2023	15,59	15
	2024	16,54	16

Tabell är jämförelse mellan områden som generellt får högre indexvärde än snittet i kommunen

Problemindex jämförelse Sverige/Linköping

	År	Sverige	Linköping
Problemindex	2022	1,81	1,50
	2023	1,73	1,51
	2024	1,68	1,32

Index < snitt

Index > snitt +25 %

Index > snitt över 25 %

Index prioriterade stadsdelar

År	Linköping	Berga	Ryd	Ekholmen	Lambohov	Innerstaden	Skäggetorp-Tornby
2022	1,50	1,94	1,75	1,50	1,75	2,14	3,22
2023	1,51	2,00	2,32	1,43	1,32	2,19	2,43
2024	1,32	1,65	1,89	1,22	1,73	1,95	2,46

Indexindelningen i färgkategori baseras på årets snitt för hela kommunen. Det innebär att ett område kan ha ett lägre problemindex mot tidigare år i jämförelsen men ändå ha exempelvis en röd färg mot en tidigare gul.

Brottsligheten är i många fall likartad i de olika stadsdelarna, med samma typ av brott, även om omfattningen varierar. Den problematik och brottslighet som är vanligast förekommande överensstämmer med den typ av problematik och brottslighet som generellt bidrar till ökad otrygghet. För Skäggetorp, Ekholmen och delar av Berga och city har man genomfört fördjupade orsaksanalyser. Orsaksanalyserna visar också på en snarlik problematik i dessa områden, vilket ytterligare bekräftas av den löpande analysen inom EST-forumet. En utmärkande faktor för flera av de prioriterade stadsdelarna är att segregationen är högre än i övriga Linköping. Det rör exempelvis arbetsmarknadssegregation, fritidssegregation, skolsegregation och bostadssegregation. Segregationen bidrar till att områden är känsligare för påverkan i form av desinformation och kriminella aktörer vilket också påverkar att otryggheten är högre. Det krävs ett särskilt riktat arbetet med dessa typer av fenomen.

Förtroende för stat, kommun och myndigheter

Ett högt förtroende för rättsväsendet är viktigt, både som mål i sig och för att det kan öka människors vilja att samarbeta med rättsväsendets institutioner, till exempel genom att anmäla brott och vittna⁴⁶.

Förtroende för stat och myndigheter är avgörande för upplevelser av att tillhöra den nationella gemenskapen och för den sociala sammanhållningen.

Fitzgerald och Wolak⁴⁷ visar att tillit till det lokala styret skiljer sig från det nationella. Känslan av inkludering och solidaritet påverkar tilliten för det lokala styret, medan känslan för hur ekonomin fungerar påverkar tilliten gentemot den nationella nivån. Människors sociala kapital och den demografiska sammansättningen påverkar också tillit. Invånare i större städer har generellt högre tillit till det nationella styret, medan personer med lägre utbildning tenderar att ha lägre tillit till det lokala styret jämfört med det nationella. Arbetslösa uppvisar i sin tur lägre tillit till det nationella styret.

Mediebilden av utsatta stadsdelar kan ge intrycket att förtroendet för stat, kommun och myndigheter är lägre där än i andra stadsdelar. Enligt Karin Skill och Ahmed Kaharevic, som

genomförde enkäten Förorten svarar (2021)⁴⁸, ligger förtroendet för Kontakt Linköping, myndigheter, skolan och polisen bland de svarande i nivå med andra stadsdelar i Linköping.

Ett sätt att synliggöra förtroendet för polisen är att genom polisens trygghetsundersökning undersöka medborgarnas uppfattning om polisens engagemang i lokala problem samt anmälningsbenägenheten vid brottsutsatthet.

Detta följer i stort sett samma mönster som den tidigare nämnda enkäten. Förtroendet för polisen och anmälningsbenägenheten vid brottslighet följer generellt kommunens totala index, inom intervallet index<snitt eller index<snitt + 25 %.

Prioriteringar och framtidsutmaningar

- Arbeta för en minskad segregation och minskad påverkan från parallella samhälls-strukturer för att stärka motståndskraften mot desinformation och kriminella aktörer
- Försvårande av rekrytering till kriminella nätverk
- Motverka narkotika och narkotikahantering
- Påverka den fysiska miljön i ett brottsförebyggande och trygghetsskapande syfte och därmed också minska möjligheter till dolda tillhållsplatser och ordningsstörningar
- Upprätthålla förtroende för stat, kommun och myndigheter
- Utöka perspektivet i större omfattning till att gälla hela staden

Andra stadsdelar med högt problemindex

Flera stadsdelar än de som tidigare har lyfts fram som prioriterade får ett högre problemindex än snittet för kommunen. Några sticker ut särskilt genom att antingen få ett högt problemindex ett enskilt år eller genom att generellt hamna högt i skalan.

Orsakerna varierar, i vissa fall har enskilda händelser påverkat tryggheten. En majoritet av dessa stadsdelar gränsar till prioriterade stadsdelar, vilket tyder på att liknande problematik kan finnas även i dessa angränsande områden. Ett grövre våldsdåd får också stor påverkan på tryggheten även utanför den direkta platsen vilket avspeglar sig även i angränsande stadsdelar.

Polisens trygghetsundersökning 2022-2024

	År	Linköping	Berga	Ryd	Ekholmen	Lambohov	Inner-staden	Skäggetorp Tornby
Polisen bryr sig inte om de lokala problemen	2022	8	10	6	4	7	9	9
Anmälningsgrad	2022	38	31	23	40	44	33	22
Polisen bryr sig inte om de lokala problemen	2023	7	6	6	6	5	7	5
Anmälningsgrad	2023	37	30	42	24	42	36	26
Polisen bryr sig inte om de lokala problemen	2024	6	7	2	7	7	5	7
Anmälningsgrad	2024	34	28	27	30	47	33	18

Indexindelningen i färgkategori baseras på årets snitt för hela kommunen. Det innebär att ett område kan ha ett lägre problemindex mot tidigare år i jämförelsen men ändå ha exempelvis en röd färg mot en tidigare gul.

Index < snitt
Index > snitt +25 %
Index > snitt över 25 %

Andra stadsdelar med högt problemindex

År	Linköping	Johannelund	Ljungsbro Berg	Ramshäll Vimanshäll Hejdegården	Tallboda Tannefors
2022	1,50	1,47	1,22	2,17	1,64
2022	1,51	1,68	1,68	2,11	2,19
2023	1,32	1,27	1,86	1,86	1,68

⁴⁶ Brå 2022 – kortanalys 1
⁴⁷ Fitzgerald och Wolak (2016)
⁴⁸ <https://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1542791&dswid=7516>

Landsbygden

Generellt är man tryggare på landsbygden. I polisens trygghetsmätningar får ofta landsbygds-orterna ett lägre indexvärde på majoriteten av frågorna, samma trend syns också i Statistiska centralbyråns (SCB) medborgarundersökning. Vissa parametrar påverkar dock tryggheten negativt i större utsträckning på landsbygden. Man är på landsbygden exempelvis till större del orolig för att utsättas för inbrott i sitt hem än i centralort och övriga tätorter.

På landsbygden upplever man också problemet med att personer som är påverkade av alkohol

eller narkotika är större än i centralorten men också jämfört med mindre tätorter utanför centralorten. Relaterat till detta upplevs också problematik kring narkotikahandel vara ett större problem på landsbygden.

Som tidigare nämnt finns det några indikatorer som bedöms påverka tryggheten mest negativ i Linköping.

- Rädsla för att bli överfallen/misshandlad
- Boende skulle inte agera vid slagsmål
- Ungdomsgång som bråkar och stör ordningen

Tittar man på dessa relaterat till landsbygden så ger det en bild över hur dessa påverkar trygghe-ten. Enligt SCB:s medborgarundersökning (2023) upplever personer på landsbygden i Linköpings kommun mindre oro för att utsättas för våldsbrott eller hot om våld än personer i centralorten och andra tätorter.

Personer eller grupper som bråkar eller stör upplevs som problematiskt i större utsträckning på landsbygd än i annan tätort, men mindre än i centralorten.

Ungdomsgång som bråkar eller stör har en stor påverkan på trygghetskänslan i tätorter utanför centralorten eller landsbygd i polisens trygghetsundersökningar.

Förutom de tidigare nämnda indikatorerna, visar polisens trygghetsundersökningar att polisens närvaro är kopplad till höga indexvärden på flera platser utanför centralorten. Samtidigt uppger SCB:s medborgarundersökning att polisens närvaro upplevs som låg både i tätorter utanför centralorten och på landsbygden.

Analys landsbygd

Generellt är tryggheten högre utanför centralor-ten och speciellt på landsbygden. Man upplever att kommunens närvaro, genom olika typer av service som återvinningsmöjligheter och förvaltning, samt myndigheters närvaro generellt, är lägre på landsbygden än i centralorten, vilket i många fall är naturligt. Samtidigt har man i större utsträckning kontakt med kommunens tjänstepersoner eller politiker jämfört med både centralort och annan tätort i kommunen.

Medborgarna upplever inte att kommunen genomför åtgärder mot skadegörelse eller annan förstörelse som uppkommer, till exempel klotter eller övergivna fordon i samma utsträckning som i centralorten, även om differensen är relativt liten. Samma sak gäller med den generella skötseln och förvaltningen i offentlig miljö.

Några fenomen sticker ut och påverkar trygghe-ten negativt mer än andra. Det gäller framförallt nedskräpning, skadegörelse, ungdomsgång som stör ordningen samt buskörning med fordon. Man kan också se att en del av den anmälda brottslig-heten sker på dessa platser. Av totalt nästan

69 000 anmälda brott under perioden 2020-2023 inträffade cirka 4 000 av dessa på landsbygd eller i tätorter med mindre än 200 invånare vilket motsvarar 5,7 % av den totala brottsligheten i kommunen. Trafikbrott är den vanligaste brottstypen, tätt följd av tillgrepps-brott, vilket återspeglar oron för inbrott och den upplevda problematiken med buskörning.

Enligt SCB:s medborgarundersökning anser fler personer på landsbygden att utbudet av mötesplatser för unga i kommunen är dåligt, jämfört med personer i både andra tätorter och centralorten.

Framtidsutmaningar och prioriteringar

- flera alternativ till ungdomsaktiviteter på landsbygden
- ökad vuxennärvaro
- trafikåtgärder med syfte att förhindra och förebygga buskörning.

Tillgreppsbrott

Tillgreppsbrott varierar kraftigt under året, delvis på grund av internationella brottsnätverk som specialiserar sig på olika typer av stöldbrott. Tillgreppsbrotten som helhet ligger generellt på en statisk nivå under perioden 2019-2023 (-0,9 %).

Inbrott i bostad har successivt minskat, mellan 2019-2023 minskade brotten med 20 %. Gällande fullbordade inbrott i villa/radhus har anmälningarna minskat med 50 % och försöken med 30 %. Flest till antalet har skett i Viding sjö, Tallboda och Hjulsbro. Flest bostadsinbrott totalt rapporteras i Ryd vilket kan förklaras av att området har en stor del studenter som åker hem över skollov, i kombination med villor. Flest försök/ fullbordade inbrott i lägenheter rapporteras i Skäggetorp, Ryd och innerstaden.

Skadegörelsebrott

Antalet skadegörelsebrott har minskat successivt under åren 2019-2023 även om en stagnering har skett under 2022-2023 med en viss ökning under det sistnämnda. Utvecklingen behöver följas över en längre tidsperiod för att säkerställa att trenden är fortsatt nedåtgående.

Problemindex på Linköpings landsbyggd

	År	Linköping	Ekängen	Linghem	Ljungsbro Berg	Malmslätt	Sturefors	Valkebo Vårdsnäs	Vikingstad Rappestad	Vreta Kloster Åkerbo
Problemindex	2022	1,50	1,11	1,58	1,22	1,39	0,89	0,92	1,83	0,83
	2023	1,51	0,97	1,19	1,68	1,24	0,81	0,76	1,65	0,57
	2024	1,32	0,97	1,00	1,27	1,38	0,62	0,59	1,30	0,95
Utemiljö										
Nedskräpning	2022	32	31	39	31	34	25	21	34	22
	2023	29	17	34	34	29	31	18	35	19
	2024	29	24	29	29	28	30	14	29	18
Utomhusstör-ningar	2022	33	45	66	35	58	49	14	67	11
	2023	27	29	40	43	52	33	10	57	7
	2024	25	37	44	35	41	40	7	50	11
Utomhusstörningar										
Ungdomsgång som bråkar och stör ordningen	2022	23	21	33	18	32	34	8	46	8
	2023	19	15	26	28	26	25	5	42	3
	2024	18	12	27	21	35	21	2	33	8
Buskörning med mopeder/ motorcyklar	2022	16	11	44	24	17	25	10	40	16
	2023	14	16	37	38	11	30	8	36	8
	2024	19	15	40	35	19	25	13	34	17
Polisens agerande mot problem										
Polisen bryr sig om de lokala problemen	2022	52	65	51	44	53	46	33	45	33
	2023	50	55	52	49	53	44	29	50	36
	2024	53	56	49	49	47	42	36	47	33

Indexindelningen i färgkategori baseras på årets snitt för hela kommunen. Det innebär att ett område kan ha ett lägre problemindex mot tidigare år i jämförelsen men ändå ha exempelvis en röd färg mot en tidigare gul. Vad gäller kategorin Polisens agerande mot problem blir indexskalan inverterad där ett lågt värde indikerar ett större problem.

Index < snitt
Index > snitt +25 %
Index > snitt över 25 %

Vanligast förekommande under perioden 2019-2023 är skadegörelse genom klotter. Det är också inom kategorin skadegörelse genom klotter som den största minskningen noteras, -61,4 % under perioden. Efter det är kategorin övriga skadegörelsebrott mest förekommande, där syns också den i särklass största ökningen, +2 942 % över perioden. En trolig orsak till den kraftiga ökningen är en annan klassificering av brottskoderna mot tidigare.

Innerstaden särskiljer sig från övriga kommun- delar i statistiken, med nästan hälften av anmäld brottslighet, men där bor och rör sig också flest människor.

Skadegörelse mot offentlig verksamhet

Skadegörelse mot offentlig verksamhet lyfts fram separat för att ge en mer specifik bild av utsattheten för kommunala fastigheter och verksamheter, även om dessa också inkluderas i andra brottskategorier. Kategorin omfattar skadegörelse mot offentlig verksamhet, men inte klotter, och inkluderar förutom kommunen även stat och region. Vad gäller skadegörelse mot offentlig verksamhet så skiljer sig statistiken kring anmälningar per kommundel ganska kraftigt. Ekholmen har förhållandevis begränsat antal anmälningar sett till all typ av skadegörelse- brottslighet men ligger högt i statistiken kopplat till skadegörelse mot offentlig verksamhet.

Konsekvenser av skadegörelsebrott

Forskning och mätningar visar att skadegörelse och nedskräpning har en negativ effekt på tryggheten. Skadegörelse är också ett brott som kostar kommunen och kommunala bolag stora belopp årligen. Genom att i stor mån förebygga skadegörelse med olika typer av tekniska lösningar ser man en minskning i kostnaden gentemot föregående år, men tillfälligheter kan göra att kostnaderna antingen kraftigt ökar eller minskar. Det förebyggande arbetet blir avgörande rent kostnadseffektivt och det reaktiva för att säkerställa trygghet. En annan stor konsekvens är det medborgarligena perspektivet. Skadegörelse och nedskräpning påverkar tydligt tryggheten negativt på en plats. Stadsdelar med hög andel skadegörelse får också i många fall höga indextal på just frågor om skadegörelsens negativa inverkan på tryggheten.

Frågan om skadegörelse och klotter som problem har också lyfts i SCB:s medborgarundersökning för 2023. Där går att utläsa att medborgarna som bor inom kommunens centralort samt medborgare inom ålderskategorin 50-64 år upplever problemet med skadegörelse som störst. Medborgare i samma ålderskategori som bor utanför tätort upplever problematiken med klotter som störst.

Skadegörelse i utemiljöer

	Linköping	Ryd	Linghem	Inner- staden	Ljungsbro Berg	Malmslätt	Skäggetorp Tornby
Skadegörelse 2022	33	26	66	35	35	58	54
Skadegörelse 2023	27	41	40	37	43	52	41

Bild visualiserar de stadsdelar i Linköpings kommun som under åren 2022 samt 2023 får högst problemindex kopplat till skadegörelse, det är också stadsdelar som återkommer högt upp i statistiken rörande antal anmälda brott av typen skadegörelse.

Index < snitt
Index > snitt +25 %
Index > snitt över 25 %

Framtida utmaningar

En utmaning är att hela tiden förebygga skade- görelse och dess effekter. Genom att ta bort tillfället eller öka kontrollen är målsättningen att skadegörelsen ska minska vilket analyserna till viss del pekar mot. Man behöver också tydligt kunna följa upp insatta åtgärder och dess effekter.

Organisation

Att säkerhetsorganisationen, lokalsamordnare och fastighetsägare samarbetar mot en gemensam lägesbild med gemensamma prioriteringar är en förutsättning för att rätt förebyggande insatser sätts in vid rätt tid. Det behöver därför finnas organisatoriska förutsättningar på alla förvalt- ningar för att arbeta med frågorna.

Samverkan

Genom samverkansforum såsom EST fångas en eskalerande problematik upp. Det behöver sedan ske en samverkan mellan fastighetsägare och kommunen i minsta fall. Vid utbredd problematik kan samverkan behöva riktas mot flera aktörer genom exempelvis en platssamverkan riktad mot ett särskilt fenomen eller en plats.

Prioriteringar

- Säkerställa att skadegörelse åtgärdas snabbt och effektivt
- Genomföra förebyggande insatser genom tekniska lösningar i syfte att öka kontroll och försvåra brottslighet
- Verktyg för uppföljning av insatta åtgärder och dess effekter

Våld i offentlig miljö

Våld i offentlig miljö får en stor påverkan på tryggheten i området men också i kommunen som helhet. Mellan 2019 och 2023 anmäldes 2 220 våldsbrott som inträffade i offentlig miljö i Linköpings kommun. Misshandel av normalgraden följt av hot eller våld mot tjänsteman är de vanli- gaste förekommande brottskategorierna och står för 55,4 % respektive 38,3 % av anmälda brott under perioden.

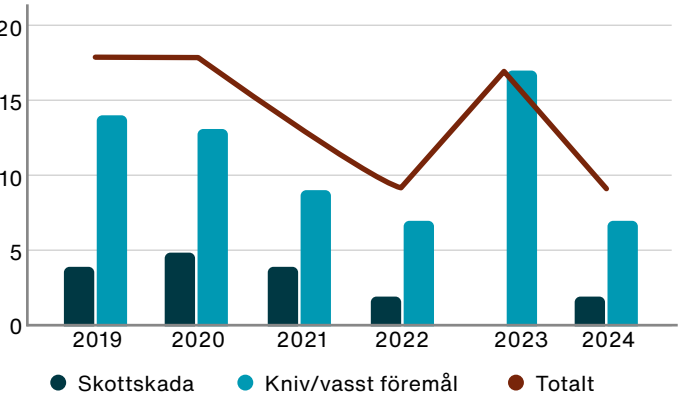
Enligt SCB:s medborgarundersökning upplever medborgarna i högre utsträckning än i riket att våldsbrott i kommunen är ett mycket eller ganska stort problem. Framförallt är det inom central-

orten och på landsbygden som medborgarna upplever problemet. Problemet upplevs också ungefär lika stort mellan könen och fördelat på ålder.

Misshandel i offentlig miljö

Av samtliga brott inom kategorin våld i offentlig miljö står misshandel för den största andelen. Här har våld mot tjänsteman inte tagits med då det i statistiken blir svårt att urskilja vad som är våld och vad som är hot. Gällande misshandel är 9,5 % att betrakta som grov. Andelen anmälda misshandelsbrott är relativt statisk över tid.

I grafen redovisas statistik från Region Östergötland (2019-2024) över patienter som kommer till Universitetssjukhuset i Linköping med skottskador, eller skador orsakade av kniv eller annat vasst föremål, tillfogade av en annan person. Detta inkluderar inte dödsfall till följd av skott- eller knivvåld.

Mord och dråp

Under 2019-2023 anmäldes 18 mord eller dråp i Linköpings kommun. Dessa är fördelade över ett flertal stadsdelar. Vid åtta av dessa användes skjutvapen. 87,5 % av brotten där skjutvapen användes riktades mot män eller pojkar. Vid brott där skjutvapen inte användes var 70 % av brotten riktade mot kvinnor eller flickor.

Vissa stadsdelar sticker ut eftersom de har flera ärenden i samma stadsdel. I Vasastaden inträffade två fall av mord eller dråp utan användning av skjutvapen, riktade mot kvinna eller flicka. Ett skedde under 2021 och det andra under 2022. I Vidingsjö användes inte heller skjutvapen vid det dödliga våldet, däremot var ett riktat mot man eller pojke och ett mot kvinna eller flicka. Skäggetorp sticker ut i statistiken med fem

anmälda mord eller dråp. Det som också utmärker sig jämfört med övriga stadsdelar är att i 80 % av brotten så användes skjutvapen vilket motsvarar 50 % av antalet mord eller dråp där skjutvapen användes. Samtliga av brotten i Skäggetorp skedde under 2020 och 2021.

Sprängningar

Mellan 2019 och 2023 gjordes tio polisanmälningar om allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning. I statistiken ingår även förberedelse, försök och stämpling till grov brottslighet av samma typ. Samtliga anmälningar genererade 90 målsägande. Flera av dåden har riktats mot flerbostadshus vilket förklarar den stora andelen målsägande. Ett antal av dåden har också genomförts i prioriterade stadsdelar eller på platser som i övrigt får ett högt problemindex i trygghetsmätningar, exempelvis Ekholmen, Skäggetorp, Johannelund och innerstaden.

Sexualbrott i offentlig miljö

Mellan 2019 och 2023 anmäldes totalt 1 291 sexualbrott i Linköpings kommun.

- 2019 = 267 stycken
- 2020 = 253 stycken
- 2021 = 282 stycken
- 2022 = 250 stycken
- 2023 = 239 stycken

På frågan hur orolig man är att utsättas för sexuella trakasserier eller liknande svarar en majoritet att man inte är så orolig. Kvinnor i åldern 18-29 år har störst oro. Oron är heller inte större i kommunen än i riket utan följer riksnittet.

Antalet sexualbrott som inträffade i den offentliga miljön mellan 2019-2023 var 41 stycken. Bortsett från ett fall av försök till våldtäkt så gäller samtliga anmälningar våldtäkt. Av dessa händelser närmare hälften i innerstaden, 19 stycken.

Via forumet EST finns också ett fåtal rapporter med koppling till sexuellt ofredande, vilket är relevant i sammanhanget. Rapporterna rör framförallt stadsdelarna Ryd och Skäggetorp. I båda stadsdelen rör rapporterna vuxna som har ofredat yngre eller vuxna i offentlig miljö som på något sätt gör närmanden eller följer efter personen i fråga.

En majoritet av de anmälda brotten riktades mot flickor under 17 år, och 95 % av offren var flickor eller kvinnor. Endast 5 % av de utsatta var pojkar eller män.

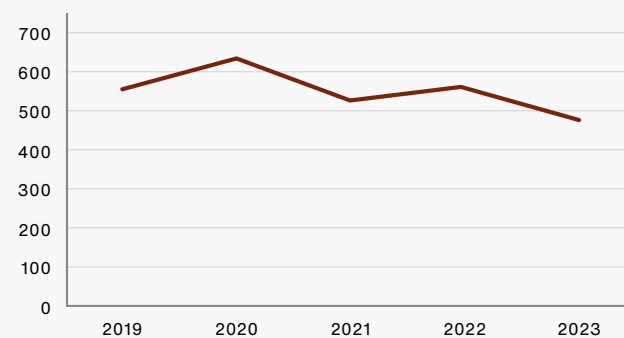
Samtliga av de misstänkta är män och målsägande är, bortsett från i två fall, kvinnor.

Konsekvenser av våld i offentlig miljö

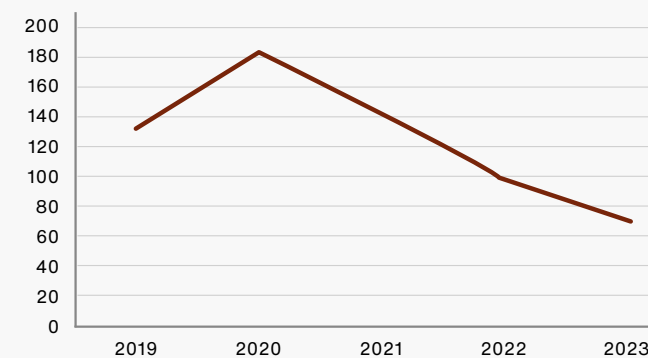
Våld som sker på offentlig plats tenderar att vara det som påverkar människors trygghet i störst utsträckning. Linköping har i närtid skakats av ett flertal grövre våldsdåd i den offentliga miljön. År 2021 skakades staden av ett flertal skjutningar med koppling till den kriminella miljön, tolv skjutningar resulterade i fyra mord⁴⁹. Efter detta syns en nedåtgående trend vad gäller våld i offentlig miljö i Linköping.

Om vi enbart tittar på grova våldsbrott i offentlig miljö är trenden kraftigt nedåtgående sedan den högsta notering 2020.

Antal våldsbrott i offentlig miljö per år

Grova våldsbrott i offentlig miljö per år

⁴⁹ Östgöta Correspondenten: www.corren.se/nyheter/linkoping/artikel/valdet-trappades-upp-till-extrem-niva-i-linkoping-har-ar-alla-12-tidigare-skjutningar/rkodyxvl

Våld som sker på offentlig plats tenderar att vara det som påverkar människors trygghet i störst utsträckning.

Framtidsutmaningar

En framtidsutmaning är att arbeta för att den nedåtgående trenden blir bestående. Tidigare preventiva insatser behöver sättas in. Arbetet behöver också verka för att försvåra för kriminella nätverk samt göra det mindre attraktivt att vara delaktig i ett sådant. När grovt våld i den offentliga miljön inträffar så behöver också kommunen som organisation, i samverkan med andra aktörer, vara rustad för att möta detta.

Samverkan

Samverkan behöver ske på alla nivåer i syfte att förhindra, försvara och men också hantera våld i offentlig miljö. Samverkan med civilsamhället är i detta fall avgörande, då de utgör en viktig resurs för att möta medborgarna och erbjuda en trygg plats. En välfungerande samverkan kräver också att kommunala förvaltningar, i den mån det är möjligt, deltar i samverkansforum med syfte att förebygga och hantera våld i offentlig miljö.

Organisation

Organisationen behöver rustas för att på alla nivåer kunna möta både de som riskerar att hamna i kriminalitet och de som utsätts för brott. Även medborgare som inte är direkt utsatt men som indirekt påverkas behöver fångas upp. En tydlig ledningsmodell för det brottsförebyggande arbetet syftar till att tillvarata kunskap och säkerställa att rätt åtgärder sätts in på rätt plats och vid rätt tid.

Prioriteringar

Kommunen behöver prioritera både preventiva insatser och att vara beredd att möta upp medborgarna vid en inträffad händelse. Detta når man genom en tydlig samordning av det brottsförebyggande arbetet där insatser fokuseras till så stor del som möjligt mot en gemensam lägesbild.

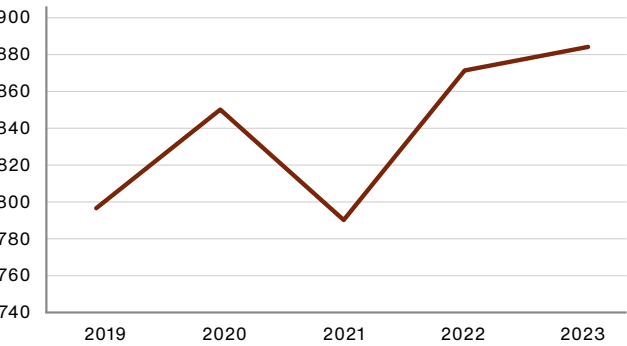
Brott mot näringslivet

Enligt Svensk handels trygghetsbarometer⁵⁰ ligger Östergötlands län under rikets genomsnitt avseende butiker som utsatts för stöld, inbrott, hot och våld. Siffran, 42 %, är också samma som i trygghetsbarometern 2022. Jämförelsevis är siffrorna för riket 44 %.

Stöld från butik

Mellan 2019 och 2023 anmäldes över 4 000 brott kopplade till stöld, utan inbrott, från butik i Linköpings kommun. Den vanligaste platsen är Tornby, tätt följd av innerstaden, vilket bör kunna förklaras med att antalet näringsidkare i kombination med att flest människor rör sig är störst på dessa platser.

I snitt anmäls 834 brott per år under perioden 2019-2023 av den här typen och trenden är att antalet anmälda brott ökar.

Den vanligaste åldersgruppen för misstänkta är 26-40 år och den minst vanliga är de över 61 år. Åldersgruppen 18-25 har minskat stadigt under de senaste åren, men åldersgruppen 0-15 år ökar.

Under 2024 genomfördes en platssamverkan i centrala Linköping där en fördjupande analys⁵¹ genomfördes kopplat till platsen. Där såg man att gärningsmännen oftast var män och att tillgreppen oftast skedde under vardagseftermiddagar. Det konstaterades också att det finns ett stort mörkertal vad gäller anmälda stölder eftersom det är svårt att upptäcka när stölder sker. Stölder som upptäcks polisanmäls dock alltid. En upplevelse i samma arbetsgrupp är också att det i många fall är stöldligor som reser runt och då riktar in sig mot ett flertal butiker på en gång.

Inbrott i butik

Mellan 2019 och 2023 anmäldes 144 inbrott i butiker i Linköping. Den vanligaste platsen är innerstaden tätt följd av Tornby. Den vanligaste åldersgruppen som misstänks för dessa brott är 26-40 år och i störst utsträckning män. I Svensk Handels trygghetsbarometer 2023 svarar 1 % av tillfrågade butiker i Östergötland att de under den senaste månaden har blivit utsatta för inbrott. Det är en minskning från 2022 års undersökning då 4 % av butikerna svarade ja på frågan.

Rån mot butik

Mellan 2019 och 2023 anmäldes 20 rån mot butik i Linköpings kommun. Innerstaden är högst representerad men med samma antal som Johan-nelund. Mängden brott är relativt få och därför blir också marginalerna mellan stadsdelarna låga. Ett flertal stadsdelar har två anmälda brott av samma typ. Av dessa rån genomfördes 15 % med skjutvapen. Av de misstänkta fanns inga kvinnor. Den vanligaste ålderskategorin bland de misstänkta är 26-40 år sett över hela perioden.

Hot och våld i butik

Det finns inga specifika mätverktyg för hot och våld riktat mot näringslivet utöver undersökningar, och det saknas kompletterande statistik. Enligt Svensk Handels trygghetsbarometer⁵² uppger 4 % av tillfrågade butiker i Östergötland att man vid tillfället har blivit utsatt för hot eller våld i samband med stöld/ringa stöld under den senaste månaden. Motsvarande siffra för 2022 var 3 %. Vid andra tillfällen än vid stöld/ringa stöld uppger i samma undersökning 21 % av butikerna att man har blivit utsatt för hotfullt beteende från kund eller besökare under den senaste månaden. Motsvarande siffra för 2022 är 19 %, alltså syns även här en ökning.

Eftersom trygghetsbarometern endast redovisas per län ger den ingen exakt bild över just Linköping, men med tanke på geografin och de relativt nära avstånden i länet bör det anses vara jämförbara siffror även för Linköping.

Konsekvenser av brott mot näringslivet

Den största konsekvensen av brott mot näringslivet är kostnadsökningar för den enskilda företagaren. Dels är stölder och inbrott kostsamt, men det leder också till en ökad riskmedvetenhet och ett behov av att utöka skyddsbarriärerna. Hela 9 av 10 företagare upplever en ökad riskmedvetenhet⁵³. Utökade skyddsåtgärder är ofta kostsamma lösningar, som till exempel larmsystem, kameraövervakning eller väktare. I samma rapport konstateras att 79 % av företagarna har fått ökade kostnader för brottsförebyggande åtgärder.

Brottsutsatthet skapar otrygghet bland anställda och kunder, vilket kan hämma företagets utveckling och tillväxt. Brott mot näringslivet,

framförallt butiker, påverkar också den enskilda medborgarens vardag. När brott sker på platser där allmänheten har tillträde, exempelvis den lokala matbutiken, sker det också inom medborgarens närmaste sfär vilket också har en negativ effekt på tryggheten för området.

Stöldbrott kan också vara ett sätt att finansiera en i övrigt kriminell livsstil. Även om den enskilde som begår ett stöldbrott gör det för att kunna lägga pengar på narkotika för eget bruk göder det den kriminella ekonomin i stort.

Framtidsutmaningar

Brott riktad mot näringslivet är ofta en konsekvens av en kriminell livsstil. Framtidsutmaningarna går därför i många fall ihop med övriga preventiva insatser som utgår från att försvåra eller förhindra den typen av brottslighet.

Samverkan

En tydlig samverkansstruktur behöver finnas mellan kommun och näringsliv med en tydlig dialog. Här ser vi att denna samverkan och dialog kan förbättras även om den i många fall är bra. En samverkan mellan olika näringsidkare är också viktigt. Vid platssamverkan i centrala Linköping testades en app från Svensk Handel för att möjliggöra en tät dialog mellan näringsidkare på en plats. Rapportering blev också ett bra underlag till kommunens EST-rapportering.

Organisation

Näringsidkare behöver bjudas med i relevanta forum i större utsträckning. Butiker är ofta en central plats i centrumområden och en plats där många medborgare samlas. Kommunen behöver också säkerställa att man har en organisation som kan fånga upp problemformuleringar och frågeställningar samt utefter rådighet också agera.

Prioriteringar

Kommunen behöver få en bättre bild över hur utsattheten ser ut hos näringsidkare i kommunen kopplat till brott och otrygghet. Framförallt saknas statistik kring utsatthet för hot och våld eftersom den statistiken inte särskiljs för butik i dagsläget. Näringsidkarna behöver också få en större inblick i kommunens brottsförebyggande arbete och relevanta lägesbilder för att bättre kunna styra sina preventiva insatser i ett förebyggande syfte, gärna också genom egen samverkan.

⁵⁰ Svensk handels trygghetsbarometer (2023)
⁵¹ Nulägesanalys skapad av Urban Utveckling (2023) i samverkan med butiksföreträdare för ett flertal butiker i centrala Linköping

⁵² Svensk Handels trygghetsbarometer (2023)
⁵³ Företagarnas rapport – Brott mot företagare 2021, Kriminalitetens omfattning och dess konsekvenser för mindre företag i Sverige

Konsekvenser och analys

Brottsligheten som sker i den offentliga miljön får en stor inverkan på medborgarna och medarbetarna i kommunen. I SCB:s medborgarundersökning för 2023 får Linköping, jämfört med riket i övrigt, lägre betyg på flera områden som rör trygghet i den offentliga miljön.

På frågan ”Hur orolig är du för att det kommer ske en terrorhandling i kommunen?” syns en större ökning av andelen både låga och höga betyg jämfört med tidigare undersökningar och övriga frågor. Det kan tolkas som att oron har ökat för den typen av händelser. Differensen mot tidigare undersökning är 10,6 %. I samma undersökning syns också att en av de indikatorer som behöver följas över tid, Ungdomsgång som bråkar och stör ordningen, återkommer, men med en annan formulering. Linköpings kommun särskiljer sig också från riket vad gäller bristande eller trasig utomhusbelysning där en större andel än i riket upplever detta som ett problem. Bristfällig belysning bidrar till otrygghet.

Unga personer i åldern 16-29 år samt äldre personer i åldern 65-84 år upplever utomhusmiljön som mest otrygg. 28,5 % av medborgarna i Linköping uppger att de känner sig otrygga när det är mörkt ute, jämfört med 24,1 % i riket som helhet. Främst är det yngre kvinnor som undviker att gå ute ensamma.

Framtidsutmaningar

Generellt kan man konstatera att det finns ett behov av att kunna skapa tydligare och mer nyanserade lägesbilder som är tillgängliga. Lägesbilderna behöver också finnas på flera nivåer, på såväl operativ som taktisk och strategisk nivå. För att åstadkomma detta på ett strukturerat och visuellt tydligt sätt behövs tekniska hjälpmedel som idag saknas.

Organisatoriskt

- Tekniska hjälpmedel för inhämtning, analys och visualisering av händelser som knyter ihop EST, platssamverkan, LOS-arbetet och trygghetsskapande teknik samt möjliggör uppföljning av åtgärder
- Operativa, taktiska samt strategiska lägesbilder och uppföljningar

Samverkan

- Fler rapportörer till EST rent generellt men också mera specifikt inom näringslivet och byggsektorn. Förankringen inom kommunala förvaltningar behöver också stärkas
- Utveckling av EST som metod och forum till att innefatta ett hela staden-perspektiv
- Utveckla platssamverkan till att innefatta flera områden och med en tydligare metodik i genomförandet. Det behöver också finnas en tydlig plan med samverkan och vad som händer efter att målet är uppfyllt, särskilt om det ska vara en långsiktig samverkan
- Samverkansformer behöver renodlas och förtydligas samt återkomma på flera olika organisatoriska nivåer

Prioriteringar

- Arbeta för ett effektivt lägesbilsarbete som är tillgängligt för berörda kommunala funktioner och samverkansaktörer
- Utveckla det brottsförebyggande till ett kunskapsbaserat arbetssätt i alla delar som rör brottsförebyggande arbete
- Utveckla trygghetsdialoger och undersökningar till att på ett tydligare sätt fånga upp flera perspektiv såsom näringslivet och dess utsatthet
- Utöka forumet för EST till ett hela staden perspektiv och arbeta med beprövade samverkansmetoder, såsom platssamverkan, vid fenomen eller platser som avviker

SCB:s medborgarundersökning för 2023 – Trygghet i samhället

	Andel låga betyg kommun	Andel höga betyg kommun	Andel låga betyg riket	Andel höga betyg riket
Hur orolig är du för att drabbas av inbrott i ditt hem?	18,2	81,8	22,8	77,2
Hur orolig är du för att det kommer ske en terrorhandling i kommunen?	35,8	64,2	27,5	72,5
Hur stort eller litet problem tycker du att följande saker är i kommunen där du bor?				
Personer eller gäng som bråkar eller stör	59,5	40,5	39,5	60,5
Narkotikahandel	65,0	35,0	56,8	43,2
Våldsbrott	63,6	36,4	42,6	57,4
Bristande eller trasig utomhusbelysning	16,2	83,8	21,6	78,4
Vad tycker du om polisens närvaro i kommunen?	28,9	71,1	40,6	59,4

Det finns ett behov av att kunna skapa tydligare och mer nyanserade lägesbilder som är tillgängliga.

Analys

Analys

Linköping är en kommun med flera faktorer som påverkar brottsligheten. Trots detta är tryggheten relativt hög och brottsligheten låg jämfört med liknande kommuner. Dock har grova våldsbrott stor inverkan på människors trygghet och det finns en ökad geografisk spridning av otrygghet och brott.

Linköpings kommun är befolkningsmässigt Sveriges femte största kommun med flera faktorer som påverkar brottsligheten. Kommunen är geografiskt placerat med närhet till flera större städer, belägen precis vid E4. Den har flera tågstationsområden samt ett universitet som bidrar till att människor med olika kultur och normer samlas. Kommunen har stora teknikföretag och industrier som genererar omsättning av människor och särskilt under sommaren anordnar kommunen flera evenemang som bidrar till ett ständigt flöde av människor.

Linköping är i många fall en hub för närliggande kommuner. Därutöver präglas kommunen av arbetsmarknadssegregation, fritidssegregation, skolsegregation och bostadssegregation. Trots dessa faktorer är tryggheten relativt hög och antalet anmälningar om brott relativt lågt i förhållande till andra jämförbara kommuner. Kommunen är också placerad under rikets genomsnitt avseende samtliga brottskategorier. Det framkommer i lägesbilden att kommunen blir tryggare och även mindre brottsutsatt avseende grova våldsbrott. Dock syns fortsatt att de grova våldsbrott som sker får en stor påverkan på människors trygghet, särskilt i den offentliga miljön. Man ser också tendenser till en ökad geografisk spridning av otrygghet, brott, rekrytering samt en spridning till nya arenor.

Brottslighet är närmast att likna med ett ekosystem, som påverkas av både sociala och situationella faktorer där de direkta risk- och skyddsfaktorerna varierar beroende på omständigheter och risk för typ av brottslighet. Linköping präglas av flera, ständigt föränderliga, orsaksförhållanden. Faktorer som framkommer i lägesbilden och bedöms påverka denna, framförallt på längre sikt, är bland annat förekomsten av parallella samhällsstrukturer, en ökad spridning av brott och otrygghet såväl geografiskt som till nya arenor. Samverkan som inte utgår från ett tydligt kunskapsbaserat angreppssätt och brister i den interna systematiken.

Konsekvenser av brottsligheten i Linköpings kommun

Konsekvenserna av brott kan analyseras på flera nivåer. Många brott som orsakar omfattande skada för ett fåtal individer kan ha mindre konsekvenser för samhället i stort, och vice versa.

Lokala trygghetsmätningar visar att grova våldsbrott i ett område har stor inverkan på tryggheten, men graden av påverkan varierar. Olika områden har olika motståndskraft. Våldet är en drivkraft inom extrema miljöer och gängmiljöer och det bidrar till otryggheten. Ekonomiskt får kriminaliteten stora och långvariga konsekvenser. Desto tidigare debut i kriminalitet desto fler problem i vuxen ålder, både för psykisk och fysisk hälsa.

Ett kriminellt gäng med 15 personer kostar samhället omkring 280 miljoner kronor under en tjugofemårsperiod. I Linköping finns flera sådana konstellationer, vilket driver upp kostnaderna ytterligare. En enda skjutning eller sprängning kan kosta omkring 75 miljoner kronor och i Linköping har det förekommit flera de senaste åren. Till detta kommer kostnader för skyddsåtgärder och brottsförebyggande insatser.

För samhällets del ger ett fortsatt inflöde till kriminella nätverk påverkan på folkhälsa, förtroende för samhällsaktörer med mera. Välfärdsbrott, bedrägerier, narkotikabrottslighet ger ett ekonomiskt inflöde till kriminella nätverk. Parallella samhällsstrukturer bidrar till desinformation, tystnadskultur och bristande förtroende för till exempel polisen/rättsväsendet och socialtjänsten. Med bristande förtroende – desinformation, minskat hjälpsökande, avsaknad av anmälningar, som följd.

Slutsats

Slutsats

Linköpings problembild avseende brott och otrygghet är komplex. Kommunen och dess samverkansaktörer står inför flera samhällsutmaningar som behöver hanteras både internt i den egna organisationen och i samverkan.

Utmaningar

Parallella samhällsstrukturer

I kommunen förekommer parallella samhällsstrukturer där kriminella normer, hedersrelaterade normer och desinformation lättare får fäste. Ett aktivt arbete i den offentliga miljön, genom ökad och framförallt riktad vuxennärvaro som bygger på lägesbild, bedöms komma åt delar av dessa utmaningar. Fältare, brobyggare och liknande funktioner spelar en avgörande roll både i lägesbilsarbetet och i att fånga upp/möta dessa målgrupper. Motståndskraften behöver stärkas i områden som präglas av dessa strukturer, både hos de som arbetar i området genom ökad medvetenhet om risker, bred mental beredskap, enhetliga förebyggande åtgärder, rapportering och hantering av inträffade händelser. Men framförallt hos de invånare som bor och verkar i dessa områden. Där utgör kommunikation, dialog och förtroendeskapande arbete bärande beståndsdelar. Därutöver behöver kommunens aktörer fortsatt arbeta med att motverka segregation, verka för ett ökat antal arbetstillfällen samt än mer flytta fram sina positioner och komma närmare de faktiska utmaningarna.

Intern och extern samverkan

God intern och extern samverkan uppnås genom att utgå från gemensamma lägesbilder, renodlade strukturer, effektiviserade arbetssätt, tydliga ansvar och gränsdragningar samt bestämma vilka kommunikationsvägar som används. Upplägget ska säkerställas på såväl kort som lång sikt. Målet är att detta ska främja ett gemensamt medvetet beslutsfattande och bredare, mer hållbara, effekter över tid.

Behov av ökad systematik

Det krävs en kommunövergripande perspektivförståelse inom det brottsförebyggande arbetet genom att, så långt möjligt, använda en liknande systematik över hela organisationen. Detta ger adekvata åtgärdsunderlag, möjlighet till väl valda prioriteringar och spårbara effekter av vidtagna åtgärder. Målet är att genom denna systematik kunna arbeta hållbart och nå långsiktiga effekter.

Ökad spridning

Den geografiska spridningen av brott och otrygghet tenderar att öka i kommunen. Detta talar för att kommunen och dess samverkansaktörer behöver bredda perspektivet kopplat till inhämtning, kartläggning och åtgärder. Det krävs fortsatt platsspecifik kartläggning och orsaksanalys men utifrån fler geografiska platser, plattformar och fler aktörers perspektiv än vad som görs idag. Det krävs ett "hela staden perspektiv" där förskjutningar och spridning av brott och otrygghet beaktas och i högre utsträckning vävs ihop med det brottsförebyggande arbetet riktat mot specifika målgrupper.

Målgruppen barn och unga

Det brottsförebyggande arbetet riktat mot barn och unga behöver systematiseras. Förebyggande arbete riktat mot våld, rekrytering och radikaliseringsbehöver knyts ihop på ett tydligt sätt. Enhetliga strukturer och kunskapsbaserade insatser som baseras på riskbedömning är nycklar i arbetet. Målgruppen 9-12 år har särskilt framkommit i föreliggande lägesbild. Både deras utsatthet för brott och deras brottslighet har ökat, vilket ofta hänger ihop. Flickors normbrytande beteende och kriminalitet behöver kartläggas för att identifiera strategier. Sociala medier och skolmiljö utgör betydande arenor i arbetet och behöver systematiseras och knytas an till övrigt brottsförebyggande arbete.

Prioritering av det fortsatta arbetet

I lägesbilden har brottslighetens konsekvenser på samhället redogjorts i fem tydligt uppdelade områden; hot mot demokratin, välfärdsbrottslighet, barn och unga, mäns våld mot kvinnor och brottslighet i offentlig miljö. När man ska välja att prioritera åtgärder inom respektive område, måste man samtidigt förstå hur de relaterar till varandra.

Med utgångspunkt i lägesbilden ska åtgärder vidtas inom var och ett av dessa områden, men samtidigt utgör varje område en förutsättning för och påverkar varandra. Exempelvis behöver insatser inom barn och unga vidtas tidigt och brett (primär prevention) men samtidigt mot de riskgrupper (sekundär prevention) och individer (tertiär prevention) som påverkar de andra sakområdena. För att kunna påverka och fånga upp dessa grupper och individer krävs kunskap/ lägesbild från de övriga områdena. Därför hänger perspektiven ihop både gällande åtgärder och konsekvenser. Den yttersta konsekvensen, vid bristande motståndskraft inom dessa områden, kan innebära ett hot mot demokratiska värden.

En renodling av förekommande forum till att inrymmas i en och samma ledningsmodell (BFT Ledningsmodell) gynnar en gemensam perspektivförståelse och ett medvetet beslutsfattande. Där EST utgör en förutsättning och en grund för lägesbilsarbetet på såväl operativ, taktiskt som strategisk nivå. Beslut som bygger på en gemensam lägesbild möjliggör kloka prioriteringar av förebyggande åtgärder.

Samhällsnivå

Systematiken, framförallt kartläggning och lägesbilsarbetet, behöver stärkas och renodlas inom samverkande organisationer och inom kommunens förvaltningar, framförallt UTB och SF. Områden som särskilt behöver prioriteras är brott och otrygghet i skolmiljö, otillåten påverkan, rekrytering/radikalisering samt våld i nära relation och hedersrelaterat våld. Enhetlighet, jämförbarhet, förutsägbarhet och därmed förbättrad förmåga till såväl kvantitativ som kvalitativ analys. Gemensamma indikatorer för lägesbilsarbetet behöver utvecklas och varje enskild aktör och förvaltning behöver säkerställa en systematisk rapportering av dessa.

De fem huvudsakliga konsekvensområdena av brottslighet och hur de påverkar varandra

Våra barn och unga utgör kommunens framtid och har därför ett skyddsvärde ur ett samhällsperspektiv. Såväl vaksamhet, motståndskraft som efterarbete behöver stärkas. Framförallt i form av en förhöjd medvetenhet om risker, förekommande utsatthet och förmåga att hantera detsamma, men även genom en tydlig kommunövergripande ambition att förmedla saklig och tydlig information. Områden som särskilt behöver prioriteras är rekrytering, radikalisering och sexualbrott, med särskild inriktning på sociala medier och möjligheten att fånga upp tecken på detta i skolmiljö.

Desinformation är ett samhällsproblem som i förlängningen kan innebära ett hot mot demokratiska värden. Det befintliga arbetet som bedrivits i kommunen, på SF, måste stärkas, systematiseras och breddas. Behoven är inte längre förvaltningsspecifika utan snarare kommunövergripande. Prioriterat område är ändamålsenliga kommunikationsplaner avseende desinformation.

Beredskapen för och förmågan till samverkan i händelse av grova våldsbrott behöver kvalitetssäkras. En högre grad av enhetlig systematik avseende arbetet med gemensam lägesbild kommer att ge kommunen och övriga aktörer ett tydligare orsakssammanhang vid en inträffad händelse. Det bör även ge samtliga aktörer en tydligare bild av vad som behöver göras, enskilt och i samverkan, i samband med grova våldsbrott. Prioriterat område är att varje vidtagen åtgärd, så långt möjligt, på bästa sätt korrelerar med övriga parter insatser för maximal samhällseffekt.

Områdesnivå

I samverkan med övriga aktörer ska kommunen stärka sin förmåga att förebygga och hantera utmaningar inom sakområden, där parallella samhällsstrukturer har stor påverkan och motståndskraften är lägre. Information till och dialog med samhällsgrupper, som inte nås av vanlig media, utgör en kommunal angelägenhet.

Vi behöver sprida redan implementerade förebyggande arbetssätt, som exempelvis platssamverkan och EST, men även utveckla vår förmåga att mäta insatsernas effekter för att vid behov justera dess former.

Gruppnivå

Kommunen behöver nå ut till och fånga upp fler grupper och perspektiv i lägesbilden. Detta inkluderar såväl olika kulturella målgrupper som åldersgrupper samt förmågan att bemöta dessa.

I den strategiska lägesbilden framkommer att färdighetsträning med fokus på självkontroll i skolan utgör en viktig brottsförebyggande åtgärd. En ökad förmåga till självkontroll bedöms vara en stark skyddsfaktor mot brottsligt beteende. Detta bör särskilt beaktas inom målgruppen 9-12 år.

Socialförvaltningens brottsförebyggande insatser till individer och grupper behöver renodlas. Insatserna behöver vara kunskapsbaserade och genomföras i enlighet med metodens systematik, syfte och målgrupp. Likt de insatser som genomförs på områdesnivå behöver redan implementerade samverkansformer och arbets-sätt, såsom exempelvis SIG och SSPF spridas. Även här behöver förmågan att mäta effekt av de insatser som genomförs inom ramen för dessa arbetssätt öka.

Individnivå

Risikanalys på individnivå utgör en hörnsten i det brottsförebyggande arbetet. Kommunen behöver stärka sin förmåga på såväl kvantitativ som kvalitativ nivå gällande detta. Riskanalyser utgör både ett verktyg för att identifiera förebyggande insatser men också ett verktyg för att följa upp effekterna av insatser.

Systematisk rapportering av oönskade händelser på lokal nivå är en förutsättning för att utveckla både det förebyggande arbetet och hantera arbetet kring riskfyllda individer och/eller riskfyllda händelser. Vid en händelse finns alltid ett individspår (gärningsperson/utsatt) samt ett händelse-spår (modus/mönster/skadeverkningar). En inträffad händelse utgör ett lärtillfälle där verksamheten kan utvärdera sina rutiner och strukturer gällande det brottsförebyggande arbetet. Rapportering av händelser är på så sätt ett åtgärdsunderlag. En förutsättning för önskad effekt är en hög rapporteringsbenägenhet.

Vad framkommer i lägesbilden?

1. **Linköping blir tryggare** – men det har skett en geografisk spridning av otryggheten.
2. **Linköping ligger under rikets genomsnitt** gällande samtliga anmälda brottskategorier och har färre anmälda brott än många andra jämförbara städer.
3. **Det grova våldet har minskat** – men vi ser att när det sker får det en betydande påverkan på tryggheten i den offentliga miljön. Även det våld som inte sker i Linköping påverkar.
4. **Det finns påverkan av parallella samhällsstrukturer** vilket bidrar till desinformation, otillåten påverkan, tystnadskultur och till att kriminella och hedersrelaterade normer får fäste. Aktualiseringar om hedersrelaterat våld och förtryck har ökat men mörkertalet inom detta område bedöms vara stort. Det krävs en ökad förmåga att fånga upp dessa ärenden.
5. **Barn och unga 9-12 år har en ökad utsatthet för brott** och ökad misstanke om brott. Andelen flickor misstänkta för brott samt aktualiseringar har ökat, framförallt inom åldersgruppen 13-14 år. Flickors normbrytande beteenden behöver synliggöras och fångas upp tidigare.
6. **Rekryteringen till kriminalitet har spridit sig** geografiskt och genom sociala medier till att innefatta fler målgrupper och fler områden – även om de största riskgrupperna fortsatt utgörs av barn och unga som växer upp i områden som präglas av kriminella normer.
7. **Våldet utgör alltmer en drivkraft** in i extremistmiljöer. Radikaliseringen sker främst genom sociala medier. Det finns tendenser till en ökning av ungdomsgrupperingen influerade av högerextremism i Linköping.
8. **Det finns internationella och nationella tecken** på att gränsen mellan statliga aktörer, organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism på senare tid suddats ut vilket kan komma att få framtida påverkan på Linköping.
9. **I Linköping är kvinnor mer än fyra gånger så ofta** utsatta för misshandel i en nuvarande eller tidigare parrelation jämfört med män. Våldet mot kvinnor är också grövre än det som män utsätts för. Komplexiteten i ärendena tenderar att öka vilket medför ett ökat behov av riskanalyser. Det får även konsekvenser för stöd- och skyddsbehov.
10. **Uppsökande arbete**, fysiskt såväl som på sociala medier, är viktigt för att fånga upp och minska det stora mörkertal som finns inom området mäns våld mot kvinnor. Detta innefattar våld i nära relation, hedersrelaterat våld samt människohandel för sexuella ändamål.
11. **Fortsätta att utveckla struktur och samordning** både internt och externt samt utveckla kontrollverksamheten inom välfärdsbrottslighet. Kommunikationsinsatser är fortsatt ett viktigt verktyg i arbetet.
12. **Narkotika och andra illegala berusningsmedel** är lättillgängliga för många, inte minst bland unga vuxna. Vanliga preparat i Linköping är cannabis, amfetamin, kristall (3-CMC) och tramadol. Även användningen av lustgas har brett ut sig i Linköping.

Produkten är framtagen av:
Säkerhetsenheten, Kommunledningsförvaltningen

Kontakt:
trygghet@linkoping.se

Diarienummer: KS 2025-254

Linköpings kommun
linkoping.se/brottsforebyggande-arbete

Linköping